

**ALEXANDR
SOLŽENICYN**

**JEDEN DEN
IVANA
DĚNISOVIČE**

—

Ivan Solženicyn

**Jeden den Ivana
Děnisoviče**

—

V pět hodin ráno, jako každý den, zazněl budíček — tloukli kladivem o kolejnici u štábního baráku. Prerývané vyzvánění proniklo jen slabě okenními tabulkami pokrytými na dva prsty námrazou a brzo utichlo; bylo zima, dozorcí se nechtělo dlouho zvonit.

Zvuk ustal, a venku byla pořád ještě tmoucí tma jako vprostřed noci, když Šuchov vstával na kýbl, do okna svítily jenom tři žluté lucerny: dvě v koridoru, jedna uvnitř tábora.

Nějak dlouho nešli odemknout barák, ani nebylo slyšet, že by se služba chystala vynést na tyčích záchodovou bečku.

Šuchov nikdy nezaspal budíček, vstával, hned jak se ozval. Do nástupu měl asi tak půldruhé hodiny svého soukromého, neerárního času. Kdo se vyzná v táborovém životě, vždycky si může přivydělat: někomu spíchnout ze staré podšívky potah na palčáky, mohovitému kamarádovi z party přistrčit suché válenky přímo na palandu, aby nemusel šlapat bosky a dolovat je z hromady, nebo oběhnout sklady, okouknout, kde by se dala někomu udělat službička, zamést nebo něco přinést; anebo skočit do jídelny, chvíli sbírat misky se stolů a odnášet je, naskládáné v kupách na sebe, do umývárny — taky se přitom sežene trocha jídla. Jenže tam by se rád přiživil

kdekdo, a hlavně když v miskách něco zbyde, člověk se neudrží a začne je vylizovat. A Šuchov si dobře zapsal za uší slova svého prvního parťáka Kuzjomina — byl to starý táborový mazák, v třiačtyřicátém roce seděl už dvanáct let, a řekl jednou na holoseči u ohně nové várce svých zelenáčů, které přivezli z fronty: „Mládenci, tady platí zákon tajgy. Ale kdo je člověk, dokáže žít i tady. Víte, kdo v táboře zajde? Kdo vylizuje misky, kdo věčně dřepí na marodce a kdo chodí práskat k bezpečákovi.“

Pokud jde o ty práskače, to tedy přehnal. Ti si vždycky krk zachrání. Jenže ta záchrana stojí cizí krev.

Vždycky vstával Šuchov hned, jak se ozval budíček, dnes ale nevstal. Už včera večer nebyl nějak ve své kůži, bůhví co to bylo, napůl ho rozrážela zimnice, napůl měl v celém těle lámání. Ani v noci se pořádně nezahřál. V polospánku mu chvílemi připadalo, že se doopravdy rozstonal, chvílemi, že je mu kapku líp. Pořád si přál, aby ještě nebyla ráno.

Ale ráno přišlo v svůj čas.

Ostatně, jak se taky zahřát—okno na prst zamrzlé a na stěnách kolem celého střepu — barák je pořádná haluzna! — bílá pavučinka. Jinovatka.

Šuchov nevstával. Ležel na horní palandě dvojáku, deku a vatovaný kabát přetažené přes

hlavu a chodidla v jednom rukávu blůzy. Neviděl nic, ale podle zvuků rozeznávat všechno, co se děje v celém baráku i v koutě, kde spala jeho parta. Třeba teď. Dva dědci ztěžka šlapou, jak nesou po chodbě jednu z beček — vejde se do ní osm kbelíků! Prý služba pro invalidy, lehká práce. Jen ať to někdo zkusí vynést jí a nerozlejt! Teď zase žuchla u pětasedmdesátky o zem hromada svázaných válenek ze sušárny. Aha, a teď i u nás (naše parta byla dnes v sušárně taky na řadě). Parťák a jeho zástupce se obouvají mlčky, jejich dvoják vrže.

Zástupce teď půjde do výdejny pro chleba a parťák na štáb, do výrobně plánovacího oddělení.

Ale dnes tam na VPO nepůjde k úkolářům, jak chodívá každý den. Šuchov si vzpomněl; dnes jde přece o všechno — jejich partu, stočtyřku, chtějí ze stavby dílen strčit na nové pracoviště, na „Socměstečko“. Jenomže to Socměstečko je pláň holá, samá sněhová hrbatina, a než se tam vůbec něco začne dělat, musí lidi nejdřív vykopat díry, postavit sloupy a natáhnout ostnatý drát — sami na sebe, aby neutekli. A teprve pak stavět.

Měsíc se tam nebudou mít kde ohřát, to je hotová věc, ani bouda pro psa tam není.

A oheň si tam nerozděláš — z čeho taky? Makej jako ras, jinak ti není pomoci.

Parták z toho má těžkou hlavu, jde to vyžehlit.

Navézt do toho některou jinou partu, nějaké vejry, co v tom neumějí chodit. S prázdnýma rukama se člověk samozřejmě nedomluví. Aby s sebou rovnou vzal půl kila špeku pro úkoláře. Jestli ne kilo.

Copak zkusit by se dalo leccos. Co kdyby Šuchov zkusil zdekovat se na marodku, pěkně se na den ulejt z práce? Je opravdu jak rozlámaný.

Počkat — který dozorce má dneska službu!

Už si vzpomněl. Službu má „Půldruhýho Ivana“, seržant, hubený černooký čahoun.

Když se na něj člověk poprvé koukl, šla z něho hrůza. Ale pak se ukázalo, že se s ním dá vyjít nejlíp ze všech těch orgánů; jakživ nenapaří korekci, netahá k raportu.

Takže Šuchov si může ještě pohovět, než půjde do jídelny devítka.

Dvoják se zatřásl a zahoupal. Vstávali dva najednou: nahoře Šuchovův soused, baptista Aljoška, dole Bujnovskij, bývalý námořní kapitán druhého stupně.

Dědci už vynesli obě bečky a teď se začali hádat, kdo má jít pro horkou vodu.

Hádali se jako dvě štětky.

Svářeč z dvacáté party na ně vztekle vyjel: „Heled’te, vy chcípáci,“ a praštil po nich válenkou,

„že vás půjdu srovnat!"

Válenka dutě bouchla do sloupu. Hned bylo ticho.

V sousední partě zavrčel zástupce: „Vasile Fjodoryči! Ti mrzáci z proviantu nás vzali na hůl: měli jsme dostat po devíti stech čtyřikrát o fasovali jsme jenom třikrát.

Komu mám teď ubrat?"

Řekl to potichu, ale celá parta to samo sebou slyšela a zatrnula: někomu ten krajíček večer odříznou.

Šuchov si zatím ležel dát na slehlých pilinách svého slamníčku. Kdyby se to už aspoň nějak vystříbřilo! Bud' pořádná horkost, nebo ať to lámání přejde. Takhle to není ani ryba ani rak.

Zatímco si baptista šeptal modlitby, vrátil se Bujnovskij, který si odskočil na malou, a prohlásil jen tak do vzduchu, ale jaksi škodolibě: „Držte se, rudá flotilo!

Třicet grádů, jen to hvízdne!" Nato se Šuchov rozhodl, že půjde na marodku.

A přesně v tu chvíli z něho něčí pravomocná ruka strhla blůzu a deku. Šuchov shodil z obličeje kabát a nadzvedl se. Pod ním stál hubený Tatar, hlava mu dosahovala právě k hořejší palandě.

To znamenalo, že má dnes službu mimo pořadí a že se připlížil jako kočka.

„Šč — osm set padesát čtyři!" přečetl

Tatar z bílého proužku našitého na zádech černého kabátu. „Tři dny korekce s vyváděním!"

A sotva se ozval jeho zvláště příškrčený hlas, v tu ránu se to zahemžila v polotmě baráku, kde svítilo jen pár žárovek a kde spalo na padesáti štenicemi prolezlých dvojácích dvě stě lidí. Všichni, kdo ještě leželi, začali se honem oblékat.

„Za co, občane veliteli?" zeptal se Šuchov. Snažil se přitom dodat svému hlasu víc lítosti, než kolik jí pociťoval.

S vyváděním do práce, to je ještě fešácká korekce. Fasuje se teplé jídlo a není čas připouštět si myšlenky. Prává korekce je bez vyvádění.

„Vyvaloval ses po budičku. Dolů, a na velitelství," řekl Tatar líně, protože bylo jasné jemu, stejně jako Šuchovovi i všem ostatním, začta korekce. Tatarova holá pomačkaná tvář nevyjadřovala nic. Otočil se, hledal dalšího obětního beránka, ale všichni, jedni v pološeru, druzí pod žárovkou, na dolních i horních palandách už strkali nohy do černých vatovaných kalhot s čísly na levém koleně nebo, pokud už byli oblečení, rychle dopínali kabáty a hrnuli se ke dveřím — počkat venku, až Tatar zmizí.

Kdyby Šuchov dostal korekci zaslouženě, nebylo by ho to tolik mrzelo. Rozladilo ho to proto, že jindy vstával vždycky mezi prvními. Ale

uprosit Tatara nešlo, to věděl. Smlouval přesto dál, jen tak pro pořádek, a mezitím si natáhl vatované kalhoty (na levém koleně měl taky našitý ošoupaný usmolený cancour a na něm černou, už vybledlou barvou namalované číslo Šč — 854), navlékl si blůzu (na té byla dvě právě taková čísla — jedno na prsou a jedno na zádech), vybral si z hromady na zemi svoje válenky, nasadil si čepici (se stejným plátěným proužkem a číslem vpředu) a vykročil za Tatarem.

Celá stočtyřka viděla, jak Šuchova vedou, ale nikdo neřekl ani slovo; a co taky říkat? Parťák by se byl mohl maličko přimluvit, ale ten už byl pryč. A Šuchov taky neřekl ani slovo, nač Tatara dráždit. Snídání mu schovají, to je napadne.

Tak spolu vyšli ven.

Byl mráz a k tomu mlha, kousalo to do plic. Dva velké reflektory z protilehlých rohových věží protínaly tábor křížem. Svítily lucerny v pásnu i uvnitř tábora. Tolik jich tam bylo nastrkáno, že jejich světla úplně pohlcovala hvězdy.

Káránci, v táborovém žargonu „kárové“, rychle přebíhali tábořem za svými záležitostmi a skřípali po sněhu válenkami. Ten běží na latrínu, ten do skladu, tamten do úschovny baličků, další s kroupami do individuální kuchyně. Všichni mají hlavy vtažené mezi ramena, cípy kabátů pevně přes sebe a všem je zima. Ani ne tak od

mrazu jako při pomyšlení, že v tom mrazu budou celý den, od rána do večera.

Jen Tatar šel ve svém starém plášti s usmolenými světle modrými výložkami pravidelným krokem, jako by mráz na něho neplatil.

Minuli vysokou prkennou ohradu kolem korekce, kamenného táborového vězení; minuli ostnatý drát, ochraňující táborovou pekárnu před vězni; minuli roh štábního baráku, kde visela na sloupu, podchycena tlustým drátem, ojíněná kolejnice, pak další sloup, na kterém visel (v závětrří, aby neukazoval moc nízko) teploměr, celý obalený jinovatkou. Šuchov s plachou nadějí mrkl

na mléčně bílou trubičku; kdyby ukázal jedenačtyřicet, neměli by podle předpisu vyhánět na práci. Jenomže teploměr dnes k té čtyřicítce nějak ne a ne klesnout.

Vstoupili do štábního baráku a rovnou do světnice dozorců. Tam se potvrdilo, co Šuchovovi došlo už cestou: nedostal žádnou korekci, na strážnici mají prostě špinavou podlahu. Tatar prohlásil, že Šuchovovi trest promíjí, a nařídil mu, aby umyl podlahu.

Umývat podlahu u dozorců byla povinnost zvláštního káry, který nechodil za bránu. Ale ten byl ve štábním baráku už dávno jako doma, měl přístup do pracovny k majorovi, k politickému zástupci i k bezpečákovi, posluhoval jim, zaslechl občas všelicos, co nevěděli ani dozorci, a od určité doby si řekl, že drhnout podlahu obyčejným bachařům je vlastně pod jeho důstojnost. Ti ho jednou dvakrát zavolali, pak pochopili, oč jde, a začali klofat na podlahy chlapy z baráků.

Na strážnici topili, až v kamnech hučelo. Dva dozorci, svlečení do špinavých blůz, hráli dámu a třetí spal na úzké lavici, tak jak byl, v přepásaném dlouhém beraním kožichu a ve válenkách. V koutě stál kbelík s hadrem.

Šuchov se zaradoval a řekl Tatarovi za to, že mu odpustil: „Děkuju, občane veliteli! Jakživ už nezůstanu ležet po budíčku.“

Tady panoval jednoduchý zákon: jsi hotov — jdi si po svých. Teď když Šuchov dostal práci, připadlo mu, jako by ho najednou všechna bolest v těle přešla. Popadl kbelík a jen tak bez rukavic (v tom spěchu je zapomněl pod podhlavníkem) šel ke studni.

Několik parťáků, kteří šli jako každý den na VPO, se shluklo u sloupu a jeden mladší, bývalý hrdina Sovětského svazu, se vyšplhal na sloup a otíral teploměr.

Zdola mu radili: „Nedejchej na něj, dejchej stranou, aby nestoup.“

„Leda tobě!..., dech na to nemá vliv.“

Ťurin, Šuchovův parťák, mezi nimi nebyl. Šuchov postavil kbelík, zasunul ruce hluboko do rukávů a se zájmem pozoroval, co se tu děje.

Zatím muž na sloupu řekl ochraptělým hlasem: „Sedmadvacet a půl, do prčic práce.“

Pro jistotu se podíval ještě jednou a seskočil.

„Nestojí za nic, vždycky ukazuje blbě,“ řekl někdo. „Copak do tábora dají pořádněj teploměr?“

Parťáci se rozešli. Šuchov se rozběhl ke studni. Pod spuštěnými, ale dole nesvázanými náušníky čepice zle štípal do uší mráz.

Na roubení studny namrzla tlustá vrstva ledu, takže kbelík sotva prošel otvorem. A lano stálo jako kůl.

S kbelíkem, z kterého se kouřilo, a rukama zmrzlýma, že je necítil, se Šuchov vrátil na strážnici a strčil ruce do studničné vody. Rozlilo se mu po nich teplo.

Tatar už byl pryč, zato dozorci tu byli hned čtyři. Nechali hry i spaní a hádali se, jaký dostanou v lednu příděl jáhel (v městečku to bylo se zásobováním špatné, ale dozorci dostávali, i když jim lístky dávno došly, tu a tam nějaké potraviny navíc a se slevou).

„Dovírej dveře, smrade! Táhne!“ ozval se jeden.

Zmáčet si válenky hned po ránu, to se Šuchovovi nehodilo. Ostatně neměl by se do čeho přezout, ani kdyby si zaskočil do baráku. Za těch osm let, co seděl, už zažil, co se týče obuvi, všechny možné pořádky. Bývaly časy, že za celou zimu nedostali vůbec žádné válenky, stávalo se, že ani boty neviděli, jenom láptě a „traktorky“ (sandály z gumy, šlápota — vzorek od pneumatiky). Teď jako by to bylo s obutím o poznání lepší; v říjnu dostal Šuchov (ovšem proč je dostal: zástupce partáka šel fasovat do skladu a Šuchov se k tomu přichomejtl) boty jako hrom, s tvrdou špičkou, místa v nich bylo na dvoje teplé onuce. Asi týden si tak chodil jako o Božím hodě, nové kramfleky mu jenom cvakaly. A v prosinci už se fasujou válenky — žijem si jak páni, neumřeme, vydržíme.

Ale jako na potvoru nějaký všivák v účtárně nakukal veliteli: válenky ať prý nafasujou, ale boty ať odevzdají. Co prý je to za pořádek, aby měl kára dva páry najednou. A tak si musel Šuchov vybrat: chodit celou dlouhou zimu buď v botách, anebo ve válenkách, i kdyby stokrát přišla obleva, a boty pěkně odevzdat.

Co se jich naopatřoval, těch nových botiček, solidolem je mastil, aby kůže byla pěkná měkká, můj ty Tondo — ničeho tak nelitoval za celých osm let jako těchhle bot. Naházeli všechny na jednu hromadu, kamaráde, na jaře už tvoje nebudou.

Ted' si Šuchov vymyslel takovouhle chytristiku: vyskočil z válenek, postavil je hezky jednu vedle druhé do kouta, přehodil přes ně onuce (lžíce cinkla o podlahu; ani v tom spěchu, když se chystal do korekce, na ni nezapomněl), bosky se vrhl dozorcům pod nohy a začal hadrem rozhánět po podlaze spousty vody.

„Dávej pozor, ty hovado,“ utrl se najednou jeden z dozorců a položil nohy na židli.

„Rejže? Ta se fasuje podle jinačí normy, s rejží to nesrovnávej!“

Co sem chrstáš tolik vody, pitomče? Copak takhle se meje podlaha?“

„Občane veliteli, jinak to nejde! Špína je moc zažraná...“

„Viděls, ty čuně, vůbec někdy, jak tvoje

stará meje podlahu?"

Šuchov se narovnal, v ruce držel hadr, z kterého crčela voda. Usmál se prostomyslně a ukázal přitom, jak mu prořídly zuby od kurdějí v Ust-Ižmě v třiáctýřicátém roce, kdy už to s ním vypadalo bledě. Tak bledě, že z něho šla už jenom krev a vysílený žaludek odmítal cokoli přijmout. Teď mu z té doby zůstalo už jenom šišlání.

„Od mé staré mě odveleli v jedenačtyřicátém, občane veliteli. Já ani nepamatuju, jak ženská vypadá.“

„Tomuhle oni říkají mytí... Nic nedovedou jaksepatří vzít do ruky, paznehti, a ani nechťejí. Škoda pro ně chleba, co dostávají. Kravincema by je měli krmit.“

„Stejně je to na zdrávas královno denně to šolíchat. Věčně je tady mokro.“

Poslouchej ty, osm set čtyřiapadesát! Vem to jenom svrchu, trochu to hadrem ošoustni, aby to vypadalo, a vystřel!"

„Jo, rejže. Kdepak jáhly a rejže. To je nebe a dudy.“

Šuchovovi šla práce od ruky.

Práce, ta je jako hůl, konce má dva. Když ji děláš pro lidi, ať má fortel, když děláš pro pitomce, stačí fórová.

Jinak by všichni dávno zhebli, to je stará vesta.

Šuchov přetřel celou podlahu, aby nikde

nezůstalo místo suché, nevyždímaný hadr hodil za kamna, u dveří si natáhl válenky, vodu vychrstl na cestičku, po které chodili orgáni — a už pelášil napříč tábořem, kolem lázně a kolem tmavé, vymrzlé budovy klubu k jídelně.

Ještě to musí stihnout na marodku; zas už pocítil, jak ho bolí celé tělo. Přitom si musel dávat pozor, aby ho před jídelnou nenačapal některý dozorce. Existovalo přísné nařízení náčelníka tábora; každého, kdo opustí partu a bude přistižen, jak se potlouká tábořem na vlastní pěst, zavřít do korekce.

Před jídelnou, div divoucí, dneska nehoustla tlačenice, nestála tam fronta. Račte vstoupit.

Uvnitř bylo páry jako v lázni — z chuchvalců mrazu ode dveří a ze šlichty. Party seděly kolem stolů, nebo se strkaly v uličkách, čekaly, až se uvolní místo. Dva tři pracanti z každé party se s křikem prodírali mačkanicí; nosili na dřevěných tácech misky se šlichtou a s kaší a vyhlíželi pro ně místo na stolech. Vidíš ho, neslyší, pitoma, palice dubová, no prosím, drcl do tácu. Plesk! Plesk! Volnou rukou po hlavě, tumáš! Patří ti to! Nezavazej, vyližmisko! Tamhle u stolu se jeden chlapec křížuje, než smočí lžici. Zřejmě je ze západní Ukrajiny a nováček k tomu.

Rusové, ti už ani nevědí, kterou rukou se kříž dělá.

V jídelně je zima, lidi jedí většinou v čepicích, ale nespěchají, loví rozvařené kousíčky plesnivých rybiček zpod černých zelných listů a kostičky plivají na stůl.

Když se jich na stole navrší kopec, někdo je před příchodem nové party shodí na zem, a tam pak pod nohama dopraskávají. Ale plivat kosti rovnou na zem, to se jaksi pokládá za ne zrovna vybrané. Středem baráku běžely dvě řady něčeho na způsob sloupů nebo podpěr. U jednoho takového sloupu seděl chlapík z Šuchovovy party, Feťukov, a hlídal mu snídani. Patřil v partě mezi nejhorší, byl ještě míň než Šuchov. Navenek je celá parta stejná, všichni mají stejné černé kabáty a stejná čísla, ale vevnitř, tam to pěkně skáče — každý je na jiném stupínku.

Bujnovskij ti misku hlídat nepůjde, ostatně Šuchov taky každou práci nevezme, jsou i nižší šarže.

Feťukov zpozoroval Šuchova, poposedl a vzdychl.

„Už je jako led. Chtěl jsem to sníst místo tebe, myslel jsem, že jsi v díře.“ A dál na nic nečekal, věděl, že mu Šuchov nenechá, že vypulíruje obě misky, až se budou blejskat.

Šuchov vytáhl z válenky lžíci. Tahle lžíce mu byla drahá, prošla s ním celý sever, sám si ji ulil v písku z hliníkového drátu, však na ní byl taky vypíchaný nápis: „Ust'-lžma, 1944“.

Potom Šuchov sundal čepici s vyholené hlavy — zima nezima, ale jíst v čepici, to ne, to by nikdy neudělal, promíchal sedlou šlichtu a rychle zjistil, jak mu dnes přeje štěstí. Nebylo to nejhorší. Ani hustá jako z plného kotle, ale ani řidina z posledku.

A taky asi Feťukov, jak ho zná, při hlídání vylovil z misky brambory.

Na jedno se člověk při šlichtě nejvíc těší, že bude horká, ale Šuchov ji teď měl už úplně vystydlou. Přesto ji začal jíst jako jindy, pomalu a s citem. Kdepak, s jídlem se nespěchá — nikdy, i kdyby hořela střecha nad hlavou. Když se nepočítá spaní, má káranec skutečně pro sebe jenom deset minut u snídani, pět minut u oběda a pět u večeře.

Šlichta byla dennodenně stejná, podle toho, jakou zeleninou se tábor na zimu zásobil. Loni se nasolila mrkev, a už to šlo — v jednom kuse, od září do června, šlichta jen a jen z té boží mrkve. A letos zase shnilé zčernalé zelí. Nejsytější doba je pro vězně červen: to už všechna zelenina dojde, a vaří se z krup. Nejhorší je červenec, to sekají do kotle kopřivy. Z maličkých rybiček jsou v polívce hlavně kosti, maso je rozvařené a udrží se leda na hlavě a na ocase. Křehkou sítku rybí kostřičky obral Šuchov do poslední šupinky, do posledního drobků masíčka, ale to nebylo všechno. Dřel kostru dál mezi zuby, celou ji

vycucal — a teprve pak ji vyplivl na stůl. Z každé ryby snědl všechno: i skřele, i ocas, dokonce oči jedl, když byly v hlavě. Když se ale vyvařily a plavaly v misce jen tak — velké rybí oči — to je nejedl. Dělal si z něho kvůli tomu legraci.

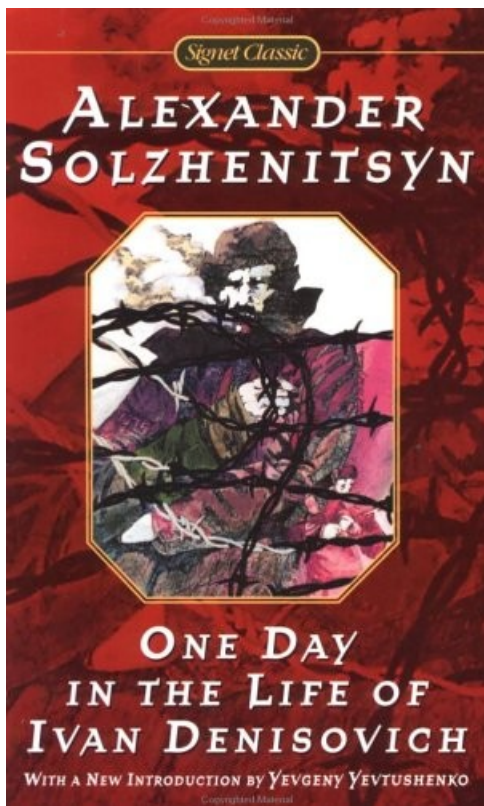
Dnes Šuchov ušetřil; nezašel si do baráku pro svůj příděl, a tak teď jedl bez chleba.

Chleba se dá vždycky spořádat zvlášť, je to ještě sytější.

Hlavní jídlo byla kaše z magary. Bylo už ztuhlá na jediný kus a Šuchov z něho uždiboval. Tohle kaše nemá žádnou chuť a nesyťí ani horká, natož studená: tráva, nic než tráva, jenže je to žluté, připomíná to jáhly a je to prý z Číny. Vykoumali, že by ji mohli dávat místo krup. Když se uvaří, nabude o tři sta gramů —tak jaképak fraky; kaše nekaše, u nás to za kaši platí.

Šuchov olízal lžíci, zastrčil ji do válenky, narazil si čepici a šel na marodku.

Nebe, z kterého táborové lucerny zaplašily hvězdy, bylo pořád stejně tmavé. A dva světlomety stále ještě protínaly tábor dvěma stejně širokými proudy. Když tenhle Zvláštní kárný tábor zakládali, mívaly stráže ještě spoustu světlic z fronty. Jen co se trochu setmělo, už fičela nad táborem jedna raketa za druhou, bílé, zelené, červené, učiněná válka. Později s raketami přestali. Že by jim to lezlo do peněz?

Bylo pořád ještě stejně tma jako při budíčku, ale stačilo mrknout a zkušené oko poznalo rázem podle nejružnějších maličkostí, že

za chvíli začnou zvonit nástup.

Kulhavicův poskok (Kulhavec, stálá služba v jídelně, měl k ruce a sám živil ještě pomocníka) šel zvát na snídani šestý barák, „invalidy“ — vězně, kteří nechodili na práci za bránu. Starý malíř s bradkou se vlekl do „kulturně výchovného oddělení“ pro barvy a štětec na malování čísel. Znovu se objevil Tatar — tentokrát spěchal, dlouhými kroky přešel přes táborovou silnici a zamířil k štábnímu baráku. A vůbec se lidi najednou začali nějak vytrácet. To znamená, že každý někam zalezl a ohřívá se, užívá posledních sladkých minut.

Šuchov před Tatarem rychle uskočil za roh baráku: načapá tě podruhé a zase si tě vypůjčí. Člověk aby měl pořád oči na štopkách. Musíš koukat, aby tě žádný dozorce nikdy nepřistihl samotného, vždycky jenom v houfu.

Člověk nikdy neví, třeba hledá někoho na nějakou práci, třeba si chce na někom zchladit žáhu. Však zrovna tuhle četli po barácích rozkaz — čepici sundat na pět kroků před dozorcem a nasadit až dva kroky za ním. Některý dozorce jde jako slepý, je mu to jedno, ale jiní si na tom rádi zgustnou. Co lidí už šlo kvůli těm čepicím do korekce! Kdepak, kamaráde, radši si počkám za rohem.

Tatar přešel a Šuchov už se definitivně rozhodl, že si doběhne na marodku. Ale vtom mu

blesklo hlavou, že mu ten dlouhý Lotyš ze sedmičky říkal, aby si dnes ráno před nástupem přišel koupit dvě sklenky domácí machorky. Šuchov na to v zmatku zapomněl jak na smrt. Dlouhý Lotyš dostal včera balíček, a kdoví, třeba bude zítra tabák pryč a člověk aby pak čekal měsíc na nový balíček. Má domovinu dobrou, silnou, ale ne zas moc, a jak pěkně voní! A ta barva — krásně do hnědava.

Šuchova to rozladilo, chvilku nerozhodně přešlapoval — co aby si přece jen zaskočil na tu sedmičku? Ale na marodku už bylo jen pár kroků, a tak klusal ke schůdkům před marodkou. Bylo zřetelně slyšet, jak sníh skřípe pod nohama.

Na chodbě marodky bylo, jako obyčejně, tak čisto, že se člověk bál šlápnout na podlahu. A stěny natřené bílou olejovou barvou. A všečen nábytek taky bílý.

Ale dveře všech ordinací byly zavřeny. Doktoři nejspíš ještě nevylezli z postele. V přijímačce sedět u čistého stolku v čerstvě vypraném a vyžehleném bílém plášti mladý felčar — Kolja Vdovuškin a něco psal. Jinak tu nebyl nikdo.

Šuchov smekl jako před dozorcem a ze starého táborového zvyku honem okouknout, co nemá, si okamžitě všiml, že Nikolaj píše řádky jednu jako druhou, každou stejně daleko od kraje, přesně pod sebe a každou že začíná velkým

písmenem. Šuchov samozřejmě hned pochopil, že to není úřední práce, že je to nějaký melouch, ale co jemu je po tom.

„Hm... Nikolaji Semjonyči... nějak se mi zdá... že... tohle... že jsem marod..." řekl Šuchov ostýchavě, jako by se domáhal něčeho, nač nemá nárok.

Vdovuškin zdvihl od práce klidně velké oči. Měl bílou čepici a bílý plášť, číslo nebylo vidět.

„Co jdeš tak pozdě? Tos nemohl přijít večer? Víš přece, že se ráno neordinuje.

Seznam neschopných už je na VPO."

To všechno Šuchov věděl. Věděl taky, že dostat neschopenku večer není o nic lehčí. „Znáš to, Koljo... ono večer, když je potřeba, tak to mrcha nebolí..." „A co je to, to ,ono'? Co tě vlastně bolí?"

„Copak já vím? Že by zrovna bolelo, to nebolí. Ale nějak do mě nic není."

Šuchov nepatřil k těm, co jsou na marodce pečení vaření, a Vdovuškin to věděl.

Jenomže podle předpisu směl ráno uznat jenom dva marody — a ty už uznal. Teď ležel lístek s jejich jmény pod nazelenalým sklem, pod jmény čára, a hotovo.

„Měl ses starat dřív. To je nápad, pět minut před nástupem. Tady máš, na!"

Vdovuškin vytáhl ze sklenice jeden z

teploměrů, které do ní byly nastrkány skrz gázu, otřel z něho dezinfekční roztok a dal ho Šuchovovi. Šuchov si sedl na lavici u zdi, na samý krajíček — ještě milimetr, a už by se s ním překotila. Nevybral si tuhle nepohodlnou pozici schválně. Spíš jako by tím bezděky dával najevo, že se tady na marodce necítí doma a že se tady nemíní ani ohrát. Vdovuškin zatím psal dál.

Marodka byla v nejzapadlejším, nejvzdálenějším koutě tábora, nedolehl sem ani hlásek. Ani hodiny na zdi netikaly — mít hodiny káráncům nepřísluší, čas za ně znají velitelé. Dokonce ani myši neškrabaly — všechny je vychytil nemocniční kocour, zvlášť k tomu ustanovený.

Šuchovovi připadlo nádherné sedět v takovém čistém pokojíku, v takovém tichu a jasném světle celých pět minut a nic nedělat. Prohlédl si všechny stěny, ale nic zvláštního na nich neobjevil. Prohlédl si svou blůzu — číslo na prsou má trochu ošoupané, někdo by ho mohl načapat, musí si je dát přemáznout. Volnou rukou si ještě zkusil vousy na tváři — má už ukrutné strnisko, však mu taky roste od posledního koupání, dobrých deset dní. Ostatně, nevádí. Za nějaké tři dny se jde do lázně, tam ho oholí. Nač trčet zbytečně v holírně a čekat, až na člověka přijde řada? A pak, komu by se tu taky ukazovat?

Za chvíli, když se tak díval na Vdovuškinovu sněhobílou čepičku, vzpomněl si Šuchov na praporní lazaret na řece Lovati, jak tam přišel s pochroumanou sanicí a jak se odtud, hovado, dobrovolně vrátil zpátky k jednotce. A mohl si tam klidně pět dní poležet.

Teď mívá takovéhle sny: onemocnět tak na dva na tři týdny — ne na smrt a žádná operace — ale aby ho položili pěkně do nemocnice, tam by si tři tejdenky pohověl, ani by se nehnul. A že je tam k jídlu jenom vodová polívka bez ničeho, to by oželel.

Ale vtom si Šuchov vzpomněl, že si teď člověk nepoleží ani v tom špitále. S kterýmsi transportem se objevil nový lékař — Stěpan Grigorjevič, takový pudivítr — samý vztyk a samý křik, sám si nedá chvíli pokoj a nemocným jakbysmet. Ten si usmyslel, že bude všechny pacienty schopné pohybu vyhánět na práci kolem nemocnice: roubit plot, dělat cestičky, nosit hlínu na záhony a v zimě odhazovat sníh. Prý nejlepší lék na každou nemoc je práce. Z práce chćípne i kůň. To dá rozum. Kdyby ses, kamaráde, utahal někde při zedničině, však ty bys seděl, ani by ses nehnul.

A Vdovuškin zatím psal pořád dál. Dělal opravdu nějaký melouch, ale bylo to něco, co přesahovalo Šuchovovo chápání. Přepisoval novou dlouhou báseň, kterou včera dopsal, a

slíbil Stěpanu Grigorjeviči, právě tomu lékaři, co tak vášnivě zastával léčbu prací, že mu ji dnes ukáže.

Jak to chodívá jenom v táborech, poradil Stěpan Grigorjevič Vdovuškinovi sám, aby se hlásil jako felčar, potom z něho toho felčara udělal, a tak se Vdovuškin začal učit píchat intravenózní injekce na nic netušících pracantech, které v jejich prostotě ani ve snu nenapadlo, že by felčar taky mohl nebýt žádný felčar. Ve skutečnosti byl Kolja posluchačem literární fakulty —zavřeli ho v druhém ročníku. Stěpan Grigorjevič chtěl, aby napsal v kriminále, co mu nedovolili napsat na svobodě.

Skrz dvojité okna, doběla zledovatělá a neprůhledná, dolehlo do přijímacího pokoje sotva slyšitelné zvonění k nástupu. Šuchov si povzdechl a vstal. Mrazilo ho stejně jako předtím, ale podle všeho z ulevky nic nebude. Vdovuškin natáhl ruku po teploměru a podíval se.

„Vidíš, ani ryba, ani rak, třicet sedm dva. Na to tě tu nechat nemůžu. Jestli chceš, zůstaň tady na vlastní riziko. Když tě doktor po vizitě uzná, dá ti neschopenku. Ale kdo je zdravý, toho vyhodí a rovnou do korekce. Jdi radši dělat.“

Šuchov neodpověděl, ani hlavou nekývl, narazil si čepici a šel. Věřil kdy sytý hladovému?

Mráz pálil. Ožehl Šuchovovi plíce řídkou žíravou mlhou. Zabořelo to, až se rozkašlal. Mráz

měl sedmadvacet, Šuchov sedmatřicet. Teď kdo s koho. Šuchov se rozběhl do baráku poklusem. Na táborové silnici ani živáčka a tábor byl taky jak po vymření. Je krátká a úmorná ta chvílička, když už je všechno jednou nohou z brány a orgáni se najednou tváří, že nástup nebude. Eskortá sedí v teplých kasárnách, ospalé hlavy opřeny o pušky — taky to pro ně není žádný med trčet v takovém mraze na věžích. Strážní na hlavní strážnici přikládají do kamen lopatku uhlí.

Dozorci dokuřují ve své strážnici poslední cigáro před osobní prohlídkou. A vězňové, už nabalení do všech svých hadrů, přepásaní všemi motouzky, tváře zastřené od brady až po oči hadříky proti mrazu, leží na kavalcích zasílaných dekami, na nohou válenky, oči zavřené a jako ztuhlí v jakési mdlobě. Tak dlouho, dokud parťák nekřikne: „Nástup!“

Stejně jako celý devátý barák dřímala i stočtvrtá parta. Jen zástupce parťáka Pavlo si něco počítal tužtičkou a pohyboval přitom rty. Na hořejším kavalci si baptista Aljoška, Šuchovův soused, čistý a vymydlený, říkal ve svém notesu, kam si opsal půlku evangelia.

Šuchov se vhrnul do baráku jako velká voda, ale bez hluku — a rovnou k Pavlovu dvojáku, Pavlo zdvihl hlavu.

„Tak vás nezavřeli, Ivane Děnisoviči? Jste na světě?“ (Západní Ukrajince to nikdo

neodnaučí, oslovují i v táboře jménem po otci a vykají.) Vzal se stolu Šuchovův přiděl chleba a podal mu ho. Na chlebě byl bílý kopeček cukru — jedna odměrka.

Šuchov měl tuze naspěch, nicméně odpověděl slušně, zástupce partáka je taky velký pán a kolikrát na něm záleží v než na náčelníku tábora. Přestože tedy opravdu velice spěchal — cukr s chleba sebral ústy a zbytek slízl jazykem, jednou nohou už stát na stupátku, lezl nahoru ustlat postel — přes to všechno si přece ještě stačil prohlídnout svou porci ze všech stran a potěžkat ji v ruce, má-li těch pět set padesát gramů, co má správně mít. Takovýchhle porcí se Šuchov nafasoval v kriminálech a v táborech už pěkných pár tisíc. A třeba si nikdy žádnou nemohl převážít a třeba se jako nesmělý člověk nikdy neodvážil udělat kravál a vydupat si, co mu patří, věděl Šuchov, stejně jako každý vězeň, že by se ve výdejně chleba neudržel nikdo, kdo by chtěl vážit poctivě. Něco chybí každé porci — jde jen o to, kolik. A tak si každý den prohlížíš přiděl a pokaždé si namlouváš pro klid duše: třeba mě dnes neokradli nejhůř? Možná že právě moje porce má dnes skoro všechny gramy, co má mít?

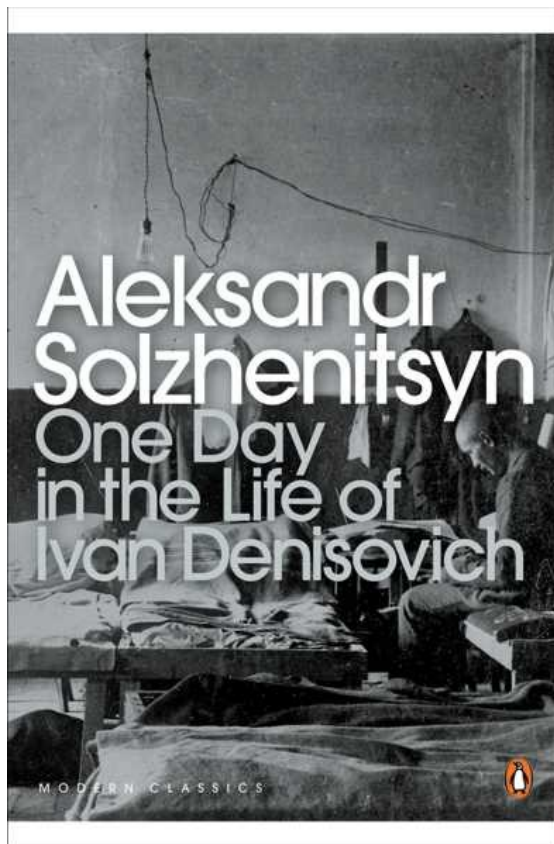
Může chybět tak dvacet gramů, odhadl Šuchov a rozlomil přiděl vejpu. Jednu půlku si strčil do záňadří pod blůzu—všil si tam zvláštní bílou kapsičku (v továrně se blůzy pro kárance

šiji bez kapes). Druhou půlku, ušetřenou při snídani, se chystal sníst hned. Ale zhltnout něco nahonem, to není žádné jídlo, neživí to a nic z toho člověk nemá. Už se málem rozhodl, že si tu půlku porce schová do skříny, ale zase si to rozmyslel. Vzpomněl si, že služba na světlici byla už dvakrát bita pro krádež. Barák je veliký, jak průchodící dům.

A tak Ivan Děnisovič, nepouštěje chleba z ruky, vytáhl nohy z válenek, šikovně v nich nechal onuce i lžici, bos vylezl nahoru, roztáhl díрку ve slavníku a schoval půlku přídělu do pilin. Pak honem strhl s hlavy čepici a vytáhl z ní jehlu a nit (taky ji tam má schovanou, při filcunku se prohmatávají i čepice, onehdá se dozorce píchl o jehlu a bylo zle, div Šuchovovi vzteky hlavu nerozbil). Pích, pích, pích — a už je dířka nad schovanou porcí spíchnutá. Cukr v ústech se mezitím rozplynul. V Šuchovovi bylo všechno napjaté k prasknutí. Každou vteřinu se už ve dveřích rozeřve úkolář. Prsty mu jen hrály, zatímco hlava předbíhala a rozvažovala, co dál.

Baptista si říkal v evangeliu ne tak docela pro sebe, spíš jako by slova vydychoval (možná že schválně, kvůli Šuchovovi, vždyť oni, baptisti, si potrpí na agitaci): „Nikdo totiž netrpíž jako vrah nebo zloděj neb zločinec, ani jako člověk, jenž se vměšuje do věci cizích; trpí-li však kdo jako křesťan, nestyď se, nýbrž spíše oslavuj Boha v

tomto jméně."

Ale na jedno je Aljoška pašák: tu svou knížtičku zastrkuje do škvíry ve stěně tak šikovně, že ji ani při jedné prohlídce ještě nenašli.

Stejně rychlými pohyby přehodil Šuchov přes příčný trámek kabát, vydoloval zpod slamníku palčáky, ještě jeden pár odřených onucí a hadřík s dvěma tkanicemi.

Potom trochu natrásł piliny ve slamníku (jsou těžké a slehlé), podstrčil deku ze všech stran pod slamník, podhlavník hodil na místo, zase slezl bosky dolů a začal se obouvat. Nejdřív si omotal dobré onuce, ty nové, a potom ty špatné navrch přes ně.

V tu chvíli si parťák hlasitě odkašlal, vstal a zavelel: „Vztyk, vztyk, stočtvrtá nástup!”

Nato celá parta, ti co klimbali, i ti co byli vzhůru, naráz vstali a zívající vykročili ke dveřím. Ťurin sedí devatenáct let a nevyhnal by lidi o minutu dřív, než musí. Ale jak jednou řekne „nástup”, každý ví, že je nejvyšší čas.

A zatímco lidi vycházeli těžkým krokem, mlčky jeden za druhým, nejdřív do chodbičky, potom do předsíně, pak na schůdky před barák, a zatímco parťák dvacítky zavelel stejně jako Ťurin: „Nástup!” — Šuchov si stačil natáhnout na oboje onuce válenky, přes blůzu si navléknout kabát a pevně se přepásat provázkem. Kdo měl kožený řemen, sebrali mu ho (kdepak řemen ve Zvláštním táboře!).

Tak Šuchov všechno ještě stihl a v předsíni dohonil poslední chlapy ze své party — jejich záda s čísly se zrovna sunula dveřmi na schůdky. Tlustí jak bečky, nabaleni do všeho, co kde od šatstva sehnali, šli chlapi z party přes celý tábor husím pochodem a nijak se nesnažili jeden druhého předehnat. Šli těžkým krokem k táborové silnici a jenom sníh jim povrzával pod nohama.

Bylo pořád ještě tma, ačkoli se nebe na východě začínalo zelenat a jasnit. A od východu táhl zlý, jak břitva ostrý vítr.

Není nic horšího než právě takhle chvilka ráno, cesta na nástup. Potmě, v mrazu, s hladovým břichem a na celý den. Jazyk jako by ti dřevěněl. Slovo se ti nechce s nikým ztratit.

U táborové silnice netrpělivě pobíhal zástupce úkoláře.

„Co zas je, Ťurine, jak dlouho na tebe máme čekat? To ti to zase trvá!“

Zástupce úkoláře, toho se bojí ještě tak Šuchov, ale ne Ťurin. Škoda slova pro něho v tom mraze, Ťurin mlčí, šlape dál. A za ním po sněhu parta, dupy — dup, vrzy — vrz.

Určitě to kilo špeku zanesl, protože stočtyřka nastupuje zase do své kolony, pozná se to podle sousedních part. To městečko si vyžere někdo chudší a hloupější.

Panečku, tam dneska bude samec! A vítr k

tomu a není kde se schovat, není kde se ohrát.

Parťák potřebuje hodně špeku: aby měl co nosit na VPO i čím ládovat vlastní břicho. Sám sice balíky nedostává, ale špek má vždycky. Jak někdo z party dostane, hned mu nese dáreček. Jinak člověk neobstojí. Vrchní úkolář zatrhává na prkýnku: „Ty máš dneska, Ťurine. jednoho maroda, nastupuje třiadvacet?“ „Třiadvacet,“ přikyvuje Ťurin, Kdo to chybí? Pantělejev, krysa, zase zůstal v lágru. Čerta je marod, bezpečák si ho tam nechal. Bude zas na někoho shazovat.

Mezi dnem si ho klidně vyžádají, nechají si ho tam třebas tři hodiny a nikdo nic neviděl, nikdo nic neslyšel. A úředně ho vedou jako maroda...

Celá táborová silnice se černala kabáty, party se po ní pomalu sunuly dopředu k prohlídce.

Vtom si Šuchov vzpomněl, že si chtěl dát opravit číslo na blůze, a protlačil se přes silnici na druhou stranu. Tam stáli před malířem ve frontě dva tři vězňové. Šuchov se zařadil za posledního. Číslo má našinec jenom pro zlost. Podle čísla si tě všimne z dálky dozorce, podle čísla si tě zapíše strážný z doprovodu, a když si je nedáš včas opravit, odneseš si to zase ty, půjdeš do korekce — proč se nestaráš o číslo?

Malíři jsou v táboře tři. Malují pro velitelství zadarmo obrazy a navíc chodí střídavě

ráno na nástup malovat čísla. Dnes maluje děda s prošedivělou bradkou.

Ten když píše štětcem číslo na čepici, no navlas jako když páter dělá svěceným olejem křížek na čelo.

Malíř maluje, maluje, pak přestane a dýchá si do rukavičky. Má pletenou, tenkou, ruka v ní tuhne a čísla jí nejdou.

Malíř opravil Šuchovovi na blůze „Šč — 854". Šuchov si už ani nepřepásal kabát, protože k místu prohlídky zbývalo pár metrů, a s provázkem v ruce dohonil svou četu. Všiml si ihned, že César, jeden z jeho party, kouří a že nekouří lulku, ale cigaretu — z toho by mohl koukat špaček. Ale Šuchov si o něj přímo neřekl. Jen se postavil těsně vedle Césara, poodvrátil se a díval se někam stranou.

Díval se stranou a tvářil se lhostejně, ale dobře viděl, jak se po každém tahu (César byl zamyšlený, šlukoval zřídka) červený krajíček popela poposouvá po cigaretě, jak ji zkracuje a jak se blíží ke špičce.

V tu chvíli se na Césara přilípl Feťukov, ten kojot, stoupl si přímo proti němu a kouká mu do úst, div mu oči nevypadnou, Šuchov neměl ani špetičku tabáku a neměl ani vyhlídku, že by dnes nějaký sehnal dřív než večer. Proto byl při čekání tak napjatý a připadlo mu, že po tom konečku cigarety v tuhle chvíli touží snad víc než po samé

svobodě. Ale přesto by se nezahodil a za nic by nikomu nekoukal do huby jako Feťukov.

V Césarovi se pomíchaly všechny možné národy. Snad je Řek, snad Žid, snad Cikán, kdoví, co vlastně je. Je ještě mladý. Natáčel filmy. Ale zavřeli ho dřív, než dotočil první. Má knír, černý, hustý, kovově lesklý. Tady mu ho neholili proto, že je tak vyfotografován ve svém spise, na kartě.

„Césare Markoviči!" nevydržel Feťukov a zakňoural. „Dejte mi šluka!"

Přitom mu v obličejí cukalo chutí a lačností.

César trochu zdvihl víčka, přivřená nad černýma očima, a podíval se na Feťukova.

Právě kvůli tomuhle, aby ho nerušili, když kouří, a neříkali si o nedopalek, začal teď častěji kouřit lulku. Nebylo mu líto tabáku, přeražené myšlenky mu bylo líto.

Kouřil, aby si přivolał silnou myšlenku, ze které by něco kloudného vzešlo. Ale jen si zapálil cigaretu, už četł hned v několika párech očí; „Nech mi čmouda!"

César se otočil k Šuchovovi a řekl: „Vezmi si to, Ivane Děnisovici."

A vydloubł hořící nedopalek palcem z krátké jantarové špičky.

Suchov sebou trhl (čekal to, že mu César nabídne sám), jednou rukou si chvatně a vděčně bral nedopalek a druhou nastavil zespoda, aby

mu neupadl. Necítil se dotčen, že se César štítí nechat ho dokouřit cigaretu ze špičky (někdo má ústa čistá, někdo samý bolák), a jeho ztvrdlé prsty se nespálily, ani když se dotkly ohně.

Hlavně že vypálil rybník tomu kojotovi Feťukovovi. Teď do sebe vtahoval kouř, dokud si neožehl rty. M-m-m-m! Kouř se mu rozešel po celém hladovém těle, pocítil ho v nohou i v hlavě.

A jen se v něm to blaho rozlilo, uslyšel, jak to náhle zahučelo: „Svlíkají košile!...”

Takový je život vězně v jednom kuse. Ale Šuchov už si zvykl: člověk musí věčně koukat, aby mu někdo nešel po krku.

Proč košile? Košile přece vydával sám velitel?! Ne, v tom bude něco jiného...

Před nimi čekaly na prohlídku už jenom dvě party.

Vtom si celá stočtyřka všimla, jak od štábního baráku přichází službu konající důstojník, poručík Volkovoj a jak něco křičí na dozorce. V tu chvíli vjela do dozorců, kteří předtím prohlíželi jen tak halabala, zuřivá horlivost. Vrhli se na vězně jako diví a jejich staršina zařval; „Ro-ze-pnout košile!”

Volkového, toho se bojí — copak vězni, copak dozorce — toho prý se bojí sám náčelník tábora! Však si ho, bestii, pánbůh taky poznamenal tím vlčím jménem — jinak než vlk se Volkovoj opravdu nepodívá. Je černý, dlouhý,

kouká jako čert, lítá jako blesk. Každou chvíli se vynoří za barákem: „Co je to tady za srocování?"

Před tím se člověk neschová. Dřív, to ještě nosíval karabáč, veliký jak ruka po loket, kožený a kroucený. Tím prý mlátil v korekci. Nebo večer při prověrce. Vězni si stoupnou před barák a on se příkrade zezadu a prásk karabáčem po týle: „Jak to, že nestojíš v řadě, dobytku?" Zástup před ním zděšeně uskočí, zakymácí se jako vlna. A ten, kterého spálil karabáč, se chytí za zátylek, utře si krev a mlčí — aby mě ještě nestrčil do díry. Teď už ten karabáč nějak přestal nosit.

Když mrzlo, nebyvala běžná prohlídka nijak zvlášť přísná, aspoň ráno ne: vězeň si rozepjal kabát a roztáhl šosy na obě strany. Tak pokročila vždycky jedna pětice a proti ní stálo pět dozorců. Oplácali přepásané blůzy po obou stranách, pláclí po jediné přípustné kapse na pravém koleně. Na rukou měli rukavice, a když nahmatali něco podezřelého, byli líní to vytáhnout a ptali se: „Co to je?"

Co taky hledat u vězně ráno? Nože? Ty se přece nevynášejí z tábora, ty se nosí do tábora. Ráno se musí zkontrolovat, jestli si někdo nenese nějaká ta tři kila jídla a nemíní s nimi utéct. Bývaly časy, že se toho chleba, té dvěstěgramové porcičky k obědu tak báli, že byl vydán rozkaz: každá parta ať si udělá dřevěný kufr a v tom ať nosí chleba pro všechny, každý ať tam odevzdá

svou porci. Co tím tenkrát mínili získat, to je u boha, nejspíš chtěli lidi týrat, přidělat jim o starost víc: aby sis ten svůj kousek nakousl a pamatoval si, kdes ho nakousl, abys ho položil do kufru — a stejně jsou ty kousky jeden jako druhý, všechny jsou z jednoho chleba, a ty abys na to celou cestu myslel a žral se starostí, jestli ti někdo ten tvůj nevymění, aby ses kvůli tomu hádal s kamarádem a někdy dokonce popral. Jenže jednou utekli z pracoviště tři chlapi v autě a jeden takový kufr si odvezli. Nato se orgánové chytili za nos a všechny kufry na strážnici rozsekali. Ať prý si každý zase nosí svou porci sám.

Dál se musí ráno ještě zkontrolovat, nemá-li někdo pod trestaneckými šaty civil.

Jenže všechen civil přece všem do poslední nitky odebrali a oznámili, že ho před vypršením trestu nevrátí. A v tomto táboře dosud nikomu trest nevypršel.

Dále se kontroluje, nenese-li vězeň dopis, aby ho propašoval ven po civilistovi.

Jenže hledat u každého dopis, s tím by si taky mohli vyhrát do oběda.

Teď ale Volkovoj na dozorce zahulákal, že mají cosi hledat, ti si honem sundali rukavice a — rozepnout blůzy (v těch si každý schoval teplo z baráku), rozepnout košile! — a honem šmátrají, nemá-li někdo na sobě něco, co odporuje táborovému řád Káranec má povoleny dvě košile:

spodní a svrchní, ostatní všechno dolů! — Tak si vězňové z řady do řady podávali rozkaz Volkového. Party, které prošly dřív, měly štěstí, některé už jsou docela za bránou. Ale tyhle — rozepnout! A kdo má vespod něco navíc, dolů s tím, a hned tady na mraze.

Teď s tím taky začali, jenže jim zmešlo — v bráně už se uvolnilo a eskorta řve od hlavní strážnice: „Pohyb, pohyb!“ Tak se Volkovej smíloval, právě když filcovali stočtyřku. Nařídil, aby se zapsalo, co má kdo navíc, večer ať to každý odevzdá sám do skladu a ať podá písemné vysvětlení, jak a proč to zatajil.

Copak Šuchov, ten má všechno erární, jen si posluž, nahmatáš jen prsa a duši, zato Césarovi zapsali vlněnou košili a Bujnovskému nějakou vestu nebo břišní pás.

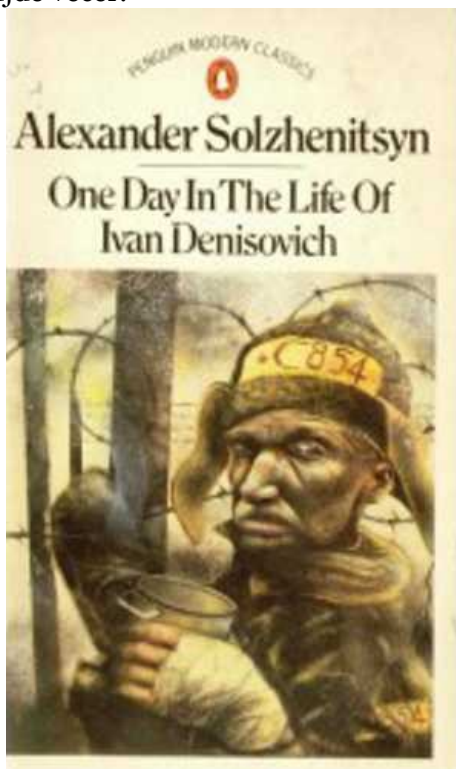
Bujnovskij hned spustil bandurskou, je na to zvyklý z těch svých minonosek, v táboře je teprve třetí měsíc; „Nemáte právo svlékat lidi na mraze! Neznáte devátý paragraf trestního zákona!...“

Mají. Znají, Ty to, kamaráde, ještě neznáš. „To jste sovětští lidi! To jste komunisti?“

Paragraf z trestního zákona Volkovej ještě snesl, ale jak uslyšel tohle, škubl sebou jako černý blesk: „Deset dní do díry!“

A přitlumeným hlasem staršinovi: „Večer ho tam strčíš.“

Ráno dávají do korekce neradi. V provozu je pak o chlapa míň. Ať si přes den zamaká, do díry půjde večer.

A korekce je hned tady, nalevo od

táborové silnice. Je kamenná, má dvě křídla. To druhé dostavěli letos na podzim — jedno už nestačilo. Vězení má osmnáct cel, rozdělených přepážkami na samotky. Celý tábor je ze dřeva, jen to vězení je kamenné.

Pod košili zalezla zima, teď ji nevyženeš. Jak krásně se všichni zabalili — všechno nadarmo.

A Šuchova v kříži bolí a bolí, je to otrava. Teď si tak lehnout ve špitále do postýlky — a spát. Nic víc si nepřeje. A bytelnou deku.

Věžňové před bránou se dopínají, omotávají, a eskorta na ně zvenčí: „Pohyb, pohyb!”

Úkolář je taky strká do zad: „Pohyb, pohyb!”

Jedna brána. Pásmo před bránou. Druhá brána. A ve strážnici zábradlí po obou stranách.

„Stůj!” křičí strážný. „Jak stádo beranů. Seřadit po pěti!”

Pomalů začínalo svítat. Dohasínal oheň, který si rozdělala za strážnicí eskorta.

Vždycky před ranním nástupem si rozdělávají oheň, aby se ohřáli a aby bylo líp vidět na počítání.

Jeden strážný odpočítával pronikavým hlasem: „První! Druhá! Třetí!”

Pěťice se odlepovaly jedna po druhé a šly pěkně v řádcích za sebou. Ať se na ně díváš

odzadu nebo zepředu — pět hlav, patero zad, deset nohou.

Dlouhý strážný je kontrola. Stojí mlčky u protějšního zábradlí a jenom kontroluje, jestli počet klap. Dál tam stojí ještě poručík a přihlíží. Ti kontrolují za tábor.

Člověk je dražší než zlato. Kdyby za dráty chyběla jedna jediná hlava — dodáš místo ní svou. A zas už je parta pohromadě. Teď přepočítává seržant z doprovodu: „První! Druhá! Třetí!" A pětky se zase odlepují a jdou pěkně v řádcích, s odstupem, jedna za druhou.

A zástupce velitele eskorty kontroluje z druhé strany.

Pak ještě poručík.

Ten kontroluje za eskortu.

V žádném případě se nesmíš zmýlit.

Podepíšeš o hlavu víc — padne na to tvoje hlava. A těch eskortáků co sem nastrkali! Obstoupili v půlkruhu kolonu z teplárny, samopaly napřážené a míří ti rovnou do drčky. A psovodi jdou s šedými psy.

Jeden pes vycenil zuby, jako by se vězňům posmíval. Všichni z doprovodu mají krátké kožíšky, jen šest je jich v dlouhém kožichu. Kožich mají na střídačku: navleče si ho vždycky ten, kdo jde na věž.

Nakonec eskorta všechny party smíchala a přepočítala celou teplárnu po peticích.

„Při východu slunce bývá největší mráz," prohlásil kapitán, „protože je to nejnižší bod nočního poklesu teploty."

Kapitán vůbec rád poučuje. Kdy bude měsíc v úplňku, kdy bude nov, to ti vypočte na který chceš rok a den.

Schází před očima, kapitán, tváře má propadlé, ale náladu neztrácí.

Tady za bránou mrazivý vítr štípal krutě i do Šuchovovy tváře, ledačemus přivyklé. Když si Šuchov spočítal, že nepřestane foukat přímo do obličeje celou cestu k teplárně, rozhodl se, že si přiváže hadřík. Jako mnoho jiných měl i on pro případ, že bude foukat protivítr, hadřík s dvěma dlouhými tkanicem Kárové zjistili, že takový hadřík je dobrá věc. Šuchov si zakryl hadříkem tvář až k očím, tkalounky protáhl pod ušima a vzadu za krkem je zavázal. Zátylek si pak zakryl zadní chlopni čepice a postavil límec kabátu. Potom si ještě sklopil na čelo štítek čepice. Tak mu teď vpředu koukaly jenom oči. Kabát si kolem pasu pořádně stáhl provázkem. Teď bylo všechno v pořádku, jen ruce v mizerných palčácích měl už zmrzlé. Třel si je a plácal dlaní o dlaň, věděl, že za chvíli si je bude muset založit za záda a držet je tak celou cestu.

Velitel stráže odemlel každodenní do omrzení stejnou „litanií", které už měli všichni po krk.

„Káránci, pozor! Během pochodu přesně dodržovat pořádek a rozestupy!

Neroztahovat, nedobíhat, nepřecházet z jedné pětice do druhé, ne mluvit, nedívat se nalevo, napravo, ruce jen za zády! Krok doprava, krok doleva bude pokládán za útěk, stráž zahájí palbu bez výstrahy! Čelo pochodem v chod!"

A dva první z doprovodu zřejmě vyrazili. Kolona se vpředu hnula, zhoupala se v ramenou a strážní, se samopaly v ponosu, nějakých dvacet kroků nalevo a napravo od kolony a deset kroků jeden za druhým vykročili.

Asi týden už nesněžilo, cesta bylo prošlapaná a udusaná. Obešli tábor, vítr je udeřil šikmo do tváře. Ruce za zády, hlavy skloněné, šla kolona jako na pohřeb. Nevidíš nic než nohy dvou tří před sebou a ždíbec udupané země, na který teď šlápnu tvé nohy. Čas od času houkne některý strážný: „Ju — čtyřicet osm! Ruce za záda!", „B — pět set dva! Narovnat!" Ale za chvíli už ani oni nepokřikují tak často; vítr bije do očí, oslepuje. A oni se ovazovat hadříky nesmějí. Taký je všelijaká ta jejich služba.

Když je teplejší den, baví se v koloně každý, ať si na něj křičí kdo chce jak chce.

Ale dnes jdou všichni příhrbeni, každý se schovává za záda toho před sebou a každý se zabral do svých myšlenek.

Ani tu myšlenku nemá arestant

svobodnou. Věčně se točí kolem jednoho, věčně dotírá: jestlipak mi nepřijdou na ten chleba ve slavníku? Jestlipak mě večer na marodce uznají? Půjde kapitán sedět, nebo nepůjde? A jak to, že Césarovi vydali to jeho teplé prádlo? Určitě podmazal někoho ve skladišti osobních věcí, kde jinde by to vzal?

Protože snídal bez chleba a všechno, co jedl, bylo studené, neměl dnes Šuchov pocit nasycení. A aby mu břicho nezpívalo litanie a neříkalo si o jídlo, přestal myslet na tábor a začal myslet na to, že už brzy bude psát domů.

Kolona přešla kolem továrny na obrábění dřeva, kterou postavili vězňové, kolem obytné čtvrti (baráky montovali taky káránci, ale bydlí v nich civilové), kolem nového klubu (taky všechno kárové, od základů až po malby na zdech, ale do kina chodí civilové) a vyšla ven do stepi, přímo proti větru a proti rudnoucímu východu slunce. Donekonečna napravo i nalevo jen sníh a sníh a v celé stepi nikde ani stromeček.

Začínal nový rok, jedenapadesátý, a Šuchov měl právo napsat v něm dva dopisy.

Poslední poslal v červenci a odpověď dostal v říjnu. V Ust'-lžmě, tam to chodilo jinak, piš si třeba každý měsíc. Ale co se dá do dopisu napsat? Šuchov tam stejně nepsal o nic častěji než tady.

Z domova odešel třiadvacátého června v

jedenačtyřicátém roce. Byla neděle, lidi přišli z Polomni z kostela a prý: je válka, V Polomně to chytla pošta, v Těmgeňově neměl před válkou nikdo rádio. Teď prý, píšou z domova, vríská v každé chalupě rozhlas po drátě.

Psát teď, to je jako házet kamínky do černé tůně. Co tam spadlo, nad čím se voda zavřela, tomu je odzvoníno. Copak můžeš napsat, v jaké partě děláš a jaký je tvůj parťák Andrej Prokofjevič Ťurin? Teď si má člověk spíš o čem popovídat s Kilgasem, s Lotyšem, než s vlastní rodinou.

Ostatně oni píšou taky dvakrát do roka a taky z toho nepoznáš, jak žijou. V kolchoze prý mají nového předsedu — ale to mají každý rok, Kolchoz sloučili — ale dřív ho slučovali taky a potom ho zase rozdělovali. No, a pak, že těm, co neplní jednotky, zkrouhli záhumenky na patnáct setinek a někomu že je okrájeli úplně až k chalupě.

Jen jedno z toho, co píše žena, nejde Šuchovovi zaboha na rozum — že od samé války nepřibyla do kolchozu živá duše. Všichni do jednoho, mládenci i děvčata. Každý na to vyzraje jak umí, a jeden jako druhý odchází buď do města do továrny, nebo na rašelinu. Polovic chlapů se z války vůbec nevrátilo, a ti, co se vrátili, ti kolchoz neuznávají: bydlí doma, ale dělají jinde. Z chlapů jsou v kolchozu všeho všudy vedoucí brigády

Zachar Vasiljevič a tesař Tichon, tomu je čtyřiaosmdesát, nedávno se oženil a už má děti. A kolchoz táhnou pořád ty samé ženské, co ho táhly od třicátého roku.

A to je právě to, co Šuchovovi nejde do hlavy; bydlí doma a dělají jinde. Šuchov ví, jak to chodilo, když se hospodařilo na soukromém, ví, jak to chodí na kolchozním, ale že by chlapi nedělali ve své vlastní vesnici — to nijak nemůže pochopit. Že by zas něco jako sezónní práce? Ale co potom sena?

Sezónní práce, odpověděla žena, s tím už se přestala bůhví kdy. Nechodí se už ani tesařit, a tesařinou býval jejich kraj proslulý, ani koše z proutí už se nepletou, po tom dnes nikdo nevzdechne. Ale jeden výdělek tu přece je, nový a veselý — malování koberců. Někdo přivezl z vojny šablony a od té doby se to rozjelo. A je jich čím dál víc těch šikovníků, natíráků. Nikde nejsou vedeni, nikde nedělají, jeden měsíc vypomůžou v kolchoze, akorát přes ty sena a žně, a za to pak dá kolchoz na jedenáct měsíců potvrzení, že kolchozník ten a ten byl uvolněn za účelem vyřízení osobních záležitostí a že v kolchozu žádné nedoplatky nemá. Tak tihle natíráci jezdí po celé zemi, dokonce v letadlech lítají, aby ušetřili čas, hrabou peníze, nepočítaných tisíců, a kam přijdou, všude malují koberce: padesát rublů koberec, na každou starou plachtu, kterou

lidi mají a které jim není lito. A namalujou prý ten koberec pemzlíkem za hodinku, dýl to netrvá. A žena že velice doufá, až se Ivan vrátí, že se dá taky na toho natíráka. A že se pak vysekají z té žebroty, v které se ona tluče, děti dají na průmyslovku a místo staré shnilé chalupy ze si postaví novou. Všichni natíráci že si stavějí nové domy, ale domy blízko dráhy že teď už nestojí pět tisíc, jak stávaly, ale pětadvacet.

Šuchov tenkrát poprosil ženu, aby mu vypsala, jak by mohl dělat natíráka, když jaktěživ nedokázal nakreslit ani čáru? A co je to vůbec za zázrak, ty koberce a co na nich vlastně je? Na to žena odpověděla, že tyhle koberce vymalovat nedokáže leda hlupák — stačí přiložit šablonu a štětkou jezdit přes dírky. A koberce že jsou trojího druhu: jeden koberec je „Trojka“ — trojspřeží v krásném postroji na něm veze důstojníka od husarů, druhý koberec je „Jelen“ a třetí je na způsob perského.

Žádné jiné obrázky už nemají, ale i za ty že říkají lidi po celé zemi pěkně děkuju a z rukou jim to trhají. Protože opravdový koberec, ten nestojí padesát rublů, ten stojí tisíce.

Aspoň jedním očkem kdyby mohl Šuchov pohlídnout na ty koberce...

V táborech a ve věznicích si Ivan Děnisovič odvykl dlouze uvažovat, co bude zítra, co za rok a jak uživit rodinu. Na všechno za něj

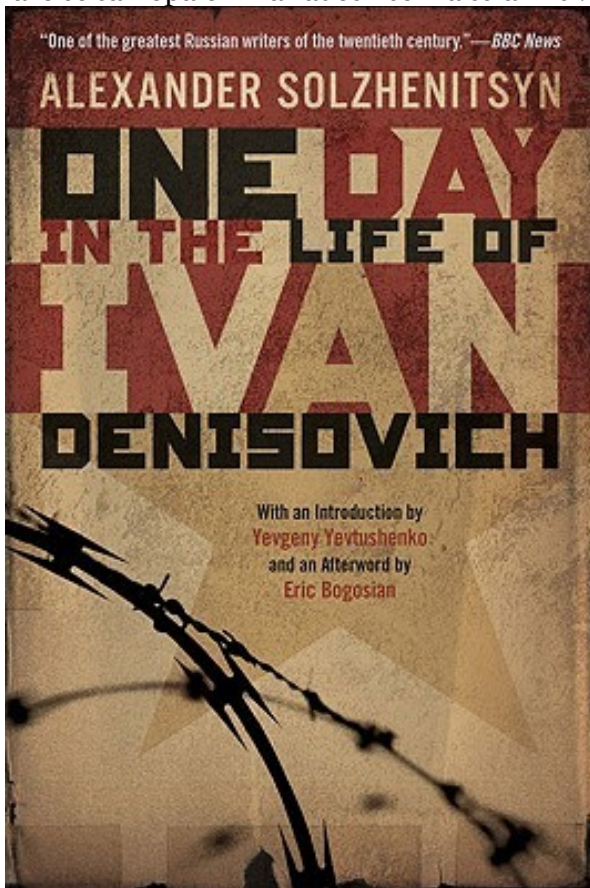
myslí erár, člověku to připadá lehčí. Stejně bude sedět dál celou zimu, celé léto a další zimu a další léto. Ale tyhle koberce, ty mu nasadily brouka do hlavy...

Výdělek je to zřejmě lehký a sype to. A nedržet krok s lidmi z vlastní vsi, to by člověk taky nějak nerad... Ale má-li být Ivan Děnisovič upřímný, nemá do těch koberců ani jednu chuť. Na to musí mít člověk dovolenou náтуру a dost drзости, aby lidem strkal horem dolem. A Šuchov už šlape matičku zem čtyřicet let, polovina zubů už mu chybí a na hlavě má pleš, nikdy nikomu nic nestrkal, od nikoho nic nebral a v táboře se to taky nenaučil.

Lehký výdělek taky nic neváží a člověk nemá to vědomí — to jsem si, sakra, vydělal. Správně to říkali dědové: co se nedoplatí, to se vždycky zhatí. Ruce Šuchovovi ještě slouží, dovedou vzít za práci, copak je to možné, Že by si na svobodě nenašel kus té kamnařiny, stolařiny nebo klempířiny? To jenom kdyby ho pro ztrátu občanských práv nikam nepřijali a ani domů nepustili — to by se pak dal třeba i na ty koberce.

Kolona mezitím dorazila a zastavila se před strážnicí rozlehlého objektu. Už před chvíli, na rohu staveniště, se oddělili z doprovodu dva strážníci v dlouhých kožiších a pomalu se vlekli polem ke svým vzdáleným vím. Dokud neobsadí strážníci všechny věže, kolona dovnitř nesmí. Velitel

stráže se samopalem na zádech šel na strážnici.

Z jejího komína se bez přestání valí dým; civilní hlídač tam sedí celou noc, aby někdo neodvezl prkna nebo cement.

Skrz vrata z ostnatého drátu, přes celé staveniště a přes dráty na druhé straně je vidět, jak vstává slunce, veliké a rudé a jako v mlze. Vedle Šuchova se na slunce dívá Aljoška a raduje se, rty se mu usmívají. Tváře má vpadlé, žije jen z přídělu, nikde si nepřivydělá, kde se v něm bere ta radost? Každou neděli si pořád něco šeptá s ostatními baptisty. Těch se tábor nechytá, jako kachny voda.

Cestou pochodový náhubek, hadřík, celý provlhl dechem a místy zmrzl, ztuhl v ledovou kůrčičku. Šuchov si ho pošoupl z tváře za krk a postavil se k větru zády.

Nikde nijak zvlášť nepromrzl, jenom ruce v mizerných palčácích mu celé zkřehly a prsty na levé noze má bez citu: levou válenku má ohořelou, podruhé podšívanou.

Kříž a celá záda ho bolí až k ramenům, je celý rozlámaný — jak bude pracovat?

Ohlédl se — a jeho pohled padl rovnou na tvář partáka, který šel v zadní pětce.

Ťurin má ramena jako zápasník, i obličej má široký. Stojí a mračí se. Na špásky s ocásky ho parta neužije, zato ji slušně živí, umí se postarat o pořádný příděl. Je starý táborový vlk. Odkrucuje si už druhou dávku, v táborech zná všechno jako

své boty.

Parták je v táboře pánbůh: dobrý parták ti daruje druhý život, špatný ti ustříhne na kabátek z prken. Ťurina znal Šuchov ještě z Ust'-lžmy, ale tam nebyl u něho v partě. Když pak z Ust'-lžmy, z ústředního tábora, přehodili celý osmapadesátý paragraf sem, do kárného, tak se ho Ťurin ujal. S vedoucím tábora, s VPO, se stavbyvedoucími, s inženýry nepřijde Šuchov osobně vůbec do styku; všude ho zastane parták a parták má ocelovou hrud'. Zato když mrkne nebo prstem ukáže — už leť a dělej. Podváděj si v táboře koho chceš, jenom ne Ťurina. A budeš žít.

Tak rád by se Šuchov partáka zeptal, jestli se bude pracovat tam co včera nebo se půjde jinam — ale netroufá si vyrušit ho z jeho hlubokého zamyšlení. Právě zažehnal městečko a teď nejspíš rozvažuje, jak to navlíknout s výkazem. Na tom teď závisí, jaké budou příděly celých pět příštích dní.

Obličej má parták samý velký d'ubanec po neštovicích. Stojí proti větru, ani brvou nehne, na tváři má kůži jako dubovou kůru.

V koloně si lidé plácají do dlaní, podupávají nohama. Vítr jak bič. Strážní přece sedí už na všech šesti špačkárnách — a pořád se ještě nepouští. Žerou ostražitost.

Konečně! Velitel stráže a kontrolor vyšli ze strážnice, postavili se po obou stranách vrat a

otevřeli je.

„Po pěti ná-stup! První! Drru-há!"

A káranCI vykročili jako na přehlídku, málem pořadovým krokem. Jenom se doškrábat na pracoviště, tam už si poradí sami.

Kousek za strážnicí je bouda, kancelář. Před kanceláří stojí dílovedoucí a kývá na parťáky, ostatně jdou k němu sami. Jde tam i Der, předák-káranec, pěkná svině, vlastní lidi honí hůř než psy.

Je osm hodin, osm pět, právě odpískala pojízdná elektrárna. Orgáni se bojí, aby věžňové nepromeškali moc času, aby se nerozběhli po ohřívačkách, ale pro vězně je den dlouhý, ti mají na všecko času dost. Jak někdo vstoupí na pracoviště, už se shýbá: tamhle tříštička, tady tříštička, hned je oheň pro naši pec. A šup, už mizí ve svých děrách.

Ťurin řekl Pavlovi, svému zástupci, aby šel do kanceláře s ním. Zabočil tam taky César. César je bohatý, balík dvakrát do měsíce, podstrkuje kdekomu — a dělá prominenta, ulejšváka v kanceláři, pracuje tam jako pomocník normovače.

Všichni ostatní ze stočtyřky zahnuli okamžitě stranou a peláší pryč. Nad prázdným stavenišťem vyšla rudé zamlžené slunce: tady leží dílce k montovaným domům, zapadané sněhem, tamhle začali zdít a nechali toho hned u základů,

tamhle leží polámaná páka z rypadla. Tam zas zednická lžíce, tam železné haraburdí, všude samé příkopy, výkopy, jámy, autodílny jsou dostavěny po střechu a na kopci je jen po první poschodí rozestavěná tepelná elektrárna.

A už jsou všichni poschováváni. Jen šest strážných stojí na věžích a kolem kanceláře je shon.

Právě na tuhle chvíli jsme čekali. Hlavní stavbyvedoucí prý už kolikrát vyhrožoval, že bude všem partám přidělovat úkoly už večer — a stejně jim to za nic nechce klapat. Protože od večera do rána se jim zase všechno otočí vzhůru nohama.

A to je ta naše chvíle! Než se vedení rozkejívá — zalez někam, kde je kapánek tepla, sedni si a čuč, nadřeš se ještě dost. Nejlip když se dostaneš k peci, převineš si onuce a drobátko si je ohřeješ. To pak budeš mít celý den teplé nohy. Ale i když není žádná pec — nevadí, stejně je to dobré.

Stočtvrtá parta vešla do velké haly autodílen, která je od podzimka zasklená.

Osmatřicítka tam dělá betonové desky. Jedny jsou zašalované ve formách, druhé postavili nastojato, tamhle jsou sítě výztuže. Hala je vysokánská a zem hliněná, teplo tu nebude, to ne, ale hala se přece jen vytápí a uhlím se nešetří — ne aby se ohřáli lidi, ale aby desky líp tuhly. Dokonce tu visí teploměr a v neděli, když tábor z

nějakých důvodů nejde do práce, tu stejně topí jeden civilista.

Osmatřicítka samozřejmě nikoho cizího k peci nepustí, sesedla se kolem ní sama a suší si onuce. Dobrá, nevadí, nám to stačí i tady v koutku.

Šuchov se uvelebil zadkem svých vatovaných kalhot — bůhví kde všude ty kalhoty už seděly — na okraji dřevěné formy a zády se opřel o zeď. Když se zakláněl, napjal se mu kabát a blůza a najednou pocítil, jak ho na levé straně prsou, u srdce, tlačí něco tvrdého. To tvrdé byl růžek jeho krajíce ve vnitřní kapsičce, ta polovička ranního přídelu, kterou si vzal na oběd. Brával si s sebou do práce vždycky takový krajíc a nedotkl se ho až do oběda. Ale to už předtím u snídaně vždycky snědl první půlku, kterou dnes nesnědl. A Šuchov pochopil, že nic neušetřil: najednou se mu strašně zachtělo sníst ten krajíc teď v teple. Do oběda je ještě pět hodin, povleče se to až běda.

A to lámání se mu teď ze zad odstěhovalo do nohou — cítí, jak mu najednou zeslábly. Ach, ohřát se tak u bubínku!

Šuchov si položil na klín palečnice, rozepjal se, odvázal si z krku zledovatělý náhubek, několikrát ho přelomil a schoval ho do kapsy. Pak vytáhl chlebiček v bílém plátýnku, a přidržuje to plátýnko těsně u prsou, aby ani

drobinka nespádla vedle, začal pomaloučku ukusovat a žvýkat. Nesl chleba pod kabátem a pod blůzou, hřál ho vlastním teplem, proto nebyl ani trošku zmrzlý.

V táborech si Šuchov kolikrát vzpomněl, jak se dřív na vsi jídávalo: plné pánve brambor, plné železnáky kaše a ještě dřív pořádné špalky masa. A mlíko se lokalo div pupek neprask.

A nebylo to dobře, v táborech to Šuchov pochopil. Jíst se má tak, aby člověk neměl myšlenku jinde než u toho jídla, zrovna tak jako teď — ukusuješ ty maličké kousky, jazykem je hněteš, v ústech pocucáváš — a jak ti krásně voní ten černý, nedopečený chleba. Co vlastně jí Šuchov osm let a teď už devátý rok?

Dohromady nic. Panečku, a jak to koulí!

Tak se Šuchov obíral se svými dvěma sty gramy a blízko něho, na téže straně, seděla celá stočtvrtá parta.

Dva Estonci, jako dva rodní bratři, seděli na nízké betonové desce a kouřili společně, vždycky jeden, pak druhý, půlku cigarety z jedné špičky. Byli oba světlí, oba dlouzí, oba hubeňouři, oba měli dlouhé nosy a velké oči. Drželi se jeden druhého, jako by jeden bez druhého nemohl dýchat. Parťák je taky od sebe nikdy neodtrhoval. O všechno, co jedli, se dělili napůl a spali nahoře na dvojáku vedle sebe. A když stáli v koloně nebo čekali při nástupu nebo se večer chystali spát,

věčně si cosi povídali, vždycky potichu a beze spěchu. Nebyli to vůbec bratři a seznámili se až tady, ve stočtyřce. Říkali o sobě, že jeden je rybář z pomorí a toho druhého že rodiče odvezli do Švédska, když byly vyhlášeny Sověty. A on pak, když vyrostl, že si usmyslel vrátit se zpátky, dostudovat v Estonsku techniku.

Ona se říkává, že národnost nic neznamena, v každém národě že prý jsou špatní lidi. Ale pokud jde o Estonce, co jich Šuchov v životě potkal, jediný nebyl špatný člověk.

Tak všichni seděli — někdo na betonových deskách, někdo na bednění, někdo přímo na zemi. Mluvit po ránu se nikomu dvakrát nechce, každý myslí na to svoje a mlčí. Kojot Feťukov si kdesi nasbíral špačky (ten se neštítí vyvit je třeba z plivátka), teď si je trhá na klíně a nespálený tabáček si sesypává na jeden papírek.

Feťukov má venku tři děti, ale jak ho sebrali, všichni se ho zřekli a žena se vdala — tak nemá odnikud žádnou pomoc. Bujnovskij po Feťukovovi chvíli šilhal, pak to nevydržel a vybafl: „Člověče, co to sbíráš za svinstvo? Ještě se ti na hubě vyrazí nějaká syfilida! Zahod' to!"

Bujnovskij je námořní kapitán druhého stupně a je zvyklý poroučet. Mluví se všemi lidmi, jako by dával rozkazy.

Ale Feťukov není na kapitánovi v ničem závislý — kapitán taky nedostává balíčky.

Proto se jen usmál kolozubými ústy a řekl: „Jenom počkej, kapitáne, až si odkroutíš osm let, budeš sbírat taky. Už přišli do tábora pyšnější než ty...”

Fetukov soudí podle sebe, ale kapitán možná vydrží... „Cože, cože?” nedoslechl nahluchlý Seňka Klevšin. Myslel, že je řeč o maléru, který měl Bujnovskij ráno na nástupu. „Neměl ses stavět na zadní,” pokýval zkroušeně hlavou. „Nějak by to bylo dopadlo.”

Seňka Klevšin je tichý člověk a chudák zbědovaná. V jednom uchu mu praskl bubínek už v jedenačtyřicátém. Potom se dostal do zajetí, několikrát utekl, pokaždé ho chytili a vrazili ho do Buchenwaldu. V Buchenwaldu zázrakem unikl

smrti a teď si potichu odpykává trest. „Když se budeš stavět na zadní, nevydržíš," povídá.

Tohle je pravda. Hekej a ohýbej hřbet. Ale jak se vzepřeš, je s tebou amen.

Alexej si složil tvář do dlaní a mlčí. Modlí se.

Šuchov dohryzal svůj příděl až k prstům, přece však si kousíček holé kůrky — té vypouklé vrchní kůrčičky — nechal. To proto, že žádnou lžící člověk nevyjí kaši z misky tak jako chlebem. Zabalil ten kousek kůrky zase do bílého plátýnka na oběd, hadřík zastrčil do vnitřní kapsy pod blůzu, zapjal se proti mrazu a byl připraven — teď ať si ho pošlou na práci. Ale radši ať ještě počkají.

Osmatřicátá parta vstala a rozešla se. Každý šel jinam. Někdo k míchačce, někdo pro vodu, někdo k výztužím.

Ale ani Ťurin, ani jeho zástupce Pavlo se ke své partě nevraceli. A třebaže stočtyřka odpočívala sotva víc než nějakých dvacet minut a pracovní dobu — zkrácenou, zimní — měli až do šesti, už to samo připadalo všem jako veliké štěstí, zdálo se jim, že večer teď bude už co nevidět.

„Ach jo, a vánice už nebyla — ani nepamatuju!" vzdychl si růžolíci, naducaný Lotyš Kilgas. „Za celou zimu ani jedna! Co je tohle za zimu?"

„To je pravda... vánice... vánice..."

povzdechla si parta.

Když se totiž v těchhle končinách strhne sněhová bouře, bojí se pustit lidi na krok — ne jenom na práci, dokonce i z baráku: jak si nenatáhneš od baráku k jídelně provaz, určitě zabloudíš. Když káranec zmrzne ve sněhu, sežer ho pes. Ale co když uteče? Taky už se to stalo. V takové vánici je sníh droboulkový jako krupička a pokládá se do závějí, Jako když ho někdo lisuje. Právě po takových závějích, navátých přes dráty, několik lidí uteklo. Daleko, pravda, neutekli.

Ovšem, když to člověk uváží, není z takové vánice žádný užitek: kárové dřepí zamčení na klíč; když nedojde včas uhlí, vyfouká to teplo z baráku; do tábora nepřivezou mouku — není chleba; a v kuchyni to samozřejmě taky hapruje. A všechny dny, co ta fujavice fičí, ať to trvá tři dny nebo týden, počítají za volno a právě tolik nedělí za sebou pak vyhánějí na práci.

Přes to přese všechno mají kárové vánici rádi a modlí se, aby přišla. Sotva se zvedne povětrí, už se všichni otáčejí po nebi: no tak, honem trochu toho materiálu, honem!

To jako sněhu.

Protože když to fučí jen tak při zemi, z toho jakživ žádná pořádná bouře nekouká.

Kdosi už se cpe k peci osmatřicáté party, chce se ohrát, ale hned ho vyrazili.

V tu chvíli vstoupil do haly Ťurin. Koukal

jako bubák. Chlapi pochopili: něco se bude dělat a musí to letět. „Ta-ák," rozhlédl se Ťurin.
„Stočtyřka, jste tu všichni?"

A začal rychle, bez dlouhého kontrolování a přepočítávání rozdělovat práci. Oba Estonce a Klevšina s Gopčikem poslal pro velkou míchačku na maltu, která stála kousek odtud, aby ji odnesli do teplárny. Už z toho bylo vidět, že parta přechází na nedostavěnou tepelnou elektrárnu, kde se přerušily práce loni pozdě na podzim.

Další dva poslal do výdejny, kam se šlo fasovat nářadí. Čtyři nechal odhazovat sníh před teplárnou, u vchodu do strojovny, pak uvnitř ve strojovně a na prkenných můstcích. Dalším dvěma uložil, aby ve strojovně roztopili pec uhlím a aby nakradli prken a rozštípali je. Pak jednomu, aby tam vozil na sáňkách cement. Dva určil, aby nosili vodu a dva písek a ještě jeden další aby ten písek vykopával zpod sněhu a roztloukal hroudy sochorem.

Nakonec zůstali bez úkolu Šuchov a Kilgas, nejlepší machři z celé party. Ťurin si je vzal stranou a řekl jim: „Tak, chlapci, tohle." (Nebyl o nic starší než oni, ale měl takový zvyk oslovovat je „chlapci".) „Hned po obědě půjdete zdít škvárovýma tvárnícema první patro. Začnete tam, kde šestka na podzim přestala. Ale teď musíme vytopit strojovnu. Jsou tam tři okna, to se bude muset ze všeho nejdřív něčím zatlouct.

Dám vám na pomoc ještě pár lidí, koukejte si vymyslet, čím by se to dalo zabeďnit. Ze strojovny si uděláme míchárnu a ohřívárnu. Jestli to nevyhřejeme, vymrzíme jako psi, jasné?"

Možná že by byl řekl ještě něco víc, ale přiběhl k němu Gopčík, mládeneček asi šestnáctiletý, růžový jak selátko, se stížností, že jim druhá parta nechce dát kalfas na maltu, že se o něj perou. Turin se sebral a letěl tam.

Nejhorší je začít pracovní den v takovém mraze. Ale překonat právě ten začátek bylo ze všeho nejdůležitější.

Šuchov a Kilgas se na sebe podívali. Pracovali spolu už mnohokrát. Vyznali se oba v tesařině i v zedničtině a jeden druhého si za to vážili. Vydolovat zpod toho holého sněhu něco, čím by se dala zabeďnit okna, nebylo tak lehké. Ale Kilgas řekl: „Váno, vím o jednom místě, co jsou ty montovaný domy, leží tam veliká role téráku. Sám jsem ji tam schoval. Skočíme tam?"

Kilgas je sice Lotyš, ale ruštinu zná jako svou materštinu — měli v sousedství vesnici, ve které žili starověrci, a tam se naučil rusky už jako dítě. V táborech je teprve dva roky, ale už se vyzná: co nesekeš, nemáš. Křestním jménem se Kilgas jmenuje Johann, Šuchov mu taky říká Váno.

Rozhodli se, že pro ten térák půjdou. Šuchov si předtím jenom doběhl do budovy

autodílen, rozestavené kousíček odtud, pro svou zednickou lžíci. Lžíce je pro zedníka velká věc, když sedne do ruky a když je lehká. Jenže na všech stavbách je to zavedeno stejně: všechno, co jsi ráno vyfasoval, musíš večer odevzdat. A jaký nástroj na tebe padne zítra — to záleží na štěstí. Ale Šuchov jednou ošidil skladníka a nejlepší lžíci ztopil. Teď si ji každý večer nškam schová a vždycky ráno, když se má zdít, si pro ni dojde. Kdyby dnes byli stočtyřku hnali na Socměstečko, byl Šuchov samozřejmě zase bez lžíce. Ale takhle pěkně odvalil kámen, zastrčil prsty do škvíry — a lžíce je na světě.

Šuchov s Kilgasem vyšli z autodílny a zamířili k montovaným domům. Dech se jím srážel v hustou páru. Slunce už se zvedlo, ale bylo jako v mlze, nemělo paprsky a po obou stranách se zdvihalo něco, co se podobalo světelným sloupům.

„Nejsou to ty sluneční sloupy?" ukázal Šuchov Kilgasovi hlavou.

„Nám žádný sloupy nevadí," mávl rukou Kilgas a zasmál se. „Ty musíš mít jenom jednu starost: aby od sloupu ke sloupu nenatáhli ježatínu."

Kilgas neřekl slovo, aby neudělal legraci. Proto ho má celá parta ráda. A Lotyšů v celém táboře, ti si ho teprve považují. Je ovšem pravda, že s jídlem to má Kilgas dobré, každý

měsíc dva balíky, na tvářích má růžičky, jako by ani v táboře nebyl.

To se mu pak dělá legrace.

Stavba je obrovská, než ji celou projdeš, panečku, to trvá. Cestou narazili na mládence z dvaaosmdesátky — zas už rejpaří jamky. Nemají být velké: padesátkrát padesát a padesát do hloubky, jenže tahle půda je i v létě jako kámen a teď je navíc skrz naskrz promrzlá, zkus to, člověče, se do ní zahryznout. Sekají do ní krumpáčem, krumpáč se smeká, a nic, jenom jiskry lítají a hlíny ani drobeček.

Mládenci stojí, každý nad svou d'ourou, co chvíli se rozhlídnou — ohřát se nemají kde a pryč odtud nikam nesmějí, tak zase krumpáč do ruky. Ten jediný člověka trochu zahřeje.

Šuchov si mezi nimi všiml jednoho známého z vjatského kraje a poradil mu: „Poslouchejte, vy hlínorubci, měli byste si nad každým tím důlkem rozdělat ohýnek.

Hlína by vám roztála.”

„Nesmíme,” povzdechl ten z Vjatky.

„Nechtějí nám dát dříví.”

„Tak si máte sehnat.”

Kilgas si jenom odplivl.

„Ty, Váňo, no řekni, kdyby ti orgáni měli za krejcar rozumu, tak přeci nenechají lidi rejpat zem krumpáčem v tomhle mraze.”

Nato zavrčel ještě několik

nesrozumitelných nadávek a zmlkl, v mraze se to špatně povídá. Šli a šli, až došli k místu, kde ležely dílce montovaných baráku, pohřbené pod sněhem.

S Kilgasem dělá Šuchov rád, jen jedno mu na něm vadí — že nekouří a v balících mu nechodí tabák.

Vážně má ten Kilgas oči jako rys: nadzvedli spolu pár prken a pod prkny je pěkně zakutálená role dehtované lepenky.

Vytáhli ji. Ale jak ji teď nést? Když si jich všimnou z věži, nevadí. Strážní na špačkárně mají jenom jednu starost, aby se jim kárové nerozutíkali. Jinak, pokud jsou uvnitř pracovního pásma, ať si třeba rozštípají všecky dílce na třísky. Když potkají dozorce z tábora, taky se nic nestane: ten kouká sám, co by kde otočil pro sebe. A pracanti, ti na ty montované baráky všichni kašlou. A parťáci taky. Stará se o ně jenom civilní stavbyvedoucí, z vězňů jeden parťák a pak ještě ten čahoun Škuropatenko.

Škuropatenko není nic, obyčejný kára. Bere hodinovku jenom za to, že hlídá montované baráky, dává pozor, aby je kárové nerozkradli. A právě ten Škuropatenko by je mohl takhle na volném prostranství nejspíš nachytat „Ty, Váňo, naležato to nepůjde, víš co,“ dostal Šuchov nápad, — „popadnem ji pěkně nastojato, půjdem pomaloučku polehoučku a budeme ji krýt tělem.

Z dálky to nemůže poznat."

To si Šuchov vymyslel dobře. Protože se role špatně drží, moc ji nezvedali, ale stiskli ji mezi sebou, jako by to byl člověk — a vyrazili. Ze strany to vypadá, jako když jdou dva chlapi těsně vedle sebe.

„Až uvidí stavbyvedoucí tu lepenku na oknech, stejně na to přijde," poznamenal Šuchov.

„Co my s tím máme co dělat?" podivil se Kilgas. „My přišli do teplárny a už to tak bylo. měli jsme to snad strhnout?"

„Taky pravda."

Prsty má v těch mizerných palečnicích ztuhlé, že je vůbec necítí. Ale levá válenka drží. Válenky, to je to nejdůležitější. Ruce se při práci zahřejou.

Přešli sněhovou pláň a vkročili do stopy po saních. Vedla od výdejny náradí k teplárně. Zřejmě tam předtím vezli cement.

Teplárna stojí na kopci, za ní už pásмо končí. Už dávno tady nikdo nebyl, všechny cesty, které k ní vedou, jsou zapadané sněhem. Tím zřetelněji je vidět stopu po saních a čerstvě prošlapanou cestičku, samé hluboké šlápoty — to šli naši. A tamhle už odhrabávají dřevěnými lopatami sníh před teplárnou a prohazují cestu pro auto.

Kdyby tak v teplárně fungoval výtah! Ale shořel motor a od té doby ho zřejmě nikdo

neopravoval. Z toho kouká, že se bude zase všechno tahat do prvního patra na vlastním hřbetě. Malta. A tvárnice.

Teplárna stála dva měsíce opuštěná ve sněhu jako šedá kostra. A teď najednou přijde stočtyřka. Jak se v té stočtyřce vlastně drží dušičky? Prázdná břicha utažená pásy z plachtoviny, samec až to zvoní, ani místečka, kde by se člověk ohřál, ani jiskrička ohně. A přece stočtyřka přišla — a zase začíná život.

Těsně před vchodem do strojovny se rozsypala míchačka. Byla to už rachotina, Šuchov ani moc nedoufal, že ji donesou bez úhony. Turin si pro pořádek zahromoval, ale vidí, že za to nikdo nemůže. A tady už si to štrádujou Kilgas se Šuchovem a uprostřed mezi sebou nesou roli. Turin se zaradoval a hned začal všechno preorganizovávat: Šuchova poslal, aby na kamna nasadil rouru, aby se mohlo co nejdřív zatopit, Kilgasovi dal spravit míchačku — na pomoc k tomu dostal oba Estonce — a Senkovi Klevšinovi řekl, ať vezme sekeru a naseká pár dlouhých latěk, na ty že se přibije lepenka, role že je o polovic užší než okna. Jenže kde vzít laťky? Na ohřívárnu ti stavbyvedoucí prkna nedá. Turin se ohlédl a po něm všichni ostatní. Dá se udělat jen jedno — utrhnout pár prken, z kterých je stlučeno zábradlí na můstcích do prvního patra. Až tam polezeš, dávej bacha, ať nesletíš. Ale nic jiného

nezbývá.

Řeklo by se, proč má chudák kára dřít v táboře deset let. Nechci—a vlezte mi na záda. Den se do večera nějak profláká a noc nám nikdo nevezme.

Kdepak, kamarádi. Na to si tu vymysleli — party. Ale jiné než na svobodě, kde má Ivan Ivanovic svou mzdu zvlášť a Petr Petrovic svou taky zvlášť. Parta v táboře je zařízení vymyšlené tak, aby kárance nehonilo do práce vedení tábora, ale aby kárové honili jeden druhého. Tady je to tak: buď dostanete všichni přiděl navíc, nebo si všichni pochcipejte. Ty nepracuješ, mrcho, a já mám kvůli tobě zajít hlady?

Tak to zas ne, jen zaber, pacholku!

A když se ještě dostaneš do takové zatracené šlamastiky jako teď, tím spíš není na nějakou lehárnu ani pomyslení. Ať se ti chce nebo ne, hod' sebou a pohni kostrou.

Jestli si za dvě hodiny neuděláme ohřívárnu, tak jsme všichni v troubě.

Náradí už Pavlo přinesl, jen si vybrat. Taky několik rour. Klempířské náčiní tu, pravda, není, ale je tu zámečnické kladívko a sekerka. Nějak si poradíme.

Šuchov párkrát plácne rukavicí o rukavici, začne sesazovat roury, sklepávat je v nástavcích. Zase chvíli plácá dlaní o dlaň a zase sklepává. (Ale zednickou lžíci si kousek odtud přece jenom

schoval. V partě jsou sice sami našinci, ale vyměnit by jí klidně mohli. Zrovna třeba Kilgas.) A najednou je Šuchovovi, jako když mu všechny myšlenky z hlavy vymete. Nechal vzpomínání, všechny starosti pustil z hlavy. Myslel jenom na to, jak sesadit kolena a jak roury vyvést, aby to nekouřilo.

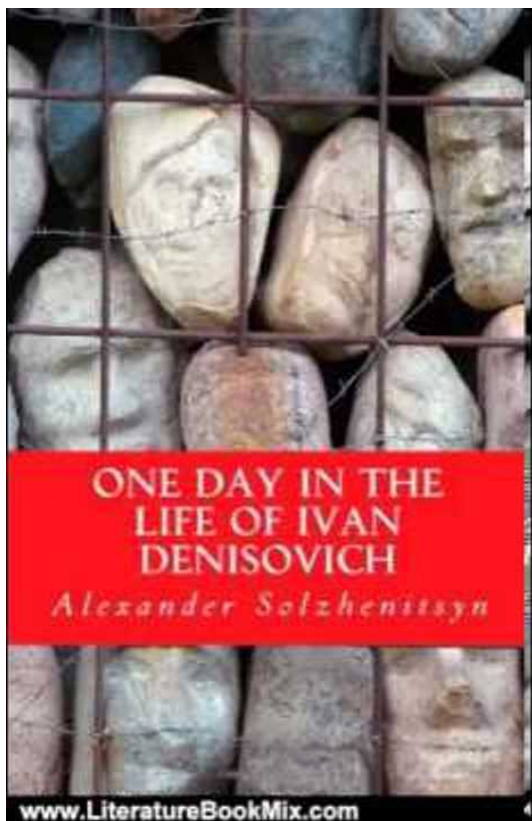
Gopčika poslal pro nějaký drát, prostrčí rouru oknem a drátem ji přichytí.

Tamhle v koute je ještě nízká sušicí pec s cihlovým komínem. Má železnou plotnu, ta se rozžhavuje a pak se na ní rozmrazuje a suší písek. V peci už zatopili a kapitán s Fetukovem už chodí s nosítky. Nosit písek, na to člověk nepotřebuje rozum. Proto přiděluje Turin tuto práci někdejšími vedoucími pracovníky. Fetukov prý býval velké zvíře v jakémsi úřadě. Vozil se v autě.

První dny se Fetukov začal na kapitána dokonce vytahovat, párkrát si na něho houkl. Ale kapitán mu jednou jednu vrazil a bylo mezi nimi jasno.

Mládenci už se začali šourat k peci s pískem, aby se ohřáli, ale Turin jim pohrozil: „Že vás někoho vemu přes palici! Nejdřív všechno pořádně připravte.“

Bitému psu stačí ukázat karabáč. Mráz je zlý, ale parťák je horší. A tak šel každý zase po své práci.

Vtom slyší Šuchov, jak říká Turin tiše Pavlovi: „Zůstaň tady, pořádně na všechno

dohlídni. Jdu s výkazem."

Na tom, jak se pořídí s výkazem, záleží víc než na samé práci. Parťák, který má pod čepicí, ten vytríská z výkazu, co může. A to nás živí. Není něco uděláno?

Dokaž, že je. Platí partě za něco moc málo? Otoč to tak, aby platili víc. Na to musí mít parťák hlavu! A u normovačů oko. Normovačům se taky musí strkat.

Ale když si to člověk srovná, pro koho to vlastně je, všechno to vykazování? Pro tábor. Tábor tak shrabává od stavby tisíce navrch a vyplácí svým poručíkům prémie. Zrovna třeba Volkovému za ten jeho bejkovec. Ty dostaneš večer dvě stě gramů chleba navíc. A těch dvě stě gramů rozhoduje o životě.

Přinesli dva kbelíky vody, ale než ji donesli, byl z ní led. Pavlo usoudil — dál vodu netahat, nemá to smysl. Bude rychlejší, když si rozpustíme sněh. Postavili kbelíky na kamna.

Gopčik přitáhl pořádný kus hliníkového drátu — nového, co ho elektrikáři natahují na sloupy, a hlásí: „Ivane Denisoviči! Prima drát na lžíce. Naučíte mě odlejšvat lžíce?"

Tohohle Gopčika, kluka mazaného, má Ivan Denisovič rád (jemu umřel syn, když byl malický, a doma má dvě velké dcery). Gopčika zavřeli za to, že nosil benderovcům do lesa mléko. Vyměřili mu trest jako dospělému. Je to takové

milé tele, lísá se ke všem chlapům. Ale má už taky za ušima; balíčky, co dostane, sní sám, nikomu nedá, kolikrát to žvýká po nocích.

Všechny člověk tak jako tak nenakrmí.

Kus drátu ulomili na lžice a schovali v koutě. Pak Šuchov seřídil ze dvou prken něco jako štafle o poslal po nich Gopčika nahoru upevnit rouru. Gopčík je lehoučký, vyběhl po příčkách jako veverka, zatloukl hřebík, přehodil přes něj drát a provlékl ho pod rouru. Šuchov nebyl líný, poslední kus roury, komínek, nastavil ještě jedním kolenem. Dnes není žádný vítr, ale kdyby zítra začal, aby kouř nešel zpátky do haly. Děláme tu pec přece pro sebe, to dá rozum.

Zatím už Senka Klevšín našťípal dlouhé laťky. Klucíka Gopčika poslali, aby je přitloukl. Šplhá jako opice to čírtě a pokřikuje seshora.

Slunce popolezlo výš, rozehnalo opar mlhy, sloupy zmizely a strojovnu zalila nachová záře. A to už taky zatopili v kamnech kradeným dřívím. Hned je to veselejší.

„V lednu slunka málo kravku přizahřálo," prohlásil Šuchov.

Kilgas už byl hotov se stloukáním míchačky, ještě jednou ťukl sekyrkou a zavolal: „Slyšíš, Pavlo, za tuhle práci počítám Turinovi sto rublů, míň neberu!"

A Pavlo se směje.

„Dostaneš sto gramu."

„Prokurátor ti přísolí!" křičí Gopčik shora.
„Počkat! Takhle ne!" křikl Šuchov. (Začali špatně krájet lepenku.) Ukázal jak na to.

K plechové peci se zatím slezla hromada lidí. Pavlo je rozehnal, Kilgasovi přidělil pomocníky a uložil jim, aby nadělali truhlíků, v kterých se bude nosit nahoru malta.

Pár lidí hodil ještě na nošení písku. Další poslat nahoru seškrábat sníh z lešení a z rozestavené zdi. Jednoho dalšího do haly — házet rozehrátý písek z plotny do míchačky.

Vtom zahučel venku motor. Začali vozit tvárnice, nákladák si proráží cestu. Pavlo utíkal ven mávat, dirigovat, kam se mají tvárnice vykládat.

Přitloukli jeden pás lepenky, pak druhý. To se ví, co je to proti mrazu.

Papír je papír, marná sláva. Ale přece se teď aspoň zdá, že okna zmizela a zeď je celá. Taký je vevnitř větší tma a oheň v peci je jasnější.

Aljoška přinesl uhlí. Jedni na něho křičí; sypej!, druzí: nesypej! Než to shltne to dříví, aspoň se ohřejeme. Zastavil se, neví koho poslouchat.

Fetukov se přilepil k peci — pitomec, a strká válenky k samému ohni. Kapitán ho popadl za límec a postrkuje ho k nosítkům: „Maž nosit písek, prevíte."

Kapitán se dívá na práci v táboře jako na

námořní službu: když je rozkaz dělat, tak dělej!
Tuze sešel, kapitán, za poslední měsíc, ale táhne dál.

Netrvalo dlouho a všechna tři okna jsou zabeďněná. Světlo sem teď jde už jen dveřmi. A zima taky. Pavlo nařídil hořejší část dveří zatlout a dole nechat jen tolik místa, aby člověk prošel, když se sehne. Zatloukli to.

Mezitím přivezli už tři vyklápěcí nákladáky tvárnice a vyklopili je. Ale co teď — jak je dopravovat nahoru bez výtahu?

„Zedníci, pojdte, omrknem to!“ pozval Pavlo Šuchova a Kilgase.

Je to pro ne cest. Vylezli oba s Pavlem nahoru. Můstek byl beztak úzký, před chvilkou z něho Senka ještě strhl zábradlí — tlač se ke zdi nebo slítneš dolů. A nejhorší je, že k příčkám na můstku přimrzl sníh, zakulatil je a noha se nemá o co opřít. Jak budou nosit maltu?

Koukli se, kde se bude zdít — chlapi už shrnují se zdi lopatami sníh. Tadyhle. Se starého zdiva budou muset sekyrkou sesekat led a metličkou ho smést.

Omrkli, odkud by bylo nejlíp podávat tvárnice. Podívali se dolu. A nakonec rozhodli: než tahat tvárnice po můstku, bude líp, když je budou čtyři chlapi házet tamhle na to lešení, tam se postaví další dva, ti budou přehazovat dál a na lešení v prvním patře se postaví ještě dva, ti

budou přidávat. Stejně to tak bude rychlejší.

Nahoře fouká větřík, ne moc, ale protahuje to. Ten nás profoukne, až budeme zdít.

Ale až se schováme za rozestavěnou zeď, to už to půjde, hned bude o hodně tepleji.

Suchov zvedl hlavu k obloze a užasl: nebe čisté a sluníčko ukazuje už skoro poledne. Div divoucí, jak ten čas při práci utíká. Kolikrát už si Šuchov všiml: dny v táboře letí, ani ohlédnout se člověk nestačí. Ale doba trestu se nehýbá ani trošku, té jako by vůbec neubývalo.

Slezli dolů. Tam už si všichni posedali kolem pece, jenom kapitán s Fetukovem nosí písek. Pavlo se rozčertil. Osm chlapů hned vyhnal ven pro tvárnice, dvěma nařídil, aby sypali do kalfasu cement a promíchávali ho nasucho s pískem, tohohle poslal pro vodu a tamtoho pro uhlí. A Kilgas říká své partě: „Tak, děti, koukejte ty truhlíky dodělat.“

„Nemám jim s tím pomoci?“ říká si Šuchov sám Pavlovi o práci.

„Pomozte,“ přikývne Pavlo.

V tu chvíli přinesli chlapi velkou nádrž, budou v ní rozpouštět sníh do malty.

Slyšeli od kohosi, že prý už je dvanáct hodin.

„Určitě už bude dvanáct,“ prohlásil i Šuchov. „Sluníčko už je na vršku.“ „Když je na vršku,“ ozval se kapitán, „tak to znamená, že není

dvanáct, ale jedna."

„Jakpak to," užasl Šuchov. „To přece věděli už naši dědkové, že slunko stojí na vršíčku v poledne."

„To platilo pro dědky!" houkl kapitán, jako když sekerou utne. „Ale mezitím vyšlo nařízení, a podle toho nařízení stojí slunce nejvýš v jednu."

„Kdopak to nařízení vydal?"

„Sovětská vláda!"

Kapitán odešel s nosítky. Ostatně Šuchov by se stejně nepřel. Že už by i to slunko poslouchalo jejich nařízení? Chvíli ještě bušili a klepali, stloukli čtyři truhlíky.

„Stačí, teď chvilku posedíme a ohřejem se," řekl oběma zedníkům Pavlo. „A vy budete po obědě taky zdít, Senko. Pojd'te si sednout."

Tak si sedli k peci legálně. Před polednem stejně zdít nezačnou a míchat maltu nemá smysl, zmrzla by.

Uhlí se pomaloučku rozžhavilo a teď vydává stálý žár. Ale pocítí ho člověk jen blízko pece, jinak je po celé hale stejná zima jako předtím.

Všichni čtyři si sundali palečnice a krouží rukama těsně kolem pece.

Nohy v žádném obutí nikdy nestrkej blízko k ohni, to si dobře pamatuj: když máš boty, popraská na nich kůže, když válenky, ty ti

navlnou, začne se z nich kouřit pára a nebude ti ani o trošičku tepleji. Když je strčíš ještě blíž k ohni, tak je propálíš. A s tou dírou budeš šlapat až do jara, nečekej, že dostaneš jiné.

„Copak Šuchov," popichuje Kilgas.

„Šuchov, ten už je, kamarádi, jednou nohou u mámy."

„Tamhle tou bosou," prohodil někdo.

Rozesmáli se.

(Šuchov měl levou válenku sundanou a ohříval si onuci.) „Šuchov už to má za pár."

Kilgas dostal pětadvacet let. Před časem bylo jedno takové šťastné období: to linýrovali všem deset jako podle pravítka. Ale od devětačtyřicátého přišla nová etapa — všichni bez rozdílu dostávali pětadvacet. Deset let se ještě dá utáhnout a nechcípnout, ale pětadvacet — ať to někdo zkusí.

Šuchovovi je docela příjemné, že si na něho všichni prstem ukazují: koukejte se, už mu, chlapovi, trest za chvilku končí, ale on sám tomu dvakrát nevěří. Každého, komu končil trest za války, nechali sedět dál, dokud nevyšel zvláštní výnos, až do šestačtyřicátého roku. Když měl někdo základní trest třeba jen tři roky, seděl nakonec pět let navíc. Zákon, ten se dá pokroutit na všechny strany. Odbydeš si deset, řeknou na, tady máš ještě jednou deset. Nebo vyhnanství.

Ale někdy si přece jenom pomyslíš — až ti

to vezme dech: trest tedy přece skončí, klubíčka je co nevidět konec... Panebože! Těmahle nohama — rovnou na svobodu, je to vůbec možné?

Jenže povídat něco takového nahlas, to se na starého káru nesluší. A tak Šuchov řekne Kilgasovi; „Těch pětadvacet nepočítej. Jestli ty si tech pětadvacet odsedíš nebo neodsedíš, to je ještě ve hvězdách. Ale já už jsem si svých osm poctivě odkroutil, to je hotová věc“

Tak člověk žije, čenich při zemi, a nemá ani kdy si pomyslet: jak ses sem dostal a jak se dostaneš odtud!

Podle papíru zavřeli Šuchova za velezradu. Tak taky vypovídal — ano, je to pravda, dal se zajmout, protože chtěl zradit vlast, a ze zajetí se vrátil proto, že plnil úkol, kterým ho pověřila německá výzvědná služba. Ale jaký to vlastně byl úkol, to si nedokázal vymyslet ani Šuchov, ani vyšetřovatel. Tak to nakonec nechali — prostě úkol.

Šuchov uvažoval jednoduše: nepodepíšeš — kabátek z prken, podepíšeš — aspoň chvíli si tu ještě pobudeš. A podepsal.

Ve skutečnosti to bylo takhle: v únoru ve dvaadvacátém roce obklíčili na Severozápadní frontě celou jejich armádu. Z letadel jim neshodili kouska žrádla, ostatně žádná letadla ani nebyla. Došlo to tak daleko, že lidi ostrouhávali kopyta z koňských zdechlin, máčeli tu rohovinu

ve vodě a jedli ji. A do pušky ani patrona.

Tak je Němci postupně schytali po lesích a hnali do zajetí. V jedné takové zajatecké skupině si Šuchov pobyl pár dní a ještě tam, v lesích, jich pět zas uteklo.

A znova se začali schovávat po lesích a po bažinách — až se nakonec zázrakem dostali ke svým. Jenže dva složil na místě samopalník, třetí podlehl zraněním, a tak došli jenom dva. Kdyby byli bývali chytřejší, byli by řekli, že bloudili v lesích, a nic by se jim nestalo. Ale oni se přiznali, že jako jdou z německého zajetí. Ze zajetí? No počkejte, vy děvky! Kdyby jich bylo pět, možná by si srovnali výpovědi a uvěřili by jim, ale dvěma, kdepak: s tím útekem, to prý se, lotři, smluvili.

Senka Klevšin nějak i v té své hluchotě zaslechl, že se mluví o útěku ze zajetí, a řekl hodně nahlas: „Já utíkal ze zajetí třikrát. A třikrát mě zas chytili.“

Senka je mučedník, skoro pořád mlčí: lidi neslyší a do řeči se nemíchá. Takže o něm se toho moc neví, jenom to, že seděl v Buchenwaldu, byl tam v ilegální organizaci, a že do lágru pašoval zbraně pro povstání. Pak ještě to, že ho Němci pověsili na kůl za ruce svázané za zády a mlátili ho klacky.

„No jo, Váňo, ty jsi seděl osm let — ale v jakých táborech?“ namítá Kilgas. „V obyčejných, pracovních, tam jste měli i ženské. Čísla jste

nenosili. Ale zkus to, sedět osm let ve zvláštním!
To nevydržel ještě nikdo."

„Kdepak ženský! Klády v lese jsme tam měli!"

Šuchov se zadíval do ohně a v myšlenkách mu najednou vytanulo těch jeho osm let na severu. Vzpomněl si, jak se tam tři roky dřel se špalky na obaly a na pražce.

Vzpomněl i na to, jak tam tehdá, stejně jako teď tady, hořivaly měňavé ohně.

Rozdělávali si je při kácení, ale ne ve dne — při nočním kácení. Velitel tam tehdy vyhlásil zákon: parta, která nesplní denní úkol, zůstane v lese do noci.

Do tábora se dostrachali dávno po

půlnoci, a ráno zase do lesa.

„Ne, ne, kamarádi..., tady je to přece jenom klidnější," zašeptal. „Tady když je padla, tak je padla. To je zákon. Ať máš splnino nebo ne, marš do tábora. A základní příděl je tady o sto gramu větší. Tady se dá žít. Zvláštní tábor — co ti na tom vadí, že je zvláštní, čísla nebo co? Čísla nic neváží."

„Pěkne děkuju, klidnější," syčí Fetukov (blíží se přestávka a všichni se namačkali kolem pece). „Tady se mordujou lidi v postelích! Klidnější!..."

„Lidi ne, ale práskači!" Pavlo zdvihl prst a hrozí Feťukovovi.

Opravdu začalo v táboře něco nového. Dva známé práskače zapíchli přímo na palandě při budíčku. Taky jednoho nevinného pracanta — nejspíš si spletli lůžko.

A jeden špicl sám utekl k orgánům do korekce — taky ho tam, v té kamenné díře, schovali. Zvláštní věc... Tohle se v pracovních táborech neděje. Konečně, tady dřív taky ne.

Náhle zahoukala siréna z pojízdné elektrárny. Nezahoukala hned z plných plic, nejdřív jen tak chraplavě, jako by si pročišťovala hlas.

Půl dne je v kapse. Polední přestávka!

Hergot, to jsme to prošvihli! Už dávno se mělo jít do jídelny, držet místo ve frontě.

Na pracovišti je jedenáct part, a do jídelny se jich nevejde víc než dvě.

Ťurin pořád ještě nejde. Pavlo omrkł situaci zkušeným okem a rozkázal: „Šuchov a Gopčik, se mnou! Kilgasi! Jak pošlu Gopčika, hned přivedete partu!"

Jejich místa u pece okamžitě obsadili, obstoupili pec jako ženskou, každý se cpe, chce ji obejmout.

„Konec válení!" křičí chlapi. „Kouřit dovoleno!"

A koukají jeden po druhém, kdo si zapálí. Ale zapálit si nemá kdo, buď nemají tabák, nebo ho schovávají, nechtějí s nim vyrukovat.

Šuchov s Pavlem vyšli ven. A Gopčik poskakuje za nimi jako mladé zaječisko.

„Oteplilo se," odhadl Šuchov okamžitě. „Osmnáct stupňů, víc nebude. To se bude dobře zdít."

Podívali se, jak to vypadá s tvárnici. Hodně jich už mládenci naházeli na lešení, pár dokonce na hořejší plošinu do prvního patra.

Šuchov přimhouřil oči, chtěl zjistit, kde je vlastně slunce. Ověřoval si, jestli to souhlasí s tím kapitánovým dekretem.

Ale venku, na nechráněném prostoru, kde má vítr vůli, to přece jen profukuje a štípe.

Nezapomeň, člověče, marná sláva, ještě je leden.

Kuchyň na staveništi je malá bouda, jen

tak halabala stlučená z prken kolem pece a pobitá rezavým plechem, aby se zakryly škvíry. Uvnitř je bouda rozdělena přepážkou na dvě půlky — na kuchyň a jídelnu.

V kuchyni, stejně jako v jídelně, je zem holá, nepokládaná. Jak hlínu udusali, tak už zůstala — samý hrbol, samý důlek. A celá kuchyň není nic víc než čtverhranná pec a do ní zazděný kotel.

V té kuchyni jsou dva páni — kuchař a zdravotník. Ráno, před odchodem z tábora, nafasuje kuchař ve velké táborové kuchyni kroupy. Na chlapa tak padesát gramů, na partu kilo a pro celou stavbu to dělá nějakých patnáct kilo. Kuchař se s pytlím tři kilometry tahat nebude, dá ho nést poskokovi. Než by se s tím tloukl sám, to dá radši poskokovi porci navíc, ošidí o ní pracanty. Nanosit vodu, dříví, zatopit v peci — to všechno taky nedělá kuchař, zas na to má pracanty a chcípáky, těm dá taky každému po sběračce navíc, z cizího krev neteče. K tomu je zakázáno jíst jinde než v jídelně: i misky se proto musí nosit z tábora (nechat je na stavbě — ani nápad, v noci by je štípli civilové). Nosívali jich tak padesátku, víc ne, a tady je myjou a rychle dávají zas dalším (nosič misek má taky porci navíc). Aby se misky z jídelny nevynášely, na to se postaví ke dveřím další poskok — nesmí pustit ven ani misku.

Ale ať hlídá jak hlídá, stejně je chlapi odnesou — buď ho umluví, nebo nějak obalamutí. Takže se zas musí po celé té velké stavbě poslat další sběrač: sbírat špinavé misky a snášet je zpátky do kuchyně. Ten má taky nášup. A tamten taky.

Vlastnoručně kuchař jenom nasypává do kotle kroupy a sůl a třídí tuk — do kotle a pro sebe, pořádný tuk se k pracantům nikdy nedostane, špatný přijde do kotle všechen. Takže vězňové jsou radši, když skladiště vydá samý špatný omastek. Dál kuchař ještě míchá kaši, když začíná houstnout. Zdravotník nedělá ani to. Ten sedí a kouká. Když je kaše vařená, kuchař hned zdravotníkovi: a teď se naper. A sám se napere jakbysmet. Pak přijde parťák, který má službu — střídají se každý den — ochutnat na zkoušku, tak říkajíc zkontrolovat, jestli mohou pracanti takovou kaši jíst. Tahle služba dostane dvojitou porci.

A pak se ozve siréna. Jeden po druhém přicházejí parťáci a kuchař vydává okýnkem misky, jenže v miskách je kašičky právě tak na dně, a kolik je tam tvých krup, nezjistíš, nezvážíš.

A kdyby ses odvážil otevřít hubu, to bys koukal, jak by ti ji zacpali.

Nad holou stepí hvízdá vítr, v létě žhavý, v zimě mrazivý. Jakživo v té stepi nic nerostlo, a za těmi čtyřmi dráty teprve ne. Žito tady roste

jenom ve výdejně chleba, oves žene do klasů jen ve skladě.

Tady kdyby ses samou prací třeba ztrhal, po břicho kdybys lezl, ze země kus chleba nevytrískáš, víc než ti orgán předepíše, nedostaneš. A ani to vlastně nedostaneš kvůli kuchařům a všem těm poskokům a levákům. Tady se krade, v táboře se krade a začíná to okrádání už ve skladě. Ale ani jeden z těch, co kradou, krumpáč do ruky nevezme. Zato ty dřij jako mezek a ber, co ti dávají. A moc nezacláněj.

Kdo koho může, ať ho odře z kůže.

Pavlo s Šuchovem a Gopčíkem vešli do jídelny. Všichni jsou tam zrovna nalepeni jeden na druhého, přes ty spousty zad není vidět krátké stoly ani lavice. Sem tam někdo jí vsedě, ostatní většinou stojí. Dvaosmdesátá parta, ta co kopala jámy a za celé půldne se neohrála, si obsadila první místa, hned jak odhoukalo. Teď už dojedli, ale nehnou se odtud, kdepak by se mohli jinde ohrát? Ostatní jim nadávají, ale jako když hrách na stěnu hází — pořád je to lepší než mrznout venku.

Pavlo a Šuchov si prorazili cestu lokty. Přišli v pravou chvíli: jedna parta fasuje a za ní na řadě je jenom jedna, má u okýnka taky zástupce parťáka. Tak to přijdou ostatní na řadu až po nás.

„Misky! Misky!“ křičí kuchař z okýnka a už mu je z jídelny podávají. Šuchov taky sbírá a

přistrkuje — ne kvůli kaši navíc, ale aby se to hnulo.

Za přepážkou jsou další poskokové, ti myjí misky — taky za kaši.

Ted' přišel na řadu zástupce, co je před Pavlem. Pavlo křičí přes hlavy: „Gopčiku!"

„Zde!" vypísklo to ode dveří. Má hlásek teničký jako kůzle.

„Utíkej pro partu!"

Už letí.

Hlavní věc, že je dnes dobrá kaše, nejlepší ze všech — ovesná. Ta bývá málokdy.

Většinou dávají dvakrát denně magoru nebo kaši ze zapražené mouky.

V ovesné je mezi zrnky i ten šlem, co se z nich vyvaří, ten je na ní nejvzácnější a nejvíc vydá.

Toho ovsa, co Šuchov zamlada zkrmil koním! Copak ho mohlo napadnout, že se mu jednou bude duše tetelit blahem nad hrstičkou zrovna toho ovsa!

„Misky! Misky!" křičí kuchař z okýnka.

Ted' už přijde na řadu stočtyřka. Zástupce z party před nimi vyfasoval dvojitou „partáckou" a vypadl.

To jde taky na úkor pracantů — a taky se nikdo neozve. Tenhle přídavek dostává každý parťák, a jeho věc, jestli honí sám, nebo ho dá zástupci. Turin ho dává Pavlovi.

Teď se pustil Šuchov do téhle práce: vecpal se za stůl, dva chcípačky vyrazil, jednoho pracanta poprosil po dobrém a tak uvolnil kousek stolu, asi pro dvanáct misek, když se postaví těsně vedle sebe. Na ty přijde dalších šest a nahoru ještě dvě. A teď musí brát misky od Pavla, počítat po něm a hlídat, aby nikdo cizí žádnou neztopil. Taky aby nikdo nevrazil do některé misky loktem a nepřevrhl ji.

Hned vedle chlapi vstávají z lavice, jiní zalézají za lavice a jedí. Nesmí spustit oko z dělicí čáry: jedí ze své misky, nebo strkají pracky do naší?

„Dvě! Čtyři! Šest!“ počítá kuchař za oknem. Podává hned po dvou, do každé ruky jednu. Líp se mu tak počítá, kdyby dával po jedné, mohl by se splést.

„Dvě, čtyři, šest,“ opakuje po něm Pavlo polohlasem do okýnka. A hned podává obě misky Šuchovovi a ten je staví na stůl. Šuchov nic nahlas neopakuje, ale kouká jako ostrůž. „Osm, deset,“

Kdepak je ten Gopčik s partou? „Dvanáct, čtrnáct...“ pokračuje počítání.

V tu chvíli misky v kuchyni došly. A Šuchov vidí přes Pavlovu hlavu a rameno, že obě kuchařovy ruce postavily do okýnka dvě misky. Stále je ještě drží — zastavily se, jako by se zamyslely. Nejspíš se otočil a nadává chlapům od

nádobí. A teď mu šoupli do okýnka další kupku vyprázdněných misek. Kuchař pustil ty dvě, které držel, a podává do kuchyně prázdné.

Šuchov nechal stát celou tu horu misek, co měl na stole, rychle přehodil nohu přes lavici, popadl obě misky a zopakoval, ne příliš hlasitě, spíš jakoby pro Pavla než pro kuchaře: „Čtrnáct.“

„Počkat! Kom to táhneš?“ zařval kuchař. „Ten je náš, ten je náš,“ vysvětloval Pavlo. „Váš, neváš, ať mě neplete při počítání!“

„Čtrnáct.“ pokrčil Pavlo rameny. Sám by misky takhle nezašmelil, jako zástupce parťáka si musí zachovávat autoritu, ale takhle to jen opakoval po Šuchovovi a na toho to taky může svěst. „Čtrnáct už jsem říkal,“ rozčiluje se kuchař.

„To se ví, že říkal, ale nedal, nepustils je z ruky!“ houkl si na něho Šuchov. „Když nevěříš, pojď si je přepočítat. Tadyhle jsou všechny na stole!“

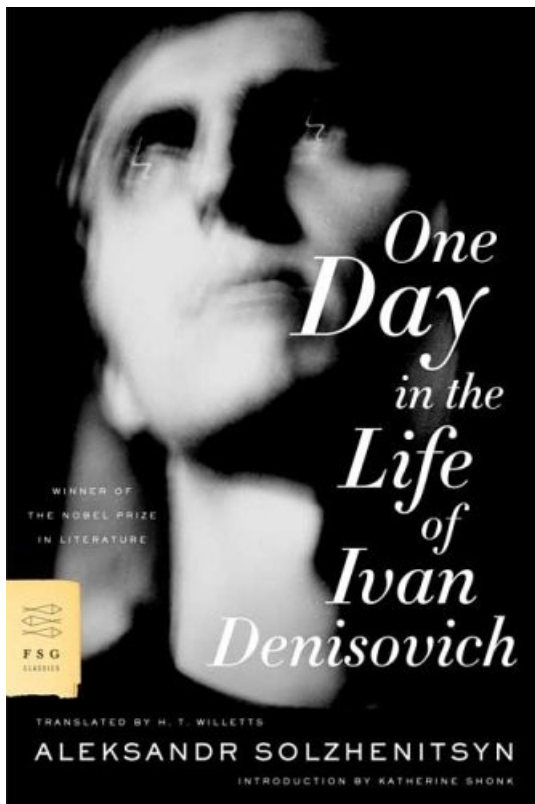
Šuchov křičel na kuchaře, ale to už zblej skl, jak se k němu derou oba Estonci, a misky jim rovnou vrazil do ruky. A ještě se stačil vrátit ke stolu a omrknout, že má všechno na místě, že sousedé nestočili nic šlohnout, přestože klidně mohli.

Z okýnka se vynořila v celé kráse kuchařova rozpařená tlama.

„Kde máš ty misky?“ zeptal se přísně.

„Tady, prosím!“ vykřikl Šuchov. „Uhni,

brácho, nezacláněj," strčil do někoho.

„Tady máš dvě!“ — nadzvedl dvě misky z

horního patra. „A tuhle jsou tři řady po čtyřech, akorát, spočítej si to.“

„A parta ještě nepřišla?“ vyhlížel kuchař nedůvěřivě z příliš těsného otvoru okýnka, ostatně právě proto tak úzkého, aby z jídelny nenakukovali, kolik mu zbývá v kotli.

„Ne, parta tu ještě není,“ zakroutil hlavou Pavlo.

„Tak co, krucinálfagot, blokujete misky, když tu nemáte partu?“ rozzuřil se kuchař.

„Tamhle je parta, už jsou tady!“ křikl Šuchov.

A vtom všichni uslyšeli ze dveří kapitána, halekal jako z kapitánského můstku: „Co tady očumujete? Kdo je po jídle, čelem vzad a odchod! Druzí chtějí taky jíst.“

Kuchař ještě chvílku vrčel, pak se narovnal a v okýnku se zase objevily jeho ruce.

„Šestnáct, osmnáct...“ A když nalil poslední, dvojitou, řekl: „Třiadvacet. Hotovo! Další!“

Chlapi z party se k nim drali a Pavlo jim podával misky, některým až na druhý stůl, přes hlavy sedících.

Na každou lavici by se jich v létě vešlo jistě pět, ale teď byli všichni nabalení, směstnali se tam sotva čtyři a ještě se stěží strefovali lžící do misky.

Šuchov počítal, že ze dvou vyšmelených

porcí aspoň jedna bude jeho, a honem se proto pustil do své poctivé. Nejdřív si přitáhl pravé koleno k břichu, pak vytáhl z válenky lžíci s nápisem „Ust-lžma 1944“, sundal čepici, stiskl ji pod levou paží a lžící objel kaši — nejdřív dokola po krajíčku.

To byla ta chvíle, kdy se měl člověk zcela a beze zbytku soustředit na jídlo, snímat z kaše na dně po teničkách vrstvách, pečlivě ji vkládat do úst a tam ji důkladně poválet na jazyku.

Jenže Šuchov si musel pospíšit, aby si Pavlo všiml, že už dojedl, a aby mu nabídl druhou porci.

Ale je tu ještě Feťukov, který přišel spolu s Estonci a všiml si, jak Šuchov ty dvě kaše lízl. Jedl teď vstoje a co chvíli pošilhával po čtyřech zbývajících, nerozebraných porcích. Chtěl tím dát Pavlovi na srozuměnou, že by měl správně taky dostat, když ne celou, tak aspoň půlku porce.

Ale mladý snědý Pavlo jedl klidně svou dvojitou a nedal na sobě ani mrknutím znát, jestli si všímá, kdo je vedle něho, a jestli nezapomněl, že jsou dvě porce navíc.

Šuchov dojedl. Ale protože si už napřed navnadil žaludek na dvě porce, necítil se tentokrát po jedné vůbec nasycen, jak býval vždycky po ovesné kaši. Sáhl do vnitřní kapsy, vytáhl z bílého platýnka svůj nepromrzlý půlkulatý kousek černé kůrky a začal jim pečlivě

vytírat ze dna i z vydutých boků misky všechny zbytky mazlavé kaše. Když se mu na kůrce nasbírala vrstvička, olízal ji jazykem a jezdil s kůrkou dál, až setřel i ty nejposlednější zbytečky. Konečně byla miska čistá, jako umytá, jenom jakoby trochu zašlá. Odevzdal ji přes rameno sběrači a ještě chvíli zůstal sedět se sundanou čepicí.

I když misky vyfoukl Šuchov, rozhoduje o nich zástupce.

Pavlo ho ještě chvílku potrápil, dokud sám nedojedl. Ale misku nevylizoval, olízal jenom lžící, schoval jí a pokřižoval se. Pak teprve jen tak malinko popostrčil — šoupnout je neměl kam — dvě misky ze čtyř, jako by je tím odevzdával Šuchovovi.

„Ivane Děnisoviči. Jedna je pro vás a jednu dáte Césarovi.“

Šuchov dobře věděl, že jedna miska se musí odnést Césarovi do kanceláře (César se nikdy tak neponížil, aby šel sám do jídelny, ani tady, ani v táboře). Dobře to věděl, ale když se Pavlo dotkl obou misek najednou, v Šuchovovi se zrovna zastavilo srdce; co když mu Pavlo dá obě zbývající porce? Ale hned se mu srdce roztlouklo zase pravidelným tlukotem.

Sklonil se okamžitě nad svou zaslouženou kořist a pustil se do jídla s rozvahou, nevnímaje, jak ho nové party strkají do zad. Měl jedinou

obavu — aby druhou kaši nedali Feťukovovi. Žebrat, na to je Feťukov pašák, ale sám něco vyšášit, to by se bál.

Kousek od nich seděl u stolu kapitán Bujnovskij. Dojedl už dávno svou kaši.

Nevěděl, že parta má nějaké porce navíc, a nevyhlížel, kolik toho Pavlovi zbylo.

Byl prostě celý malátný a rozpařený, neměl sílu vstát a jít na mráz nebo do studené ohřívárny, kde se nikdo neohřál. Zabíral tu teď místo neoprávněně a překážel nově přicházejícím partám stejně jako ti, které před pěti minutami vyháněl svým kovovým hlasem. V táboře, na nucených pracích, byl teprve nedávno. Takové chvíle jako tato byly pro něho zvlášť důležité, on to ovšem nevěděl. Byly to chvíle, které proměňovaly suverénního a řízného námořního důstojníka v opatrného káru, který se nepohne, když nemusí, a jedině tak dokáže vydržet těch pětadvacet let kriminálu.

Už na něho křičeli a dloubali ho do zad, aby uvolnil místo. Pavlo řekl: „Kapitáne!

Slyšíte, kapitáne!”

Bujnovskij sebou trhl, jako by se právě probudil, a ohlédl se.

Pavlo mu podat kaši, ani se neptal, jestli chce nebo ne.

Obočí vylítlo kapitánovi vzhůru, oči se dívaly na kaši jako na učiněný zázrak.

„Jen si to vemte, vemte si to," uklidnil ho Pavlo, vzal poslední kaši pro Ťurina a odešel.

Provinilý úsměv pohnul rozpraskanými rty kapitána, který tolikrát obeplut Evropu a zbrázdil Velkou severní cestu.

Sklonil se teď, celý šťastný, nad necelou sběračkou řídké ovesné kaše, v které nebyl gram tuku — nad ovsem a vodou.

Fetukov se podíval vztekle na Šuchova i na kapitána a šel pryč.

Šuchov si však myslí — dobře že kaši dostal kapitán. I on se tu časem naučí žít, zatím to neumí.

Šuchov v sobě živil ještě malou kapičku naděje, že mu dá svou kaši taky César.

Ale ne, sotva, protože nedostal balík už čtrnáct dní.

Když vytřel dno a stěny další misky stejně pečlivě kůrčičkou — zase ji pokaždé olízal — snědl Šuchov nakonec i tu kůrku. Nato vzal Césarovu vystydlou kaši a šel.

„Do kanceláře!" odstrčil ve dveřích poskoka, který ho nechtěl pustit s miskou ven.

Kancelář byla roubená chalupa kousek od strážnice. Z jejího komína se valil kouř stejně jako ráno. Topení tam obstarávala služba, vězeň, který dělal zároveň poslíčka, psali mu za to hodinovou mzdu. Pro kancelář není podniku líto třísek a všelijakých odřezků.

Šuchov vrzl dveřmi do předsíně, potom dalšími, utěsněnými koudelí, vešel, vpouštěje dovnitř veliké chuchvalce mrazivé páry, a honem za sebou zavřel (udělal to tak rychle proto, aby na něj někdo nehoukl: „Neumíš zavírat, moulo?“).

Připadlo mu, že v kanceláři je horko jako v lázni. Sluníčko sem padalo skrz okna s poodtáým ledem a nebylo tak zubaté jako nahoře v teplárně, svítilo zvesela. V jeho proudu se rozplýval mrak kouře z Césarovy lulky jako kadidlo v kostele. A kamna byla celá červená, tak je ti prevíti rozpálili. I roury byly červené.

V takovém teple si na vteřinku sednout — a člověk usne v tu ránu.

V kanceláři jsou dvě místnosti. Dveře do té druhé, kde pracuje stavbyvedoucí, jsou nedovřené a je odtud slyšet jeho hřímající hlas: „Překročili jsme mzdový fond i plánovanou spotřebu stavebních hmot. Káránci vám rozštípají a ztopí v ohřívárnách kdejaké kvalitní prkno, o dílcích k montovaným domům nemluvě, a vy nic nevidíte. Zrovna tuhle vykládali při silném větru nedaleko skladiště cement a ještě ho nosili na nosítkách deset metrů. Kolem celého skladiště bylo po kotníky cementu a dělníci odtud místo v černých kabátech odešli v šedivých. Víte, co nás to stojí?“

Aha, tak to je u stavbyvedoucího porada. Má tam asi předáky. V koutě u vchodu sedí na

stoličce topič, je jako uvařený. Dál je tam Škuropatěnko, B - dvě stě devatenáct, to slonbidlo jednooké. Cíví ven z okna, ani teď si nedá pokoj, hlídá, jestli mu někdo nekrade ty jeho montované baráky. Ale térák jsi neuhlídal, tulipáne.

Dva účetní, taky vězni, si opékají na kamnech chleba. Aby se jim nepálil, udělali si z drátu zvláštní sítku.

César kouří lulku a rozvaluje se u svého stolu. K Šuchovovi je obrácen zády, nevidí ho.

A proti němu sedí Ch — sto dvacet tři, šlachovitý stařec, odsouzený na dvacet let, kárný tábor vyfasoval rovnou u soudu. Jí kaši.

„Kdepak, vašnosti," říká César jaksi měkce a trochu líně, „objektivně se musí uznat, že Ejzenštejn je geniální. Třeba ‚Ivan Hrozný‘ - copak to není geniální?

Tanec opričníků s maskami! Scéna v chrámu!"

„Serepetičky!" zlobí se Ch — sto dvacet tři a zarazí lžící těsně před ústy. „Tolik umění, že už to není žádné umění. Pepř s mákem místo obyčejného černého chleba.

A pak, ta absolutně odporná politická idea —ospravedlňování tyranie jednoho vládce. Výměch památce tří generací ruské inteligence!" Žmoulá kaši, vůbec neví, co jí, nic z ní nemá.

„Copak by prošlo jiné pojetí?...

„Á, prošlo?! Tak neříkejte, že je génius! Řekněte, že je dvorní šašek a dodal zboží na hovadskou objednávku. Géniové nepřizpůsobují své pojetí vkusu tyranů!"

„Hm, hm," odkašlal si Šuchov, ostýchaje se přerušit učený rozhovor.

Ostatně ani tu neměl co dělat.

César se otočil, natáhl ruku po kaši, na Šuchova se oni nepodíval, jako by kaše připlula vzduchem sama — a hned zase dál: „Poslechněte, umění, to přece není co, ale jak."

Ch — sto dvacet tři, jako když do něj píchne, začal vztekle tlouct do stolu: „Jděte s tím do háje, s tím vaším ‚jak‘, když to ve mně nevyvolá kousek ušlechtilého citu!"

Když Šuchov odevzdal kaši, postál ještě, ale jen co vyžadovala slušnost.

Čekal, jestli mu César nenabídne cigaretu. Jenže César už úplně zapomněl, že někdo stojí za jeho zády. Šuchov se tedy otočil a tiše odešel.

Venku není ani tak strašná zima, ujde to. Snad se nebude zdít nejhůř. Šuchov si jde cestičkou a najednou vidí na sněhu kousek ocelové pilky, úlomek pilového listu.

Nevěděl v tu chvíli, k čemu by se mu takový kus pilky mohl hodit, ale člověk nikdy neví, co může potřebovat. Zvedl ho a strčil do kapsy u kalhot. Schová si ho v teplárně. Kdo šetří, má za tři. Když přišel do teplárny, vytáhl si

nejdřív schovanou zednickou lžicí a zastrčil si ji za provázek, kterým byl opásán. A teprve potom vstoupil do haly.

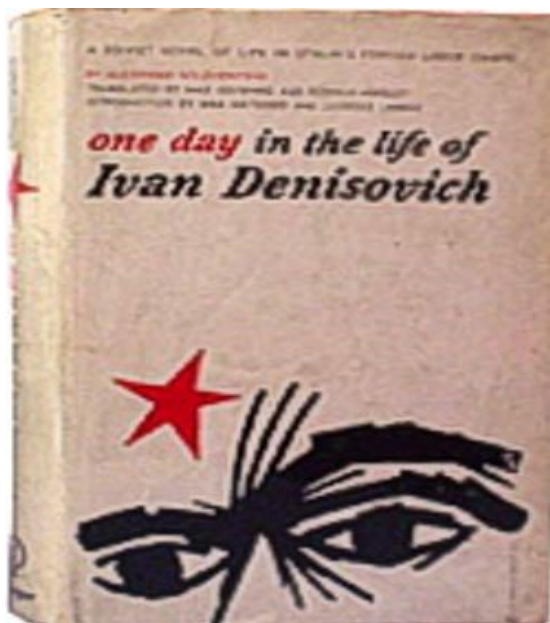
Případlo mu teď, když přišel ze slunce, že je tam úplná tma a že tam není o nic tepleji než venku. A nějak víc to táhlo syrovinou.

Všichni se shlukli kolem kulaté pícky, kterou postavil Šuchov, i kolem té, co se na ní rozehrívá a paří písek. Na koho se nedostalo místo, sedl na hraně míchačky, Ľurín sedí těsně u pece a dojídá kaši. Pavlo mu ji ohřál na peci.

Mládenci si šuškaří, mají dobrou náladu. A Ivanu Děnisoviči říkají taky potichu: starý sfoukl výkaz dobře. Vrátil se s veselou.

Kde vlastně splášil jakou odvedenou práci, to je jeho věc. Co například udělali dnes za ten půlden? Nic. Za instalování pece jim nezaplatí nic a za ohříváčku taky nic. To dělali pro sebe, ne pro výrobu. Ale do výkazu se něco napsat musí. Kdoví, možná že Ľurínovi při sestavování výkazů taky někdy píchne César — Ľurín si ho považuje, a má to jistě svůj důvod, pro nic za nic to nebude.

„Výkaz je v suchu“ — to znamená, že teď bude pět dní dobrý příděl. Ne tak doslova, řekněme jenom čtyři: z pěti dní trhnou jeden orgáni pro sebe — to pak udržují na základní dávce celý tábor bez rozdílu, ty nejlepší stejně jako ty nejhorší.

Tváří se přitom, jako že to nikomu nemusí být líto, všichni mají přece stejně — a zatím na našem břiše ušetří. Vem to nešť, kárův žaludek vydrží všechno: dnešek nějak překlepem a zítra se najíme! S touhle nadějí uléhá tábor v den základního přidělu.

Ale když se tomu člověk podívá na zoubek, tak vlastně pracujeme pět dní a jíme

jenom čtyři.

Parta nedělá hluk, kdo má co kouřit, potichu si kouří. Sedí všichni v té tmě na jedné hromadě a dívají se do ohně. Jako velká rodina. Vždyť parta je vlastně rodina. Poslouchají, jak parťák vypravuje dvěma nebo třem u pece. Ťurin nikdy moc řeči nenadělá, a když už se dal do vyprávění, znamená to, že má výbornou náladu, Taky si nezvykl jíst v čepici. Když ji sundá, je vidět, že už je starý.

Ostříhaný je nakrátko jako všichni a ve světle z ohně je vidět, jak silně už mu popelavé vlasy prokvetly.

„...Ve mně bejvala malá dušička i před velitelem praporu, a teď najednou velitel pluku! Rudoarmejec Ťurin, hlásím příchod podle rozkazu...' Obočí má jak strniště, očima mě div neprobodne: Křestní jméno a jméno po otci.' Odpovídám. ‚Rok narození!' Odpovídám. Tenkrát, v třicátým, kolik mi to bylo, dvaadvacet, byl jsem ještě tele. ‚Tak co, jak sloužíš, Ťurine?' ‚Sloužím pracujícímu lidu!' Vyletěl a práskl oběma rukama do stolu! ‚Tak ty sloužíš pracujícímu lidu. A kdopak ty vlastně jsi, darebáku?!' Byla mi, jako když mě opaří !...Ale držím se: ‚Kulometčík — mířič. Vzorný voják a...'”

‚Já ti dám mířiče, ty pacholku! Tvůj táta je kulak. Tady přišlo z Kameně oznámení. Tvůj táta je kulak a ty ses od vás vytratil, už druhý rok tě

hledají!' Já zbledl jako stěna a mlčím. Rok jsem nepsal domů, aby nezjistili, kde jsem. Nevěděl jsem, jsou-li vůbec naživu, a oni o mně taky nic. Máš ty vůbec svědomí,' řve, až mu všechny čtyři pecky nadskakují —, takhle podvádět dělnicko-rolnickou vládu!'

Myslel jsem, že mě zmlátí. Ale nic mi neudělal. Podepsal rozkaz: do šesti hodin za bránu... A venku listopad. Zimní uniformu ze mě svlíkli, dali mi vyřazenou letní, ponožky—záplata na záplatě a plášť — utíkáček po kolena. Byl jsem trouba, nevěděl jsem, že nemusím nic odevzdávat a že je můžu poslat do hajzlu... A do ruky mi dali potvrzeníčko, jedna radost: Propuštěn z řad... jako syn kulaka.' Na takový lejstro dostane člověk zaručeně práci. Domů mi cesta trvá čtyři dny. Cestovní příkaz na vlak mi nedali a stravu jsem nevyfasoval ani na den. V poledne mi dali naposledy najíst a vykopli mě z kasáren.

Mimochodem, v osmatřicátém jsem pak na etapě v Kotlase potkal chlápka, co byl tenkrát četařem, taky mu napařili deset let. A od něho jsem se dověděl, že ten velitel pluku i komisař, ti že byli oba zastřeleni v sedmatřicátém. A nic se nekoukalo na to, jestli jsou proletáři nebo kulaci. Ani jestli mají svědomí nebo nemají... Tak jsem se pokřižoval a povídám: Přece jenom jsi, Pane na nebi: Dlouho poshoviš, ale potom tvrdě tresceš !"

Po dvou miskách kaše se Šuchovovi najednou k smrti zachtělo dát si šluka.

Protože počítal, že si u Lotyše ze sedmého baráku koupí dvě sklenky domoviny, z kterých by to hned vrátil, řekl Estonci rybářovi: „Ty, Ejno, půjč mi do zítřka jednu ubalit. Neošidím tě, spolehni se.“ Ejno se podíval Šuchovovi přímo do očí, potom je pomalu stočil na svého pobratima a podíval se něho stejně zpříma. O všechno se spolu dělí napůl, jeden bez druhého by nepromrhal ani špetičku tabáku. Chvilku si spolu cosi špitali, pak Ejno vylovil pytlík vyšívaný růžovou šňůrkou. Vytáhl z pytlíku hodnou špetku kupovaného tabáku, vysypal ji Šuchovovi na dlaň, odhadl, kolik dal, a přidal ještě několik vláken. Přesně na jedno ubalení, ani o chlousek víc Papírek z novin Šuchov má. Utrhl si, ubalil, zdvihl uhlík, který vyskočil z pece k parťákovým nohám — a táhne, a táhne! Celým tělem mu prošla taková závrať, že mu najednou skoro připadlo, jako by měl opilé nohy i hlavu.

Jen si zapálil, už se proti němu na druhém konci haly rozsvítily zelené oči: Feťukov. Mohl by se nad ním slitovat, jednou mu špačka dát, kojotovi, ale Feťukov už si dnes vyžebra, Šuchov to viděl. Radši nechá Seňkovi Klevšinovi. Ten ani neslyší, co parťák vypravuje, sedí tam, chuděra, před ohněm a hlavu má svěšenou na stranu.

Parťákovu podobanou tvář ozařuje oheň.

Vypravuje bez lítosti, jako by nemluvil o sobě:
„Těch pár krámů, co jsem měl, jsem střelil
překupníkovi za čtvrtinu ceny.

Načerno jsem koupil dva bochníčky
chleba, tehda už byly lístky. Chtěl jsem se nějak
dokodrcat na nákladních vlcích, ale na to
tenkrát byly už taky zákony. A jízdenky, kdo si to
pamatuje, ty se tenkrát nedaly koupit ani za
peníze, neřku-li bez peněz, dostaly se jenom na
legitimace a cestovní příkazy. Na nástupiště se
taky nesmělo: ve dveřích milice a po kolejích
špacírujou z obou stran nádraží železniční strážé.
Slunko studí, zapadá, kaluže zamrzávají — kam
teď na noc?... Vydrápal jsem se na hladkou
kamennou zeď a přehoup jsem se i s bochníky na
nádražní záchodek. Chvilku jsem tam postál —
nikdo mě nehoní. Tak jsem vyšel ven jako
cestující voják. Na kolejích zrovna stojí rychlík
Vladivostok—Moskva. U kotle s vařící vodou je
strašná mačkanice, lidi se div netlučou kotlíky po
hlavách. Motá se tam děvče v modré blůzičce s
dvoulitrovou konvicí a ke kotli si netroufá. Nožky
má jak panenka, někdo by ji moh opářit nebo
pošlapat. Podrž mi ty bochníčky, povídám jí,
,hned ti načepuju.' Než jsem konvici naplnil, vlak
se začal rozjíždět.

Děvče drží v ruce moje chleby, brečí, neví
co s nimi, už by i tu konvici ráda oželela. , Utíkej,'
křičím, ,utíkej, běžím za tebou ! Ona letí vpředu a

já za ní.

Dohonil jsem ji, jednou rukou ji pomáhám nahoru — a vlak už jede plnou parou!

Skočil jsem taky na stupátko. Průvodčí mě nezačal tlouct přes prsty ani shazovat z vlaku dolů — ve vagónu jelo víc vojáků, splet si mě s nima." Šuchov rýpl Seňku: tady máš, smolaři, dokuř to. Dal mu špačka i s dřevěnou špičkou, trochu ji ocucá, to je toho. Seňka je divná nátura: přitiskl jednu ruku na srdce a kývá hlavou (učiněný herec). Ale co s ním, je hluchý... A parťák vypravuje dál: „Jelo jich, těch děvčat, v zavřeném kupé šest, samá leningradská studentka, vracely se z praxe. Na stolečku všelijaký ty sardelky prdelky, pláště se jim houpají na věšácích, kufírky pěkně plátýnkem povlíknutý. Jedou si kolem života, na semaforech mají pořád zelenou... Popovídali jsme si, byli jsme samá legrace, popili jsme čaje. Pak se ptají — a z kterého vagónu jste vy? Vzdychl jsem si a všecko jsem jim vyklopil: já jsem, děvčata, z takovýho vagónu, že vy budete žít a se mnou je amen..." V hale je ticho. V peci hoří.

„To se ví, hned samé ach a och, začaly se radit... Nakonec mě přece jenom schovaly na třetí polici, přehodily přese mě pláště. Tak mě skrejvaly až do Novosibirska... Jo, a jedný z těch dívek jsem to pozděj na Pečoře oplatil: sebrali ji v pětatřicátým, v kirovské akci, dělala s lopatou a

už byla na skápnutí. Dostal jsem jí do krejčovny." „Neměla by se začít míchat malta?" ptá se Ťurina šeptem Pavlo.

Ale Ťurin neslyší.

„Domů jsem přišel v noci, přes humna, a hned tu noc jsem zas vandroval pryč.

Brášku jsem vzal s sebou a odvezl jsem ho do teplých krajín, do města Frunze. Do huby jsem neměl nic, ani pro něho, ani pro sebe. Tam ve Frunze vařili v kotli asfalt.

Kolem kotle sedí parta pobudů. Sed jsem si k nim: Koukejte, holoprdelníci. Vemte tady mýho brášku do učení, naučte ho žít! Vzali ho... lituju, že jsem se k těm šmatákům nedal tenkrát taky."

„A bratra jste už víckrát neviděl?" zeptal se kapitán.

Ťurin zívá.

„Ne, už nikdy." A zase zívá. Pak řekl: „Jen klid, chlapi. V teplárně nám taky bude dobře. Kdo míchá, dejte se do toho, nečekejte na sirénu."

A právě tohle je parta. Orgán nehne s pracantem ani v pracovní době — ale parták, ten když řekne, třeba o přestávce, jde se dělat, tak se jde dělat. Protože parták lidi živí. A zbytečně člověka do práce taky nepožene.

Když se má s mícháním začít hned po houkání, nebudou přece zedníci stát. Šuchov si

povzdechl a zvedl se.

„Jdu osekát led.“

Na led si s sebou vzal sekerku a metličku a na zdění zednické kladívko, lištu, šňůrku a olovnici.

Červenolící Kilgas se na Šuchova podíval a zašklebil se, jako by říkal, jen se nepřetrhni, co nepočkáš na parťáka? Jenže Kilgas se musí houby starat, z čeho bude parta živa: tomu plešatci to může být jedno, i kdyby bylo chleba méně třeba o dvě stě gramů, toho uživí balíčky.

Ale přece jen vstane, chápe. Kvůli sobě nebude zdržovat partu.

„Počkej, Váňo, jdu taky!“ volá.

Bodejť, hubu má jak slabikář. Však kdyby dělal pro sebe, ten by jinak vyskočil.

(Šuchov si ovšem pospíšil taky ještě proto, aby Kilgasovi vyfoukl olovnici, vzali z výdejny jenom jednu.) Pavlo se Ťurina zeptal; „Mají zdít ve třech? Nedáme k nim čtvrtého? Nebo bude málo malty?“

Ťurin svraštil obočí a zamyslel se.

„Tak půjdu já, Pavlo. A ty si zatím hleď tadyhle malty. Míchačka je velká, postav k tomu šest chlapů, a takhle: z jedné půlky se bude hotová malta vybírat a v druhé se bude míchat nová. Ale to ti povídám, ať nestojíme ani minutu!“

„Hoho!“ vyskočil Pavlo. Je to kluk jako

buk, čerstvá krev, tábory ho ještě moc nepocuchaly, papulu má vykrmenou ukrajinskými haluškami. „Když vy budete zdít, budu já míchat maltu. A to se podíváme, kdo toho víc porazí. Kde je tady nejdelší lopata?"

Tomu se říká parta. Pavlo střílel z lesa ze zálohy, dělal noční přepady v okresech — ten by jim tu tak dřel. Ale pro parťáka, to je jiná!

Šuchov s Kilgasem vylezli nahoru a najednou slyší, že za nimi skřípe po můstku taky Seňka. Dovtípil se, hlušec.

V prvním patře se zděním teprve začali: dokola po třech řadách, jen tu a tam šli výš. Nejrychleji se zdí od kolenou po ramena, bez lešení.

Jenže lešení, co tu dřív bylo, i všechny kozy, všechno to kárové odtahali pryč: něco na stavbu jiných budov, něco spálili — jen aby nic nezůstalo jiným partám. Teď abychom jako pořádní hospodáři začati hned zítra stloukat kozy, nebo zůstaneme trčet.

Shora z teplárny se dohlídne daleko. Je vidět celé staveniště, kolem dokola liduprázdné a zasněžené (chlapi jsou všichni poschovávaní, ohřívají se, dokud nebude houkat), černé hlídací věže i špičaté kůly s ostnatými dráty. Dráty je vidět jen po slunci, proti slunci se ztrácejí. Slunce svítí jako divé, musíš před ním mhouřit oči.

A kousek od teplárny je vidět ještě

pojízdnou elektrárnu. Pane, ta dýmá a začuzuje oblohu! Teď začala těžce oddechovat. Tenhle bolestný chrapot ze sebe vyráží pokaždé, než začne houkat. A už se ozvala siréna. Moc velkého strejčka jsme si neudělali. „Hele, ty úderníku, koukej dělat s tou olovníci!“ honí Suchova Kilgas.

„Radši se koukni ty, co máš na té své zdi ledu. Já jen jestli to do večera osekáš?

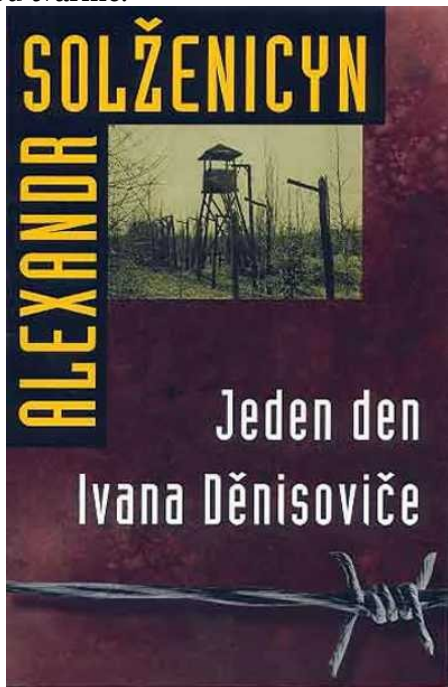
Abys jako zbytečně netahal nahoru lžíci," utahuje si zase z něho Šuchov.

Chtěli oba zakleknout ke zdi, kterou jim Ťurin dopoledne určil, ale ten najednou volá zezdola: „Jářku, mládenci, musíme si stoupnout po dvou, aby nám nemrzla malta v kalfasech. Šuchove, ty si vem ke své zdi Klevšina, já jdu s Kilgasem, Zatím za mě u Kilgase otluče led Gopčík." Šuchov s Kilgasem se na sebe podívali. Má pravdu. Tak to půjde rychleji. A hned každý sekeru do ruky.

A od té chvíle Šuchov už neviděl ani daleký obzor, kde se v slunci třpytil sníh, ani jak se po celém staveništi začali rozcházet od ohřívaček kárové, každý po svém — jedni rýpat jamky, které nedorýpali dopoledne, druzí připevňovat výztuž, třetí stavět krov na dílnách. Šuchov viděl jenom svoji zeď — od levého kraje, kde zdíva přibývalo stupňovitě až nad pás, až po pravý kout, kde se stýkala jeho zeď s Kilgasovou. Ukázal Seňkovi, kde má otloukat led, a sám ho

začal s vervou rubat hned čepcem, hned ostrým sekery, až kousky ledu stříkaly kolem dokola i do tváře.

Dělal tu práci s elánem, ale vůbec na ni nemyslel. Zato si rozumem i očima vyhmatával zpod ledu zeď, byla to vnější čelná zeď teplárny v síle dvou tvárnic.

Před ním tu zdil zedník, který buď neuměl řemeslo, nebo to flákal. A Šuchov si teď musel zvykat na zeď, jako by byla jeho. Tadyhle je prosedlá, to se za jednu řadu nesrovná, nějaké tři řady tam bude muset přidávat víc malty. Tady zas je vyboulená ven, to vyrovná tak za dvě řady. Pak si ještě rozdělil zeď pomyslným znamínkem, až potud, z levé strany od stupňovitého začátku bude zdít sám a odtamtud Seňka dál napravo až ke Kilgasovi. Tamhle v rohu, říkal si, to Kilgasovi nedá, položí tam pár tvárnic za Seňku a ten to pak bude mít, jako když to najde. A zatímco se oni budou piplat s tím růžkem, Šuchov si nažene víc než půl zdi, aby se Seňkou nezůstali pozadu. Taky si odhadl, kam a kolik tvárnic mu mají nosit. A jen vylezli nosiči nahoru, hned si pro sebe urval Aljošku: „Ty budeš nosit mně! Skládej semhle! A tady.“

Seňka ještě odsekával led, a Šuchov už popadl metličku s ocelovými drátky a drhl zeď sem a tam, sem a tam. Ošoupal tak horní řadu tvárnic — skoro na čisto.

Zbývala už jen tenounká našedlá sněhová vrstvička. Zvlášť důkladně vydrhl spáry.

Teď vylezl nahoru i Ťurin, a zatímco se Šuchov ještě páral s metličkou, přitloukl si Ťurin do rohu lištu. „Hej!“ křičí Pavlo zdola. „Jste tam nahoře někdo živý! Malta už jede!“ V Šuchovovi

hrklo: vždyť ještě nemá nataženou šňůrku! Zarazil se. Pak se rozhodl, že šňůrku nenatáhne na jednu tvárnici ani na dvě, ale hned na tři najednou, do foroty. A aby ulehčil Seňkovi, že za něj vezme kus vnější řady, a kousek vnitřní že mu nechá ze své.

Začal natahovat šňůru podle horní hrany a vysvětlil přitom Seňkovi slovy i rukama, kde má zdít. A hluchý pochopil. Skousl rty, zamrkal a kývá hlavou směrem k Āurinově zdi — podáme si je, co! Nenecháme se předhonit! Směje se.

A po mŭstku ůž nesou maltu. Budou ji nosit čtyři dvojice. Āurin rozhodl nestavět k zedníkŭm žádně kalfasy, malta by tím přendáváním jenom mrzla. Truhlíky přímo na lešení, dva zedníci budou nabírat rovnou z nich — šup s maltou na zeď a zdít. A nosiči budou mezitím, aby nahoře zbytečně nemrzli, přihazovat zedníkŭm tvárnice.

Jen maltu z truhlíku vyberou, ůž tu bude zdola hnedka další, a ti dva s prázdným marš dolŭ. Tam nechají zmrzlý zbytek malty u pece roztát a pokud možná rozmrznou přitom sami. Přinesli dva truhlíky najednou, na Kilgasovu zeď i na Šuchovovu. Z malty jde v tom mraze pára, kouří se z ní, ale tepla je v ní malinko.

Když ji člověk hodí lžicí na zeď a jen vteřinku se omešká —v tu ránu přimrzne. A pak abys ji otloukal kladívkem, lžicí ji nesundáš. S

tvárnici je to ostatně zrovna tak.

Položíš ji, trošku s ní přitom hneš, a hned ti přimrzne takhle našišato. To pak nezbyde než ji vyrazit čepcem sekery a maltu odsekat.

Ale Šuchov se nesplete. Tvárnice nejsou jedna jako druhá. Jedna má uražený roh, druhá má promáčknutou hranu, nebo je vypouklá — Šuchov jen mrkne a už to vidí, hned ví, kterou stranou by si tahle tvárnice nejradši lehla, a hned vidí místo na zdi, které čeká právě na ni.

Nabere lžicí maltu, z které se kouří, hodí ji na to místo a přitom si zapamatuje, kde je dole spára (tam potom přijde střed hořejší tvárnice). Nahazuje přesně tolik malty, kolik pod jednu tvárnici patří. Tvárnice si bere z hromádky (ale opatrně, aby si nezedral palečnici, tvárnice je hrozně trhají). Lžicí pak maltu ještě urovná, a plesk na ní tvárnici! A honem vyrovnat, přiklepnout ji boční hranou lžice, když dobře neseď: vnější zeď musí jít podle olovnice a tvárnice musí po délce i napříč ležet pěkně naplocho. A už ji mráz chytil — přimrzla.

Teď když tvárnice vytlačila po stranách maltu, musí ji okamžitě odseknout, zase hranou lžice, a shodit dolů (v létě by se mázla rovnou pod další tvárnici, teď na to není ani pomyšlení) a hned zase kouknout, jak to vypadá s dolejšími spárami — stane se, že tvárnice není celá, spousta je jich vydrolených — a zas nahodit maltu, ale

tak, aby jí pod levou stranu přišlo víc. A tvárnici pak nepoložit jednoduše shora, ale šoupnout ji zprava doleva, takže sama vymáčkne přebytek malty mezi sebou a sousedkou z levé strany. Mrk na olovnici. Mrk po délce. Sedí. Další!

A práce se rozjela. Až budeme mít dvě řady a vyrovnáme staré chyby, tak už to půjde jak po másle. Ale zatím musíme mít oči jak ostříži!

A už ji Šuchov žene, už žene vnější řadu k Seňkovi. Seňka už se taky v rohu utrl od Ťurina a taky jede Šuchovovi naproti.

Šuchov mrkl na nosiče — maltu! Sem s tou maltou, dělejte! Práce najednou jen letí, člověk si nestačí ani nos utřít.

Když se se Seňkou srazili a začali nabírat oba z jednoho truhlíku, za chvíličku byli na dně — už vyškrabují zbytky malty. „Maltu!“ huláká Šuchov dolů přes zeď. „Už se veze!“ křičí Pavlo.

Přinesli truhlík. Všechnu řídkou maltu z něho vybrali, ale co jste nechali přimrznout — to si, hoši, seškrábejte sami! Když si tam necháte narůst škráloup, sami to budete tahat nahoru a dolů. A mažte! Další!

Šuchov ani ostatní zedníci už necítili mráz. Z rychlé, strhující práce je rozrazila nejdřív první horkost, to je ta, co se z ní člověk pod kabátem, pod blůzou a svrchní i spodní košilí pořádně zpotí. Ale nezastavili se ani na okamžik, jeli v plném tempu bez zastávky dál. A tak za

hodinku přišla druhá horkost, ta, co zas pot vysouší.

Nohy jim nemrzly, to bylo nejdůležitější, a nic jiného, ani lehký větřík, který vytrvale pofukoval, nemohlo odpoutat jejich myšlenky od práce. Jenom Klevšin každou chvíli poklepával nohou o nohu: má, chudák, šestačtyřicítka a tlačí ho válenky, dali mu každou z jiného páru.

Ťurin občas houkne: „Mal-tú!" A Šuchov zrovna tak: „Mal-tú!" Kdo umí vzít práci za pravý konec, hned je pro chlapy kolem sebe taky něco jako parťák. Šuchov sí umínil, že nezůstane pozadu za druhou dvojicí - a kdyby mu nosil maltu po můstku vlastní bratr, i toho by uhonil.

Po obědě nosil Bujnovskij maltu nejdřív s Feťukovem. Můstek je příkrý, smeká se to, ze začátku tomu moc nedal. Šuchov ho maličko popoháněl: „Hni sebou, kapitáne! Kapitáne, tvárnice!"

Ale od nosítek k nosítkům byl kapitán čipernější a Feťukov zas čím dál línější: pajdá, čubčí cecek, každou chvilku nahne nosítka a ucvrkne malty, aby to měl lehčí. Šuchov ho jednou rýpl do žeber: „Ty plemeno hadí, když jsi byl ředitelem, to jsi dělníky honil, co?"

„Ťurine!" křičí kapitán. „Dej ke mně pořádnýho chlapa. S tímhle srabem nedělám!"

Parťák to přehodil: Feťukova poslal dolů házet tvárnice na lešení — ale postavil ho zvlášť,

aby se dalo spočítat, kolik tvárníc vyhodí — a ke kapitánovi dal Aljošku.

Aljaška je jako beránek, tomu neporučí jenom kdo nechce.

„Poplach! Na palubu!“ hučí do něho kapitán. „Vidíš, jak s tím mávají!“

Aljoška se smířlivě usmívá: „Když myslíte, tak si pospíšíme. Jak chcete vy.“

A už ťapou dolů.

Taková mírná povaha, to je pro partu poklad.

Ťurin křičí na někoho dole. Přijel další nákladák s tvárnici: nejdřív půlroku nic a teď se s nimi roztrh pytel. Dokud se vozí, je práce. První den. Potom když to začne váznout, nebude zas do čeho píchnout.

Teď zas Ťurin někomu dole nadává. Říká cosi o výtahu. Šuchov by tuze rád věděl co, ale nemá kdy — vyrovnává zeď. Nosiči vylezli nahoru a vykládají, že přišel montér spravit motor u výtahu. S ním vedoucí od elektrikářů, civil. Montér se v tom hrabe, vedoucí kouká.

Správně, jak to má být: jeden dělá, druhý čumí.

Kdyby teď ten výtah spravili, mohly by se vozit nahoru tvárnice i malta.

Šuchov už začal třetí řadu (Kilgas taky třetí). Vtom se po můstku hrne další kibic, další šafář — předák Der. Moskvan. Pracoval prý na

ministerstvu.

Šuchov stál kousek od Kilgase a upozornil ho na Dera.

„Ale," mává rukou Kilgas. „Mně můžou vlízt všichni fořti na záda. Jo, kdyby tak sletěl z můstku, to mě můžeš zavolat."

Teď se zapíchne zedníkům za záda a bude očumovat. Tihleti pozorovatelé lezou Šuchovovi nejvíc z krku. Dělá to ze sebe inženýra, pazour! A když jednou ukazoval, jak se mají správně klást cihly, myslel Šuchov, že se smíchy potrhá. My říkáme, kamaráde, nejdřív postav jeden dům vlastníma rukama, pa tebe bude inženýr.

V Těmgeňově nebyl ani jeden zděný dům, samé dřevěné chalupy. Škola je taky roubená, z rezervace na ni vozili šestisáhové kmeny. Ale když sháněli v táboře zedníky, Šuchov hned — prosím, proč ne. Kdo má v ruce dvě řemesla, ten pochyť třeba deset dalších.

Ale Der nesletěl, jenom jednou zakopl. Hnal se nahoru, div se nepřerazil.

„Ťurine!" křičí, oči má navrch hlavy. „Ťu-ri-ne!"

V patách za ním běží nahoru Pavlo, tak jak byl, s lopatou.

Der má táborový kabát, jenže zbrusu nový a čistounký. Parádní koženou čepici.

Ale má na ní číslo, jako všichni ostatní: B — 731.

„Co je?“ jde k němu Ťurin se lžící v ruce. Čepice se mu svezla šikmo přes jedno oko, Děje se něco mimořádného. Nevěnovat tomu pozornost, to parťák rozhodně nemůže, ale zároveň mu v truhlíku stydne malta. Šuchov klade cihlu za cihlou a poslouchá.

„Zbláznil ses, nebo co?“ křičí Der a prská. „Tohle nesmrdí jenom korekcí! Na tohle jsou paragrafy, Ťurine! Za to vyfasuješ třetí trest.“ Teď teprve Šuchovovi došlo, co se děje. Mrkl na Kilgase, ten už taky pochopil, kolik uhodilo. Lepenka!

Uviděl na oknech lepenku.

O sebe se Šuchov nebojí ani dost málo, Ťurin ho neshodí. Má strach o parťáka. Pro nás je parťák táta, pro ně — nula. Za takovéhle věci na severu klidně napařili parťákovi novou lhůtu.

Ťurin je vzteky bez sebe, tvář se mu celá zkřivila. Prásk lžící o zem! A krok k Derovi. Der se otočil — Pavlo se rozpřáhá lopatou. Jako by věděl, proč si ji bere nahoru...

I Seňka pochopil, jak je hluchý. A ruce už se mu taky samy zdvihají a už je tady. A medvěd Seňka je panečku vazba!

Der začal mrkat, ztratil jistotu, kouká, kde nechal tesař díru.

Ťurin se k němu nahnul a řekl tiše, ale tak, že to tady nahoře všichni zcela zřetelně slyšeli: „Ty časy už jsou pryč, kdy jste rozdávali

tresty, vy grázlové! Jestli cekneš, pijavice, žiješ dnes poslední den, to si pamatuj!"

Ťurin se celý třese. A ne a ne ten třas ovládnout.

A Pavlo, oči jako nebozezy — taky jimi Dera zrovna provrtává.

„Neblázněte, chlapci!" — Der zbledl jako stěna — a honem co nejdál od můstku.

Ťurin už neřekl ani slovo, pošoupl si čepici, zdvihl zkřivenou lžici a vykročil ke své zdi.

A Pavlo s lopatou jde pomalu dolů.

Pomaloučku...

Der se teď bojí zůstat a sejít dolů se taky bojí. Schoval se za Kilgase, stojí, ani se nehne.

A Kilgas klade cihly, jako když se v lékárně váží léky. Má v sobě něco doktorského a dává si na čas. K Derovi je pořád obrácen zády, jako by o něm vůbec nevěděl.

Teď se Der pomaloučku šourá k Ťurinovi. Pěkně mu spadl hřebínek.

„Ale co já řeknu stavbyvedoucímu, Ťurine?"

Ťurin zdí, ani se neohlídne: „Řeknete, že to už tak bylo. Když jsme přišli, už to tak bylo."

Der ještě chvílku okouněl. Je mu jasné, že teď už ho nezabijou. Pomaloučku se prošel, ruce strčil do kapes.

„Ty, Šč — osm set padesát čtyři," zavrčel. „Co dáváš tak málo malty?"

A LANCER SPECIAL 72-663 50¢

The Sensational Anti-Stalinist Novel

—SATURDAY REVIEW

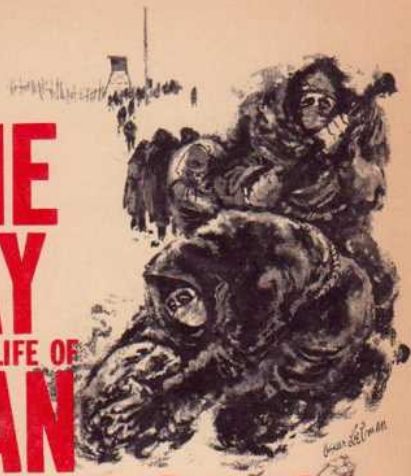
ONE DAY

IN THE LIFE OF

IVAN

DENISOVICH

ALEXANDER SOLZHENITSYN

Translated for this edition by Bela Von Block
Introduction by Jacques Katel, Atlas Magazine

Na někom si vztek musí vylít. Tvárnice nakřivo nebo špatná spára, to u Šuchova nepřichází v úvahu, tak se mu nezdá aspoň ta malta.

„Dovolte, abych poznamenal," zašišlal Šuchov s úsměškem, „že nandat sem teď natlusto malty, tak vám celá teplárna na jaře poteče."

„Ty jsi zedník a máš poslouchat, co ti říká předák," mračí se Der a maličko nafoukl tváře, má takový zvyk.

To se ví, někde je malty možná trochu potenku, kapku tlustší vrstva by neškodila, ale to by se muselo zdít jako u lidí a ne v takovéhle siberii. Musí mít taky trochu ohled na lidi. Aby byl nějaký výkon. Ale copak tomuhle to někdo vysvětlí, když ničemu nerozumí?

A Der vykročil pomalu dolů po můstku.

„Kdybyste mně radši spravili vejtah!" volá za ním Ľurin od zdi. „Copak jsme mezci, nebo co? Mordovat se s tvárnicema do prvního patra ručně!"

„Dopravu materiálu máš placenou," říká mu Der z můstku, ale mírně, aby ho uchlácholil.

„To mám, ale ,na kolečkách'! Vemte si kolečko a zkuste s ním vyjet po můstku nahoru. Zaplaťte mi dopravu ,na nosítkách'!"

„Copak o mě, já bych ti to napsal. Ale účtárna žádnou dopravu ,na nosítkách' neuzná."

„Účtárna! Mně tady dělá celá parta, aby

obsloužila čtyři zedníky. Co se na tom dá vydělat?"

Žurin hudruje, ale zdí dál, na chvílku se nezastaví.

„Mal-tú!" volá dolů.

„Mal-tú!" volá hned po něm Šuchov. Při třetí řadě už všechny chyby vyrovnali a teď na čtvrté to rozjedou. Šňůrka by se měla pošoupnout o řádečku nahoru, ale půjde to i bez toho, jednu řadu strihnem bez šňůrky.

Der jde po stavbě co noha nohu mine, celý se krčí. Jde se ohřát do kanceláře.

Dvakrát příjemně mu asi není. Ale dobře mu tak, má si to rozmyslet, než si troufne na takového vlka, jako je Žurin. Kdyby s takovými parťáky vycházel po dobrém, měl by parádní život: makačku po něm nechtějí, přiděl má velký, má místnost pro sebe — co může chtít víc? Ne, to se musí vytahovat, dělat ze sebe důležitého.

Chlapi zdola přišli vyřídit, že vedoucí i montér odešli, výtah že se nedá spravit.

Tak dři dál, mezku!

Šuchov už poznal nějakých pracovišť — a všude to bylo s technikou stejné: buď se pokazí sama, nebo ji pokazí kárové. Dopravník na kulatinu, ten rozbili vždycky tak, že do řetězu strčili klacek a zapřeli se do něho. Aby si odpočinuli. Protože je nařízeno nakládat jeden kmen vedle druhého, to by se člověk ani v kříži

nenarovnal.

„Tvárnice! Tvárnice!“ volá Ťurin — je v ráži. A do nich, do všech přihazovačů a přidávačů, rodné matky jim znectívá.

„Pavlo se ptá, co s maltou,“ křičí chlapi zdola.

„Jak to, co? Míchat!“

„Máme namícháno půl míchačky!“

„Tak ještě jednu!“

To je fofr! Už rozjeli pátou řadu. Ještě před chvilkou dřepěli zkroucení jako paragrafy nad první, a než se nadáli, mají zeď po prsa! Ostatně, jak by taky ne, žádná okna, žádné dveře, dvě hladké zdi, jedna váže na druhou a tvárnice kolik chceš. Ta šňůrka by se měla natáhnout, ale není kdy.

„Dvaosmdesátka už jde odevzdávat nářadí,“ hlásí Gopčik.

Ťurin po něm jenom střelil očima: „Starej se o své, usmrkanče! Hleď si cihel!“

Suchov se ohlédl. Pravda, sluníčko už zapadá. Je zbarvené maličko do ruda a zapadá do takové jakoby sivé mlhy. A práce od ruky jen letí. Teď, když tu pátou načali, už ji musejí dodělat. Pěkně zarovnat.

Nosiči jsou jak uhnaní koně. Kapitán z toho až celý zšedl ve tváři. Však je mu taky dobrých čtyřicet, ne-li víc.

Mrzne, stupňů přibývá. Ruce jsou v

jednom kole, ale v těch mizerných palčácích přece jen zachází za nehty. A do levé válenky taky zalézá mráz. Dupy — dup, podupává Šuchov levou nohou, dupy — dup, Ke zdi se teď už nemusí shýbat, zato pro tvárnice, div si při každé další hřbet nezlomí — a pro každou lžíci malty jakbysmet.

„Mládenci! Mládenci!" pohání Šuchov.
„Radši mi to dávejte na zeď! Rovnou na zeď!"

Kapitán by opravdu rád, ale už nemůže. Není na takovou námahu zvyklý. Ale Aljoška říká: „Jak chcete, Ivane Denisyči. Ukažte, kam."

Tenhle Aljoška neřekne ne, ať na něm chce člověk cokoli. Kdyby na světě byli všichni takoví, Šuchov by byl taky. Když někdo o něco prosí — proč by člověk nepomohl? To mají ti baptisti vymyšleno dobře.

Po celém staveništi, i tady v teplárně, je zřetelně slyšet, jak zvoní o kolejnici.

Padla! A my ještě máme malty až bůh brání. To jsme to přehnali!... „Maltu, honem, maltu!" volá Ťurin.

A dole právě namíchali plnou míchačku! Teď se musí zdít, jiné východisko není.

Kdyby maltu nedobrali, můžou zítra míchačku rovnou rozmanžírovat a strčit si ji za klobouk. Malta v ní ztuhne na kámen a nevylomíš ji ani krumpáčem. „Teď mě v tom nenechte, chlapci!" volá Šuchov.

Kilgas dostal vztek. Nemá rád, když se šturmuje. Ale dře taky jako ras, co mu zbývá!

Zdola přiběhl Pavlo — zapráhl se do nosítek, v ruce má lžíci. Jde taky zdít.

Pojedou na pět lžic.

Teď jen honem zadělávat spáry. Šuchov si předem od oka odhadne, jakou cihlu potřebuje na spáru, a strká Aljoškovi kladívko. „Tady máš, sekej! Přisekávej!”

Práce kvapná, málo platná. Teď, když najednou začali všichni honit čas, Šuchov už se neštve, hlídá zed'. Seňku přehodil nalevo, sám přešel napravo, k hlavnímu rohu. Teď kdyby se zed' uhnula, nebo kdyby zpackali roh, tak je malér, zítra na půl dne práce.

„Počkat!” odstrčil Pavla od tvárnice a sám ji hned opravil. A když se podíval odtud, z rohu, kouká, Seňkovi jako by se jeho úsek kapku vyboulil. Honem k němu, a spravil to dvěma cihlami. Kapitán se dodřel s nosítky nahoru jako dobrý valach.

„Jsou tam ještě tak dva truhlíky!” křičí, Padá už únavou, ale táhne. Šuchov měl takového valacha. Opatroval si ho, ale pak se mu jednou ztrhal. Tak z něho stáhli kůži.

I hořejší skroječek slunce už se schoval za obzor. Teď už vidí všichni i bez Gopčika; nejenže všechny party odevzdaly nářadí, ale všechno už se zvedlo a hrne se valem ke strážnici.

Hned po houkání nejde ven nikdo, nejsou hloupí, aby tam mrzli. Všichni dřepí v ohřívárnách. Ale pak se v určitou chvíli parťáci domluví a všechny party vystřelí najednou. Jinak by káraci, banda umanutá, čučeli v těch ohřívárnách do půlnoci a čekali, až půjdou ti druzí.

Ted' se vzpamatoval i Ťurin, vidí sám, že přetáhl. Skladník z výdejny už ho má zaručeně v prádle, nadává mu, že by od něho pes kůrku nevzal.

„A co," křičí, „žádná škoda toho hnoje! Nosiči dolů, všechno z míchačky vyškrábejte, odnesete to tamhle do tý jámy a shora přehrněte sněhem, aby nebylo nic vidět! A ty, Pavlo, vem dva chlapy, seber nářadí a leť ho odevzdat. Tři lžíce za tebou pošlu po Gopčikovovi, jen co dobereme tady ty poslední dva truhlíky."

Chlapi hned na Šuchova jak sršni: sebrali mu kladívko, odvázáli mu šňůrku.

Přidáváci, nosiči, všechno to seběhlo dolů do haly, nahoře už nemají co dělat.

Zůstali jenom tři zedníci — Kilgas, Klevšin a Šuchov.

Ťurin chodí a obhlíží, kolik toho urazili. Je spokojen.

„Je toho kus, co? Za půl dne, i bez toho podělanýho vejtahe."

Šuchov kouká, že má Kilgas v truhlíku

ještě na dně. Má starost, aby to Ťurin ve výdejně neslízl za ty lžíce.

„Poslouchejte, mládenci," napadne ho, „ty tři lžíce odneseš Gopčikovi. Moje není počítaná, nemusí se odevzdávat, dodělám to s ní."

Ťurin se směje: „Copak tebe můžou pustit? Po tobě by ten kriminál zrovna brečel, člověče!"

Šuchov se taky směje. A zdí.

Kilgas odnesl lžíce. Seňka přihrává Šuchovovi tvárnice. Přetáhli sem Kilgasův truhlík s maltou.

Gopčik se rozběhl přes celé staveniště k výdejně, musí dohonit Pavla. A stočtyřka se taky pustila přes staveniště, sama, bez Ťurina. Parťák zmůže hodně, ale eskortáci víc. Pozapisovali by všechny opozdilce a napařili by jim korekci.

Kolem strážnice to hrozivě zhoustlo. Všichni už jsou tam. Zdá se, že eskorta taky.

Už se přepočítává.

Při odchodu počítají dvakrát. Jednou před zavřenými vraty, aby je mohli otevřít, podruhé, když se otevřenými vraty prochází. A když se jim zazdá, že ještě něco nesouhlasí, počítají za vraty znovu.

„Už se na tu maltu vykašleme!" mává Ťurin. „Vyšplíchněte to za zeď!"

„Běž, parťáku! Běž, tam tě potřebujou víc!" (Šuchov mu obyčejně říká Andreji

Prokofjeviči, ale teď ho jeho práce postavila parťákovi naroveň.)

Ne že by si to myslel; teď jsem s ním stejný pán, ale prostě to tak cítí. A žertuje, volá za Ľurinem, který sestupuje širokým krokem po můstku dolů; „To je lumpárna, takhle krátká pracovní doba, co? Než člověk na práci sáhne, už je padla!"

Zůstali s hluchým sami. S tím toho člověk moc nenamluví, ale nač s ním taky mluvit; je ze všech nejchytřejší, chápe všechno bez řečí.

Plác lžici malty! Plác na ni tvárnici!
Přitlačit. Zkontrolovat. Maltu. Tvárnici.

Maltu. Tvárnici...

Řeklo by se, sám parťák kázal nelitovat maltu, hodit ji přes zeď — a nohy na ramena. Ale Šuchov už má takovou pitomou náuru — za osm let táborů ho tomu nedokázali odnaučit: každé věci, každé práce je mu líto, aby nepřišla zbytečně nazmar. Maltu! Tvárnici! Maltu! Tvárnici!

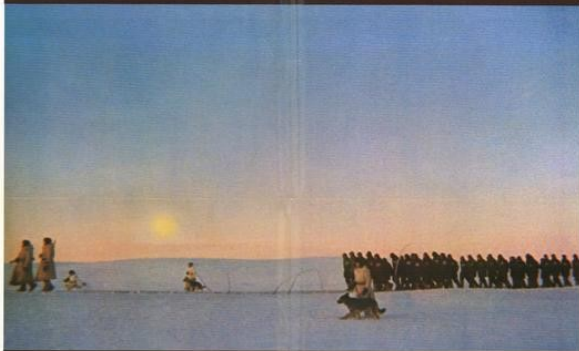
„Hotovo, a vyližte nám všichni kapsu," halasí Seňka. „A tradá!" Popadl nosítka — a dolů po můstku!

Ale Šuchov, eskorta neeskorta, ať si na něho třeba psy poštvou, poodběhl po lešení dozadu a omrkl zeď. Slušná práce. Teď zpátky a nakoukl přes zeď — doleva, doprava. Sakra — oko jak vodováha! Jako když střílí. Ještě má ruku jistou. A na můstek a dolů.

By the winner of the 1970 Nobel Prize for Literature

**TOM COURTENAY is Ivan
in**

**ALEXANDER
SOLZHENTSYN'S**

ONE DAY

IN THE LIFE OF IVAN DENISOVICH

W FILM presents

TOM COURTENAY as

Alexander Solzhenitsyn

"ONE DAY IN THE LIFE OF IVAN DENISOVICH" with ALFRED BURKE/JAMES MAXWELL/ERIC THOMPSON

Made by ARNE NORDHEIM. Screenplay by RONALD HARRWOOD. From an adaptation by COLLEEN AITKEN. A production by ALEXANDER SOLZHENTSYN. Edited by THELMA CONNELL. Produced by SVEN NYKVIST. Executive Producers: RICHARD PACK, HOWARD G. BARNES. Produced and Directed by CASPER WIRDEJ. A LEONTE'S PRODUCTION with NORSK FILMS - EASTMAN COLOR.

Seňka vyběhl z haly a peláší přes kopeček. „Pohni! Pohni!“ otáčí se. „Utíkej, už jdu!“ mává na něho Šuchov.

A letí do haly. Nemůže přece lžíci jen tak pohodit. Co když zítra nepůjde do práce, co když partu šoupnou na to Socměstečko, co když se sem nedostane půl roku? To má přijít o lžíci? Když něco ulejt, tak už jaksepatří! V hale obě pece uhasili. Je tma.

A strach. Ne z té tmy, ale z toho, že všichni už jsou pryč, jenom on že bude při počítání na strážnici chybět a eskorta ho zbije.

Přece však mrk očkem sem, mrk tam, a už vidí v koutě kámen jako hrom. Odvalil ho, podstrčil pod něj lžíci a přiklopil jej zpátky. A je to v suchu!

Ted' honem dohonit Seňku. Ale ten odběhl nějakých sto kroků a stojí. Klevšín člověka v nouzi nikdy neopustí. Když už to má někdo schytat, ať to schytají oba.

Ted' utíkají vedle sebe, jeden malý, druhý velký. Seňka je o půldruhé hlavy vyšší než Šuchov, a i tu hlavu má, požehnej pámbu, jako škopek.

Jsou přece takoví flákači, že běhají po stadiónech dobrovolně o závod. Ty takhle prohnat, tatrmany, po celém dni práce, se hřbetem ještě nenarovnaným, v mokřích palčácích, v sešlapaných válenkách — a v téhle

zimě. Letí, zchvácení jak vztekli psi, je slyšet jenom ch-ch! ch-ch! Ale co, Ťurin je na strážnici, ten to přece vysvětlí.

Teď běží přímo proti davu — jde na ně z toho děs. Stovky hrdel spustily najednou pekelný řev: a už jim nadávají kurev a sviní, čub a mrzáků. Bodejť by se člověk k smrti nevylekal, když se na něho takhle zběsí pět set chlapů!

Ale hlavně co eskorta?

Nic, s eskortou je to v suchu. A Ťurin je tu taky, stojí v poslední řadě. To znamená, že jim to hlásil a vzal vinu na sebe.

A chlapi řvou jak paviáni a klejou jak pohani. Je to tartas, že i ten Seňka toho dost slyší. Najednou si odfrkl — a vtom na ně z té své výšky zařve jako lev. Celý život mlčí a teď z ničeho nic spustí, a do nich! Zdvihl pěsti, teď se s někým serve. A hned je ticho. Tu a tam se někdo zasměje.

„Hele, stočtyřko! Tak on není hluchý!"
halekají. „Chtěli jsme si to vyzkoušet."

Všichni se smějí. I strážní z doprovodu.

„Po pěti ná-stup!"

Ale vrata neotvírají. Sami sobě nevěří. Zatlačili zástup od vrat zpátky. Všichni se na vrata lepí jako hlupáci, jako by se tím dalo něco uspíšit.

„Ná-stup do pěti První! Druhá! Třetí!..."
A pětice, kterou vyvolávají, pokročí

vždycky o pár metrů kupředu.

Šuchov mezitím popadl dech. Teď se otočil a vidí — pantáta úplněk se pozamračil do brunátna, už vylezl celý na nebe. A zdá se, že ho o chloupeček ubylo. Včera touhle dobou stál o hodně výš.

Šuchov se raduje, že všechno dopadlo tak dobře, rejpane kapitána do žeber a hodí udičku: „Ty, kapitáne, jak je to vlastně podle té vaší vědy? Kam se potom poděje starý měsíc?”

„Jak to, kam? Taková nevědomost! Prostě ho není vidět!”

Šuchov kroutí hlavou a směje se: „Ale když není vidět, tak jak můžeš vědět, že je?”

„Tak podle tebe,” žasne kapitán, „je každých třicet dní na nebi nový měsíc?”

„Co je na tom divného? Podívej, lidi, ti se rodí dennodenně, tak proč by měsíc nemoh jednou za čtyři neděle?”

„Fuj!” odplivl si kapitán. „V životě jsem neviděl ani jednoho takhle zabedněného námořníka. Tak kam se teda ten starý poděje?”

„Na to se ptám právě já tebe.” Šuchov se zazubil.

„No tak? Kam?”

Šuchov si povzdechl a prohlásil trochu pošíšlávaje: „U nás se říkalo: jak měsíc zestárne, rozdrobí ho pánbů na hvězdičky.”

„Učinění divoši!” Kapitán se směje. „To

jsem ještě neslyšel. Ty, Šuchove, tak ty věříš v boha?"

„Jakpak jinak," podivil se Šuchov. „Jenom to zkus nevěřit, když práskne hrom!"

„A proč to ten pámbů dělá?"

„Co?"

„No drobí ten měsíc na hvězdičky — proč?"

„Co se tak divíš!" pokrčil Suchov rameny.

„Hvězdy, ty přece každou chvilku padají, tak se musí doplňovat."

„Otočte se, mordhadry," huláká doprovod.

„Po pěti nástup!"

Počítání už došlo k nim. Prošla dvanáctá pětka páté stovky a vzadu zbyli dva — Bujnovskij a Šuchov.

Strážní se motají sem a tam, mudrujou nad sčítacími prkýnky. Někdo chybí.

Kdyby aspoň počítat uměli!

Napočítali čtyři sta šedesát dva, a správně prý má být čtyři sta šedesát tři.

Znova všechny odstrkali od vrat (lidi se na ně zase nalepili), a nanovo: „Po pěti nástup! První! Druhý!"

To jejich věčné přepočítávání rozčiluje proto, že tím člověk už neztrácí erární čas, ale svůj vlastní. A to ještě než se doškobrtáš stepí do tábora a před táborem než si vystojíš frontu na filcunk! Kolony ze všech pracovišť to berou

trapem, chtějí jedna druhou předběhnout, aby si dřív odbyly prohlídku a mohly dřív zmizet v táboře.

Které pracoviště přijde do tábora první, to dneska kraluje: čeká ji jídelna, jde si první pro baličky, do úschovny i do individuální kuchyně, na kulturu pro dopisy nebo odevzdat na cenzuru své dopisy, na marodku, k holiči, do lázně — všude je první na řadě.

Eskorta by nás taky nejradši co nejdřív odevzdala a šla si do tábora. Voják je na tom jakbysmet: práce hromada a času málo.

Když začali znovu pouštět poslední pětice, Šuchovovi se chvilku zdálo, že nakonec vybudou tři. Ale kdepak, zase dva.

Počítači běží s prkýnky k veliteli doprovodu. Dohadují se. Velitel křikne: „Parták ze stočtyřky!"

„Turin udělal půl kroku vpřed: „Zde!"

„Nezůstal ti na teplárně nikdo? Vzpomeň si."

„Nikdo."

„Rozmysli si to pořádně, nebo ti utrhnu hlavu!"

„Ne, vím to jistě."

Přitom ale pošilhává po Pavlovi — neusnul nám tam někdo v hale?

„Po partách ná-stup!" křičí velitel eskorty. Byli předtím seřazeni po pětících jen tak,

jak se kdo vedle koho postavil. Teď začala strkanice a kravál. Tadyhle jeden křičí: „Šestasedmdesátka ke mně!"

Tamhle: „Třináct! Sem!" A tam zase: „Dvaatřicítka!"

Stočtyřka byla vzadu za všemi, a hned se tam seřadila. Šuchov se dívá — celá parta jde s prázdnýma rukama, tak se zabrali do práce, mezuláni, že ani pár třísek nesebrali. Jen dva mají maličké otýpky.

Tahle hra se opakuje každý den: večer před houkáním si pracanti nasbírají třísek, dřivek, kousky latěk, svážou to tkalounem z hadříku nebo nějakým mizerným špagátkem a vezmou si to s sebou. První šfára bývá u strážnice, buď stavbyvedoucí nebo některý předák. Když tam stojí, dá rozkaz ihned všechno zahodit (miliony už prošustrovali, a teď to chtějí nahnat třískami). Ale pracant má svoje počty; když každý přinese z práce aspoň hrstičku dřivek, bude v baráku víc tepla. Z těch pěti kilo mouru, co fasuje baráková služba na jedna kamna, by se člověk tepla nedočkal.

Proto se to dělá taky tak, že si chlapi nalámou a nařežou kratší dřívka, nastrkají si je pod kabát a tak je strážníci pronesou.

Eskorta, ta jim tady, na pracovišti, nikdy nenařídí, aby dříví zahodili. Strážní přece taky potřebují topivo, a sami si je nosit nesmějí.

Jednak jím to nedovoluje uniforma a jednak mají plné ruce — drží samopaly, aby po nás mohli střílet. Teprve když se dojde k táboru, zavelí eskorta: „Od téhle řady až po tuhle, odhodit dřevo - sem!"

Ale odebírají dříví křesťansky. Tak, aby dostali svůj díl táborové dozorce i kárové, jinak by přestali nosit vůbec.

Nakonec to dopadá tak, že každý vězeň nosí dříví každý den. Ale nikdy neví, kdy je donese a kdy mu je seberou.

Zatímco Šuchov šmejdil očima, kde by se dala pod nohama zobnout nějaká tříštička, měl už Ťurin všecky spočítané a hlásil veliteli eskorty: „Stočtyřka — plný počet!"

Je tu už i César, přešel od škrobáků ke své partě. Pobafává z lulky, červený ohýnek mu ozařuje obličej. Černý knír má celý ojiněný. Ptá se: „Tak co, kapitáne, jak se daří?"

Co ví zahřátý o zmrzlém? Hloupá otázka — „jak se daří".

„Jak," pokrčí kapitán rameny. „Nadělal jsem se, že nemůžu narovnat hřbet."

A myslí si, radši kdyby ho napadlo dát mi zapálit.

Taky že mu César dá. Z celé party se drží jenom kapitána, jinak si tu nemá s kým pořádně popovídat.

„Chybí chlap ve dvaatřícítce! Ve

dvaatřicítce!" Křičí najednou jeden přes druhého.

Zástupce z dvaatřicítky a s ním ještě jeden mládenec už metou k autodílnám chlapa hledat.

A v davu to přeskakuje: Kdo je to? Co je to zač? Nakonec doběhlo až k Šuchovovi, že chybí nějaký prťavý černý Moldavan. Který Moldavan by to mohl být? Že by ten, co se o něm říká, že byl rumunský špión, opravdický špión?

Špiónů je v každé partě nejmín pět, ale ti jsou nepraví, z těch špiónů jenom nadělali. Vedou je v papírech jako špióny, ale ve skutečnosti jsou to prostě vojáci, kteří byli v zajetí. Šuchov je taky takový špión.

Ale ten Moldavan, ten je pravý.

Velitel eskorty se podíval do seznamu a celý z toho zčernal. Co by asi čekalo velitele eskorty, kdyby mu pláchl špión?

Všechny v zástupu popadl vztek, Šuchova taky. Co je to za děvku, za mrchu, za všiváka, za pazoura? Nebe už je tmavé, to světlo, to už je z měsíce, tamhle už jsou hvězdy, mráz nabírá noční sílu — a on, smrad jeden, nikde! To ses dost nenadělal, hajzle? To je ti málo těch jedenáct hodin šichty ode tmy do tmy? Jen počkej, prokurátor ti přidá!

A Šuchovovi nejde na rozum, že by se někdo mohl zabrat do práce, až by přeslechl houkání.

Už úplně zapomněl, že sám před chvílí

pracoval zrovna tak, a měl zlost, že party jdou ke strážnicí moc brzo. Teď mrzl jako všichni a dostal čím dál větší vztek jako všichni, a připadlo mu, že zdržet je ten Moldavan takhle ještě půl hodiny, že by ho roztrhali jako vlci tele, kdyby jim ho eskorta vydala !

A teď teprve začal mráz dělat dílo! Nikdo nestojí — každý buď podupává na místě, nebo chodí, dva kroky tam a dva kroky zpátky.

Lidi se dohadují, jestli mohl Moldavan utéct. Jestli utekl už ve dne, to je něco jiného. Ale jestli se schoval a čeká, až stáhnou stráž z věží, to se nedočká.

Jestli za sebou nenechal stopu, tam co podlezl dráty, a nenajdou ho tři dny a tři noci, tak budou na těch věžích dřepět tři dny a tři noci. A kdyby to trvala týden, tak týden. To mají v předpisech, staří kárové ta znají. Vůbec, když někdo uteče, s eskortou to dopadá bledě, honí je jako psy, beze spánku a bez jídla. A strážní se potom kolikrát rozběsní tak, že ho živého nepřivedou.

César mluví do kapitána: „Například, jak se ten cvikr zachytí na lodním laně, ta si přece pamatujete ?”

„M-no jo...” kapitán si pokuřuje.

„Nebo ten kočárek na schodišti, jak jede a jede dolů.”

„No... Ale život na lodi je tam trochu jako

na divadle."

„To máte tak, my jsme trochu zhýčkaní moderní snímací technikou..."

„Nebo ti červi, co lezli po tom mase, ti byli úplně jako žížaly. To byli opravdu tak velcí červi?"

„Menší se ve filmu nedají ukázat."

„Já myslím, kdyby to maso přivezli teď k nám do tábora místo těch našich rybiček, a nemyté a neoškrábané kdyby to vrazili do kotle, že by si každý..."

„Á — a — a!" zařvali kárové.

„Hú-u-u!"

Uviděli, jak z dílen vyběhly tři postavičky, to znamená, že Moldavan je tam taky.

„H — ú — u — ú!" hučí zástup u vrat.

A když ti tři přiběhli blíž, spustili chlapi jeden přes druhého: „Všiváku! Paznehte!

Prasáku! Kurvo zkurvená! Mrzáku! Děvko!"

A Šuchov řve taky: „Všiváku!"

Copak je to legrace, ukrást takhle pěti stům lidí víc než půl hodiny!

Moldavan utíká jak malá myš, hlavu má vraženou mezi ramena, „Stát!" křičí strážný. A zapisuje si K—460. „Kdes byl?"

A už jde na něho a otáčí pušku pažbou kupředu.

Z davu všichni křičí: „Svině! Chcíplotino!"

Hajzle!"

Ale někteří ztichli ihned, jakmile seržant začal obracet pušku. Chlap ani nemuká, hlavu má sehnutou, couvá před strážným. Zástupce z dvaatřicítky vystoupil z řady: „Zalezl si dobytek na lešení, schovával se tam přede mnou, pak se tam zahřál a usnul." A báb ho pěstí za krk! A báb ho do týla! Tím ho odehnal od strážného.

Moldavan ucouvl, ale hned proti němu vyskočil Maďar, taky z dvaatřicítky, a kop ho do zadnice! A ještě jednou!

Tohle je, kamaráde, jinší kafe než dělat špióna. Dělat špióna, to dokáže každý pitomec. Takový špión si žije, ručičky si nezašpiní a je mu veselo. Ale zkus to odkroutit si v kárném deset tvrdých s krumpáčem a lopatou! Strážný nechal pušku klesnout. A velitel eskorty řve; „Od-stoupit od vrat! Po pěti ná-stup!"

Potvory, zas budou počítat! Jaképak teď počítání, když je to stejně jasné? Chlapi začali hučet. Všechn vztek se teď od Moldavana obrátil proti eskortě. Chlapi hučí a nehýbají se od vrat.

„Co že — é?" zařval velitel. „Mám vás posadit do sněhu? Posadím vás jedna dvě.

A budete sedět do rána!"

Ten se dvakrát rozmýšlet nebude. Kolikrát už lidi takhle posadili. Dokonce lehnout si museli: „K zemi! K líci zbraň!" Všechno už tu bylo, kárové to znají. Začali pomaloučku

ucouvávat od vrat. „Zpát-ky! Zpát-ky!" pohání eskorta.

„Je to pravda," vztekají se zadní na ty vpředu. „Co se na ty vrata lepíte, parchanti?"

A ustupují tlaku. „Po pěti ná-stup! První! Druhá! Třetí!"

Měsíc už svítí naplno. Projasnil se, ztratil brunátný nádech. Zvedl se nad obzor o dobrou čtvrtinu své dráhy. Večer je v tahu !... Mrcha Moldavan! Mrchy eskortáci!

Mrcha život!

Chlapi vpředu, už odpočítaní, se teď otáčejí, stoupají si na špičky a natahují krky — zbydou v poslední pětici dva nebo tři? Na tom teď visí všechno.

Šuchovi se teď zase chvilku zdálo, že čtyři. Div neomdlel strachy: jeden navíc!

Znova přepočítávat. Ale ukázalo se, že to zase ten kojot Fetukov. Číhal na špačka od kapitána, ztvrdl tam, nepostoupil včas do své pětice a teď to vypadalo, že jeden přebývá.

Zástupce velitele stráže mu vzteky jednu vrazil.

Dobře mu tak!

V poslední pětce jsou teď tři. Chvála pánubohu, souhlasí to!

„Od-stoupit od vrat!" ponouká zase strážný.

Ale kárové tentokrát nebručí, vidí, že už

vycházejí vojáci ze strážnice a obstupují prostranství za vraty. To znamená, že se bude pouštět ven.

Civilní předáky nevidět, stavbyvedoucího taky ne, hoši svoje dřevíčka pronesou.

Otevřeli vrata. Za nimi, u zábradlí z trámů, samozřejmě zase vedoucí doprovodu a kontrolor: „Pr-vní! Druhá! Třetí!...”

Když jim to vyjde i teď, stáhnou strážné z věží.

Ale od nejvzdálenějších věží podél celého pracoviště — to je, panečku, co šlapat!

Teprve když vyvedou z pracovního prostoru posledního vězně a počet souhlasí, volají telefonem na všechny věže: odchod! Když má velitel stráže filipa, velí jedním vrzem odchod do tábora. Ví, že utéct nemá vězeň kam a strážní z věží že kolonu dohoní. Když je ovšem velitel trouba, tak se bojí, že nebude mít proti kárům dosti ozbrojených sil, a čeká. Dnešní velitel patří taky mezi ty zabedněnce. Čeká.

Celý den trčí kárové na mraze, jsou zkřehlí, že v nich tuhne krev.

A teď, po odhoukání, aby stáli a mrzli ještě celou hodinu. Přesto je nepálí tolik mráz jako vztek: večer je ztracený! Teď už si člověk v táboře nic nezařídí.

„A čím to, že se tak vyznáte, jak to chodí na anglických lodích?" ptají se v sousední pětici

kapitána.

„To je tak, já strávil celý měsíc na anglickém křižníku, měl jsem tam vlastní kajutu. Doprovázel jsem konvoj jako styčný důstojník. A představte si, už bylo po válce a anglický admirál, čert mu to, chlapovi, napískal, mi pošle na památku dar.

„Jako výraz díky.' Žasnu a přitom ho proklínám!... A tak to házejí všechno do jednoho pytle... Není to žádná slast sedět tady pohromadě s benderovci."

Divná, zvláštní věc, když si to tak člověk uvědomí: holá step, opuštěné staveniště, sníh se třpytí v měsíci. Strážní už jsou na místech, deset kroků jeden od druhého, zbraně připravené k palbě. Černé stádo těch kárů, a ve stejném kabátě ŠČ — tři sta jedenáct — člověk, který si bez zlatých nárameníků život ani představit nedovedl, kamarádil s anglickým admirálem — a teď tahá nosítka s Feťukovem. Člověk se dá otočit na jednu stranu, a na druhou taky... Konečně je doprovod pohromadě. A bez „litanie", rovnou: „Pochodem v chod! A rychle!"

To víte. Tudle! Teď najednou rychle! Všechny ostatní kolony už jsou stejně před námi, tak jaképak spěchy. Kárové si nic neřekli, ale všem je to jasné: předtím jste zdržovali vy nás, teď zase my vás. Však vy byste taky rádi do tepla...

„Plný krok!" křičí velitel. „Čelo, plný krok!"

Trhni si nohou s plným krokem! Kárové si jdou pěkně stejnoměrně, hlavy dole, jako o pohřbu. Teď už nemáme co ztratit, stejně budeme v táboře poslední. Nechtěl jsi po lidsku — tak se teď třeba urvi.

Velitel ještě chvilku pošťkával „plný krok", potom však pochopil, že kárové rychleji nepůjdou. Strílet se nedá — jdou v koloně, v pěticích, drží krok. Není v moci velitele přinutit je, aby šli rychleji. Vždyť jediné, co vězně zachraňuje, když jdou ráno do práce, je to, že se táhnou jak mlezivo. Kdo moc rychle běhá, ten se konce trestu nedožije — ulítá se, padne.

A tak si jdou pěkně krok co krok a spořádaně. Povrzávají si po sněhu. Někteří si potichoučku povídají, a někteří jdou jen tak. Šuchov se začal rozpomínat, co všechno to vlastně nestačil ráno v táboře udělat. A vzpomněl si na marodku! Není to div? při práci na marodku úplně zapomněl.

Teď se na marodce právě přijímá. Kdyby nevečeřel, ještě by to stihl. Jenže teď jaksi už žádné lámání necítí. A teplotu by mu taky nenaměřili... Nač ztrácet čas?

Přemohl to bez doktoru. Stejně by ti doktoři člověka dokurýrovali leda k tomu kabátku z prken.

Marodka ho teď netáhla, špekuloval spíš, jak si přilepšit k večeri. Byla jediná naděje, že César dostane balíček, měl ho dostat už dávno.

Ale vtom jako by kolonu někdo vyměnil. Zahoupala se, ztratila krok, šklublo to s ní a celá se rozhučela. A než se zadní petice, a mezi nimi i Šuchovova, nadály, nestačily už dohánět ty před sebou krokem, musely je začít dobíhat. Pár kroku vždycky popojdou a potom zase klus.

Když se poslední řady kolony vyškrábaly na kopec, uviděl i Šuchov, co se děje: napravo od nich, daleko ve stepi, se černala další kolona. Šla šikmo proti naší koloně, a jak ji uviděla, zřejmě taky prudce přidala.

Mohla to být jen kolona z mechanických dílen, je v ní asi tři sta lidí. Nejspíš měli taky smůlu, taky je zdrželi. Ale kvůli čemu je? Pravda, u nich se někdy stane, že je zdrží kvůli práci. Třeba nedokončili opravu nějakého stroje. Jenže tem je to fuk, ti jsou celý den v teple.

Tak, a teď kdo s koho. Mládenci utíkají, doslova utíkají. Doprovod přešel taky do klusu a velitel jen každou chvíli křikne: „Neroztahovat! Dobíhej tam vzadu! Vzadu dobíhat!"

Hergot, dej pokoj! Co štěkáš? Copak nedobíháme?

A všechno, o čem kdo mluvil i o čem kdo přemýšlel, všechno je zapomenuto a celá kolona má jediný zájem: „Předehnat! Vzít je!"

A náhle se všechno pomíchalo jako sůl s pepřem, doprovod už najednou není pro káry nepřítel, ale přítel. A nepřítelem je tamta kolona.

Do všech najednou vjela veselost a zlost je přešla.

„Tempo! Tempo!“ křičí zadní na ty vpředu.

Naše kolona se vrátila do ulice a mechanici zmizeli za obytnou čtvrtí. Začal závod poslepu.

Prostředkem ulice se teď naší koloně běží líp. A taky doprovod nemá po stranách tak hrbolatou cestu. Tady je musíme vzít!

Musíme vzít mechaniky taky proto, že je prohlízejí v bráně zvlášť dlouho.

Od té doby, co se v táboře začalo zabíjet, je vedení přesvědčeno, že nože se dělají v mechanických dílnách a odtud že se pronášejí do tábora. Proto filcují mechaniky v bráně zvlášť přísně. I pozdě na podzim, zem už byla studená jako led, jim každý den ještě nařizovali; „Mechanici boty dolu! Boty do rukou!“ Nechali je stát bosky a tak je prohlíželi.

A i teď, mráz nemráz, vždycky ukážou prstem: „Ty tam, pravou válenku dolu! A ty levou!“

Kára sundá válenku, poskakuje po jedné noze a přitom musí válenku obrátit a zatřepat onucí na důkaz, že tam žádný nůž nemá.

Šuchov ovšem slyšel — jestli je to pravda nebo ne, to neví — že mechanici už v létě přinesli do tábora dva sloupky na odbíjenou a v těch že měli všechny nože poschovávané. V každém sloupku deset dlouhých nožů. Teď se na ně v táboře občas přijde, jednou tadyhle, jednou tamhle.

Tak přeběhli klusem kolem nového klubu, minuli obytnou čtvrť a dřevařský kombinát a vyrazili do zatáčky vedoucí přímo k bráně do tábora.

„Hu — hú — u!“ vyrazila ze sebe kolona jako jeden muž.

Právě sem, na tohle styčné místo obou cest měli namířeno! Mechanici se opozdili, zůstali nějakých sto padesát metru vpravo.

Tak, a teď už jdou klidně. Všichni v koloně se radují. Zaječí radosti no prosím, ještě žáby se nás bojí.

A už je tu tábor. Je stejný, jaký byl, když ho ráno opustili: tma, kolem celého tábora prkenná ohrada, a na ní lucerny. Zvlášť hustě svítí lucerny před strážnici.

Prostranství, kde bude prohlídka, je jak zalité sluncem.

Ale ještě než dojdou ke strážnici...

„Stát!“ křikl zástupce velitele. Odevzdá samopal jednomu strážnému a přiběhne těsně ke koloně (přiblížit se ke koloně se samopalem mají

zakázáno). „Všichni, kdo stojí na pravé straně a nesou dřevo, odhodit je doprava.“

Ve vnějších řadách dříví neschovávali a zástupce na všechny dobře vidí.

Vzduchem se mihl jeden svazeček, pak druhý, třetí. Někteří by si rádi schovali dřívka dovnitř mezi rady, ale sousedé hned na ne: „Kvůli tobě to seberou ostatním taky! Hod' to tam, slyšíš!"

Kdo je trestancův největší nepřítel? Zase trestanec. Kdyby se trestanci nehryzali jako ti psi mezi sebou! Darmo mluvit!...

„Pochodem v chod!" křikl zástupce velitele.

Zamířili ke strážnicí. Sbíhá se sem pět cest — před hodinou se tu tlačily kolony ze všech pracovišť. Kdyby se podél každé té cesty začaly stavět ulice, stálo by v budoucím městě, tam, kde je teď strážnice a filcunk, určitě hlavní náměstí. A jak se sem teď ze všech stran hrnou kolony z pracovišť, tak by se tam potom procházely průvody.

Dozorci už se ohřívali na strážnici. Teď vycházejí a stavějí se koloně do cesty.

„Rozepnout kabáty! Rozepnout blůzy!"

A rozpřahují paže. Zas budou lidi při prohlížení objímat. Plácát přes boky. Zkrátka jako ráno.

Rozepnout se teď, to už nic není, teď

jdeme domu.

Tak to tady všichni říkají — „domu“.

Na to druhé doma si člověk za celý den nemá kdy vzpomenout.

Už začali prohlížet přední rady, když Šuchov přistoupil k Césarovi a řekl: „Césare Markoviči! Já skočím hned od strážnice k balíčkům a budu vám držet místo ve frontě.“

César otočil k Šuchovovi kníry jako z kovu ulité, černé a teď zespodu bílé: „Nač držet místo, Ivane Denisoviči? Třeba mi nic nepřišlo.“

„Když nepřišlo — no bože. Deset minut počkám, a když se neobjevíte, seberu se a půjdu na barák. (Přitom si Šuchov sám pro sebe říká —

když nepřijde César, přijde možná někdo jiný, kdo si místo ve frontě rád koupí.) César už se zřejmě nemůže balíku dočkat.

„Tak dobrá, Ivane Denisoviči, skoč tam. Ale víc než deset minut nečekej.“

Za chvíličku už je Šuchov na radě. Dnes nemá co schovávat, jde beze strachu.

Rozepjal si pomaličku kabát, pak rozvázal pásek z plachtoviny a rozhalil i blůzu.

Byl si dnes opravdu jist, že nic zakázaného nenese, ale přece mu to nedalo — za osm let kriminálu se mu ostražitost stala zvykem. A tak strčil ruku do kapsy na kolene, aby se přesvědčil, že tam skutečně nic nemá.

Jenže v kapse byla pilka, ten kousek pilového listu! Sebral ji dnes jen tak, jako dobrý hospodář, uprostřed pracoviště, a vůbec ji nemínil pašovat do tábora.

Neměl to v úmyslu, ale teď, když už ji donesl až sem, přišlo mu hrozně líto ji zahodit. Dá se z ní přece vybrousit malá kudlička, aspoň ševcovská nebo krejčovská.

Kdyby ji byl chtěl pronést, byl by si dobře promyslel, kam ji schovat. Jenže teď už má před sebou jen dvě rady a první z těch dvou petic právě pokročila k prohlídce.

Teď se musel rozhodnout rychle jako blesk: buď ji za zády poslední petice nenápadně pustí na sních (kde ji pak hned najdou, ale

nebudou vědět, komu patří), nebo ji pronese.

Za tuhle pilku by mu mohli napářit deset dní korekce, kdyby ji označili za nůž.

Ale takový malý ševcovský knejp, to by byl zase výdělek, chleba!

Bylo mu líto pilku zahodit.

A Šuchov si ji zastrčil do vatované palečnice.

V tu chvíli zaveleli a další petice pokročila k prohlídce.

Takže tu teď zbyli sami, jako na holé dlani, poslední tři: Senka, Šuchov a ten chlapík z dvaatřicítky, co utíkal hledat Moldavana.

Právě proto, že byli tři a měli proti sobě pět dozorců, mohl si Šuchov vybrat, ke kterému z těch dvou na pravé straně přistoupí. Nevybral si mladého červenolícího, šel ke starému, s šedivým knírem. Starý byl samozřejmě zkušený, a kdyby chtěl, pilku by našel. Ale právě proto, že byl starý, služba mu jistě k smrti lezla z krku.

Šuchov si zatím stáhl obě palečnice, tu s pilkou i prázdnou, vzal je do jedné ruky (tu prázdnou vystrčil hodně dopředu), do téže ruky uchopil motouzek, co měl kolem pasu, blůzu si úplně rozepjal, úslužně zvedl vzhůru šosy kabátu i blůzy (nikdy nebyl při prohlídce tak přeochoťný, ale teď chtěl zdůraznit, že nemá co schovávat — jen si posluž!) — a na povel přistoupil k vousáči.

Ten poplácal Šuchovovi boky a záda,

pleskl ho přes nákolenní kapsu, nic, prohmatal šosy blůzy a kabátu, taky nic, a už když ho pouštěl, jen tak pro jistotu zmáčkl nastrčenou prázdnou palečnici.

Dozorce sevřel v ruce palečnici a Šuchova jako kdyby někdo sevřel kleštěmi. Ještě jedno takovéhle zmáčknutí a už v tom lítá, už má korekci. Tři sta gramu denně a teplé jídlo jednou za tři dny. Okamžitě si představil, jak tam zeslábne a vyhladoví a jak těžko se pak bude vracet do toho stavu, v jakém je teď—kdy ani nehladoví, ani nemá dost, ale je jak houžev a vydrží. A v tu vteřinu se v duchu pomodlil, vroucně a naléhavě: „Panebože, zachraň mě! Nedávej mi korekci!"

Všechny ty myšlenky mu probleskly hlavou, zatímco dozorce mačkal první palečnici a už zdvihal ruku, aby stejně zmáčkl tu druhou vzadu (kdyby je Šuchov držel každou v jedné ruce, byl by po nich dozorce hmátl oběma rukama najednou).

Ale právě v tom okamžiku všichni uslyšeli, jak vedoucí prohlídky, který měl naspěch, protože už chtěl mít prohlídku odbytou, křikl na eskortu: „Ved'te mechaniky!"

A dozorce s šedivými kníry, místo aby prohlédl i druhou palečnici, mávl jen rukou — plav, chlape. A pustil ho.

Šuchov se rozběhl za svými. Ti už stáli v

peticích mezi dvěma dlouhými kládami, jaké bývaly na dobytčích trzích — uvazovali se k nim koně — a tady tvořily jakousi ohradu, do které se kolona zaháněla. Běžel jak pírkó, zem pod nohama necítil, ale podruhé, z vděčnosti, už se nepomodlil, protože teď na to neměl kdy, a ostatně k čemu by to teď bylo dobré?

Eskorta, která vedla jejich kolonu, teď ustoupila úplně stranou, uvolňovala místo pro doprovod mechanických dílen a čekala jen na svého velitele. Všechno dříví, co jejich kolona odhodila před prohlídkou, si posbírali pro sebe strážníci z doprovodu a dříví, které jim zabavili dozorcí při prohlídce, leželo na hromadě u strážnice. Měsíc se kutálel výš a výš, mráz v bílé jasné noci houstl. Velitel eskorty, který si šel na strážnici pro potvrzení, že řádně odvedl čtyři sta šedesát tři hlavy, tam řekl něco Prjachovi, zástupci Volkového, a ten vykřikl: „K — čtyři sta šedesát!“

Moldavan, který se zavrtil do samého středu kolony, vzdychl a vystoupil k pravé závoře. Hlavu měl pořád ještě svěšenou a vklíněnou mezi ramena.

„Pojď sem!“ ukázal Prjacha prstem, kudy má kládu obejít.

Moldavan ji obešel. Pak dostal rozkaz založit ruce za záda a zůstat tam takhle stát.

Ta znamená, že na něj budou šít pokus o

útěk. Půjde do korekce.

Kousek před bránou, napravo a nalevo od ohrady, se postavili dva strážníci. Brána, vysoká jako tři chlapi, se pomalu otevřela a rozlehl se povel: „Po pěti ná-stup!“

Odhánět od vrat se tady nemusí: každá brána se otvírá vždycky dovnitř tábora, aby ji vězni nemohli vyvrátit, ani kdyby se do ní zevnitř opřel celý zástup.

„První! Druhá! Třetí!...“

A právě při téhle večerní prověrce je pro vězně, který se vrací táborovými vraty zpátky — nejvíc ošlehaný větrem, vymrzlý a vyhladovělý — právě teď je pro něho jedna naběračka vřelé večerní šlichty totéž co déšť v době sucha. Zhltně ji celou naráz. Ta naběračka je teď pro něho víc než svoboda, víc než celý budoucí život.

Když vězňové vstupují táborovými vraty, jdou jak vojsko z tažení, šlapou, jen to zvoní, pevným a dlouhým krokem — všechno z cesty pryč!

Pro nějakého škrabáka ze štábního baráku je pohled na tu hradbu vstupujících vězňů děsivý.

Teprve po tomto počítání je vězeň, poprvé od toho okamžiku, kdy ráno v půl sedmé zazvonili k nástupu do práce, zase svobodný člověk. Prošli hlavní bránou, pak malými vraty koridoru, ušli ještě kousek po táborové silnici, mezi dvěma dílci plotu — a teď si běžte, kam kdo

chcete.

Kam kdo chce, ale partáky už chytá
úkolář: „Partáci na VPO!”

Šuchov prolítl kolem korekce, mezi
baráky a rovnou k výdejně balíčků. A César, aby
si nezadal, vykročil důstojným krokem na druhou
stranu, ke sloupu, kolem něhož se to jen hemžilo.
Byla na něm přibitá destička z překližky a na ní
byli inkoustovou tužkou napsáni všichni, kdo
dnes dostali balíček.

V táboře se na papíře skoro nepíše,
většinou se píše na překližce. Je to na té destičce
nějak pádnější, zaručenější. Orgáni i úkoláři si na
ní taky zapisují počet káránců. Na zítřek si
prkýnko pěkně oškrábeš — a můžeš psát znova.
Zlepšovák.

Ti, co zůstávají přes den v táboře, si občas
zaposkočí taky takhle: přečtou si na prkýnku, kdo
má balík, už ho čekají tady na silnici a hned mu
hlásí číslo. Víc než nějaké to cigárko z toho
neukápne, ale i to je dobré.

Šuchov doběhl k výdejně — barák má
přístavek a k tomu přilípli ještě další přístěnek.
Nemá zvenčí žádné dveře, zima si tam leze jak
chce, ale marná sláva, pod střechou je pod
střechou.

V přístěнку se fronta stáčí podle zdi.
Šuchov se postavil za posledního. Před ním stojí
asi patnáct lidí, to je víc než hodina, právě tak do

večerky. A ti z teplárny, co se teprve šli dívat na seznam, ti budou všichni za Šuchovem. A všichni mechanici taky. Ti budou mít co dělat, aby si nemuseli pro balík podruhé, zítra ráno.

Věznové stojí v řadě s všelijakými váčky a pytlíčky. Tam za dveřmi (Šuchov sám v tomhle táboře nedostal balík ještě ani jednou, ale ví to z doslechu) otevřou bedýnku sekyrkou a dozorce všechno vlastnoručně vytáhne a prohlédne. Tohle rozřeže, tamhleto rozlomí, tamto prohmatá nebo přesype. Když je to něco tekutého ve skleněných lahvích nebo v plechovkách, otevřou to a vylejou ti to třeba do nastavených dlaní nebo do pytlíka z ručníku. Sklenici nedají, sklenic se nějak bojí.

A když je tam nějaké zvláštnější pečivo nebo jiná sladkost, salám nebo ryba, dozorce si klidně uždíbne. (A jen to zkus pípnout — hned se něčeho chytí, tohle je zakázáno, tamhleto není povoleno — a balík ti nevydá. Kdo dostane balík, musí dávat, pořád jenom dávat kdekomu, počínaje tím dozorcem.) A když celý balík takhle přehrabou, bedýnku ti nedají, hezky si to všechno smeť do pytlíku a třeba i do šosu od kabátu a odprejskni, čeká další. Někdy člověka tím spěchem tak vyjukají, že třeba na pultu něco zapomene. Ale pro to ať se nevrací. Je to pryč.

Kdysi, když byl ještě v Ustlžme, dostal Šuchov taky párkrát balík. Ale sám ženě napsal, aby nic neposílala, že je to zbytečné, aby

neutrhovala dětem.

Pro Šuchova bylo snazší uživit na svobodě celou rodinu než tady sám sebe. Ale věděl dobře, co taková zásilka stojí, a věděl, že ždímat takhle rodinu deset let nemůže. To se radši obejde bez balíčku.

Ale přesto, že se tak rozhodl, přece jen, kdykoli dostal někdo z party nebo z baráku balík (což bylo skoro denně), pokaždé ho zabolelo, že není pro něho. A třebas žene přísně zakázal posílat cokoli, i o velikonocích, a nikdy nechodil ke sloupu se seznamem, leda pro někoho bohatého z party — přes to všechno, bůhvíproč, někdy čekal, že někdo přiběhne a řekne: „Šuchove! Člověče, co nejdeš? Máš balíček!"

Ale nikdo nikdy nepřiběhl...

A měl čím dál tím méně důvodu, aby se rozpomínal na ves Temgenovo a na svou chalupu... Život v táboře ho drchal od budíčku do večerky a nenechával mu ani chvilku na bláhové vzpomínání.

V tuto chvíli, zatímco stál mezi těmi, kdo své útroby kojili blahou představou, že se za chvilku zakousnou do špeku, že si namažou chleba máslem nebo že si osladí cukříčkem — v tuto chvíli měl Šuchov jenom jedno přání: stihnout to do jídelny s partou a sníst šlichtu horkou, nevystydlou. Studená nemá z poloviny takovou cenu jako horká.

Říkal si, jestli César nenašel svoje jméno v seznamu, je už dávno v baráku a myje se. A jestli se tam našel, tak teď shání pytlíčky, kelímky z umělé hmoty, všelijaké obaly. Právě kvůli tomu slíbil Šuchov, že deset minut počká.

Tady v řadě taky zaslechl novinu: tento týden už zase nebude neděle, zas tábor o jednu neděli okradou. Čekal to a čekali to všichni. Když je v měsíci pět nedělí, povolí jen tři a dvě další ženou lidi do práce. Čekal to, ale když to teď uslyšel, jako když ho uštkne: komu by taky nebylo líto krvavě zasloužené neděle? Ale ve frontě říkají správně: volný den dokážou pokazit i v táboře. Vždycky si něco vynajdou.

Buď se přistavuje lázeň, nebo se někde staví zeď, aby se tudy nemohlo procházet, nebo se uklízí tábor. Jindy se zas vyměňují slamníky, vysypávají se piliny a na palandách se hubí štěnice. Nebo si vyvzpomenou kontrolu totožnosti podle fotografií. Anebo inventarizaci: marš ven se vším, co máš, a tak čum venku půl dne. Nejvíc jim asi jde na nervy, když vězeň po snídani spí. Řada postupovala.

Pomalu, ale přece. Jeden holič, jeden účetní a jeden z kulturně výchovného šli dovnitř bez fronty. Nikoho se neptali a toho, co byl na řadě, odstrčili. Jenže to nebyli žádní prachsproští kárové, nýbrž tvrdí prominenti, největší lumpi z celého tábora. Tyhle lidi pokládali pracanti za

něco ještě horšího než psí lejno (stejně jako oni pracanty). Ale hádat se s nimi nemělo smysl: prominenti jsou jedna ruka mezi sebou i s dozorci.

Před Šuchovem však bylo pořád nějakých deset lidí a dalších sedm doběhlo a postavilo se za něho. V tu chvíli prošel obdélníkem dveří César. Shýbl se, aby se neuhodil. Na hlavě měl novou kožišinovou čepici, kterou mu poslali z domu.

(Zrovna třeba ta čepice. César kohosi podmazal a dostal povolení nosit čistou novou, městskou čepici. A jiným sebrali i ty ošuntělé z fronty a dali mu táborové z rybího kožichu.)

César se na Šuchova usmál a hned se pustil do řeči s obrýleným podivínem, který celou dobu četl v řadě noviny: „A jeje, Petr Michajlovič!”

A už kvetou jeden pro druhého jak ty vlčí máky. Ten podivín říká: „Podívejte, mám čerstvou "Večerní Moskvu"! Dostal jsem ji poštou." „Neříkejte?!” A už zabořil nos do novin i César. Jenže u stropu je žárovčička, že sotva mrká, copak se v tom ty blešky dají číst? „Je tady ohromně zajímavá recenze o Zavadského premiéře!...” Ti Moskvani, ti se čujou na dálku, jako psi. A jen se sejdou — hned se to začne čichat a očichávat po svém. Huba jim přitom jede — kdo řekne víc slov. A když tak brebentí, ruského slova v tom kale není, jako když člověk poslouchá Lotyšé nebo Rumuny. Ale César už má

v ruce všechny pytlíčky, v pořádku, jak je má mít „Tak já... Césare Markoviči..." šeptá Šuchov, „Já abych šel, ne?" „Samozřejmě, samozřejmě," zvedl César černé kníry od novin. „Tak za kým to vlastně stojím? A kdo je za mnou?"

Šuchov mu vyložil, kdo je po kom na řadě. A protože nečekal, že by si César vzpomněl na večeri, zeptal se: „Mám vám přinést večeri?"

To myslel z jídelny do baráku, v misce. Nosit jídlo je přísně zakázáno, zakazovalo se to už nesčíslněkrát. Chytají lidi, vylévají misky na zem, strkají do korekce — a stejně je to marné. Nosí se a bude se nosit, protože kdo má v táboře něco na práci, ten to s partou do jídelny nikdy nestihne.

Zeptal se, jestli má přinést večeri, a v duchu si říká: „Snad nebudeš škrob a tu večeri mi dáš. K večeri přece není kaše, jenom holá šlichta! ..."

„Ne, ne," usmál se César, „večeri sněž sám, Ivane Denisoviči!"

Právě na to Šuchov čekal! A teď vylítl zpod přístěnku jako pták z klece, a karé přes tábor!

Věznové pobíhají všemi směry. Před časem vydal náčelník tábora tenhle rozkaz: žádný káranec nesmí chodit táborem sám. Všude, kam je to možné, ať jde celá parta v útvaru. Tam, kam celá parta najednou jít nepotřebuje, třeba na marodku nebo na záchod, dát vždycky

dohromady skupinu čtyř pěti lidí a jeden ať si je vezme na povel. Ten ať je vede v útvaru tam, ať na ně počká a zpátky ať jdou zase v útvaru.

Náčelník na tomhle rozkazu strašně rajtoval. Nikdo si netroufal mu odporovat.

Dozorci chytali maníky, zapisovali si čísla, strkali lidi do korekce — a stejně jim rozkaz zkrachoval. Potichu a do ztracena, jako mnoho jiných, s velkým kraválem vyhlášených rozkazů. Třeba si sami dají zavolat maníka k bezpečákovi. Přece se s ním nebude posílat celé družstvo! Nebo si potřebuješ skočit do proviantu pro vlastní potraviny, nač já bych chodit s tebou? Nebo tamhleten by zase rád na kulturu přečíst si noviny, kdo by tam s ním chodil? Tenhle jde dát válenky do správký, ten jde do sušárny, někdo chce prostě z baráku do baráku (to se zakazuje ze všeho nejvíc!) — copak je někdo udrží?

Tímhle rozkazem chtěl náčelník sebrat lidem poslední svobodu, ale pohořel s tím, pupkáč.

Cestou do baráku potkal Šuchov dozorce a pro jistotu před ním smekl. Vběhl do baráku a v baráku binec: někomu šlohlí přes den příděl — chlapi řvou na službu a služba na ně. Kout, kde spí stočtyřka, je prázdný.

Šuchov pokládá večer za vydařený už tehdy, když po návratu do tábora nejsou slamníky zpřevraceny, když se přes den v baráku

nefilcovalo.

Teď se vrhl ke své palandě — cestou honem ze sebe shazoval kabát. Kabát nahoru, palčáky s pilkou nahoru, hmat po slamníku, hodně hluboko — ranní kousek chleba je na místě! Byl teď rád, že ho zašil.

A hned zase trapem ven! Do jídelny!

Prosmýkl se tam jako lasička, nenarazil cestou na jediného dozorce. Potkával jen vězně, potloukali se tábořem a dohadovali se o přídělu.

Venku je v měsíční záři čím dál světleji. Všechny lucerny pobledly a baráky vrhají černé stíny. Do jídelny se jde po čtyřech širokých schodech, ty jsou teď taky ve stínu. Ale nad nimi se kejklá malá lucerna a v mrazu to píská. Žárovky mají kolem sebe duhu, snad to dělá mráz, snad špína.

Existovalo další přísné nařízení náčelníka tábora: do jídelny nechť chodí party v dvojstupu. A když party dojdou až k jídelně, nesmějí nahoru na schody, musí se přeradit do pětic a čekat, dokud je služba pustí dovnitř.

Služby v jídelně se jako klíště držel Kulhavec. Zařídil si to, že mu kulhání uznali jako invaliditu, ale je to, mrcha, chlap jako hora. Pořídil si březový klacek a tím cepuje ze schodu každého, kdo tom leze jinak než na jeho povel. Každého přece ne.

Kulhavec má oči jako rys, pozná člověka i

ve tmě a odzadu a neuhodí nikoho, kdo by mohl natlouct hubu jemu. Bije jen ty věčně bité! Šuchova taky jednou praštil.

Má titul „služba“. Ale když se to uváží, je to šlechta! — je přece jedna ruka s kuchaři!

Dnes jsou schody obsypané — buď že se všechny party přihrnuly najednou, nebo že je moc dlouho mustrovali. Na schodech stojí Kulhavec, Kulhavicův poskok a sám vedoucí jídelny. Dovedou si poradit i bez dozorců, čuby.

Vedoucí jídelny je vyžraná bestie, hlavu má jako dýni, ramena metr široká. Ta síla v něm tak hraje, že chodí, jako by byl na pérách, jako by je měl v ruku i v nohou.

Nosí čepici z bílé kožešiny, bez čísla, ani jeden civil takovou nemá. Nosí taky kožešinovou vestu z beránka a na té má na prsou malinkaté číslo, jak poštovní známku — to dělá milost Volkovému, ale na zádech nemá ani takové číslo.

Vedoucí jídelny nikoho nezdraví a všichni kárové se ho bojí. Ten má v ruku tisíce životů. Jednou ho chtěli zmlátit, ale všichni kuchaři mu jako jeden vyrazili na pomoc, a to jsou sami vybraní vrahouni.

Teď by bylo neštěstí, kdyby stočtyřka už byla vevnitř. Kulhavec zná v táboře každého, před vedoucím živou duši s jinou partou dovnitř nepustí, a ještě člověka osolí.

Někdy se dá přelézt přes zábradlí za

Kulhavcovými zády, to Šuchov už taky zkusil. Ale dnes, když je tu vedoucí, to radši nezkoušet, nebo ti rozšteluje kušnu, že se pohrabeš na marodku.

Honem, honem ke schodům, zjistit ve tmě mezi všemi těmi stejnými černými hazukami, jestli je tu ještě stočtyřka.

Ale teď se najednou hrne parta za partou (nic jiného jim nezbývá, za chvilku je večerka!), berou schody útokem jako pevnost — první, druhý, třetí, a už se vyvalili nahoru na plošinu před vchodem.

„Stát, kurvy!“ řve Kulhavec a rozpřáhl se klackem na ty vpředu. „Zpátky! Nebo někomu rozmašíruju palici!“

„Copak my za to můžem?“ ječí ti vpředu. „Zezadu do nás strkají!“ Je to pravda, zadní tlačí jak berani, ale ti přední se dvakrát nebrání, rádi by se dali dostrkat do jídelny.

Nato popadl Kulhavec svůj klacek, nastavil ho před prsa, jako když se spustí závora, a hej rup! vši silou se vrhl proti předním! Kulhavcův poskok se do klacku opřel taky a dokonce vedoucí neváhat ušpinit si ručičky, přidal se k nim.

Obuli se do toho vši silou — síly mají, že nevědí co s ní, však se živí masem — a zástup odtláčili. Ty přední svrhli shora dolu rovnou na zadní, svalili je jako snopy.

„Ty kurvo kulhavá, děvko prožraná!“ řve

kdosi z davu, ale schovává se. Ostatní upadli mlčky a mlčky vstávají, zčerstva, aby je neušlapali.

Uvolnili schody. Vedoucí vykročil ke dveřím a Kulhavec stojí na nejvyšším schodě a dělá kázání: „Seřadte se po pěti, berani pitomí, kolikrát vám to má člověk říkat?! Až bude potřeba, tak vás pustím!"

Šuchovovi najednou připadlo, že vidí těsně před vchodem hlavu Senky Klevšina.

Dostal ukrutnou radost a ryc pic, už se k němu dere lokty. Ale před ním záda na zádech jako hradba, kdepak, vyplival se, ale neprorazil.

„Sedmadvacítka!" křičí Kulhavec.
„Dovnitř!"

Sedmadvacítka honem na schody a ke dveřím. A za ní už se to zase všechno dere po schodech vzhůru a zadní se do toho opírají. Šuchov se dere taky, zuby nehty.

Schody se třesou, lucerna nad nimi pohvizduje.

„Už zas, dobytkové?" zuří Kulhavec. A prásk kohosi, prásk klackem přes ramena, přes záda a marš dolu, shazuje jedny na druhé.

Zase má schody prázdné.

Teď Šuchov zdola vidí, jak se vedle Kulhavce objevil Pavlo. Sem vodí partu on, Turin se do takové mačkanice špinit nepůjde.

„Stočtyřka, po pěti ná-stup!" křičí Pavlo

shora. „A vy se pošoupnete kamarádi!"

Starou belu se ti kamarádi pošoupnou!

„Pust', sakra, ty hrbe! Jsem z té party!"

cloumá chlapem Šuchov.

Ten by ho rád pustil, ale sám je ze všech stran jako v kleštích.

A dav se kymácí a dusí —aby dostal šlichtu. Šlichtu, na kterou má zákonité právo.

Šuchov to zkusil jak: chytil se z levé strany zábradlí, šplhal až ke sloupu podpírajícímu přístřešek a pověsil se za ruce. Nohy měl ve vzduchu a odrazil se jimi od něčího kolena — někdo ho praštil do žeber, několik chlapů ho zpucovalo, ale už se prodral nahoru. Jednou nohou si stoupl na parapet u vrchního schodu a čeká. Uviděli ho mládenci z party a podali mu ruce.

Vedoucí jídelny se ve dveřích otočil:

„Chromajzl, ještě dvě party, pohyb!"

„Stočtyřka!" křikl Kulhavec. „Co ty, kam lezeš, dobytku!" A ťuk jednoho cizího klackem po hlavě.

„Stočtyřka!" křičí Pavlo a pouští svoje lidi.

„Uf!" prorazil Šuchov konečně do jídelny. Nečekal, až mu řekne Pavlo, a hned jde sám pro tácy, rozhlíží se, kde by sehnal nějaké volné.

V jídelně je všechno jako vždycky, oblaka páry kolem dveří, u stolu to sedí jeden vedle druhého jako semínka ve slunečnici, mezi stoly se

pořád někdo motá, strká, někdo si klestí cestu s plným tácem. Ale Šuchov je na to za ta dlouhá léta zvyklý, oči má jako káně a vidí, že Šc —dvě stě osm nese na tácu jen pět misek. To znamená, že je to poslední tác, proč by jinak nebyl plný?

Dohonil ho a špitá mu zezadu, přemlouvá ho: „Bráško! Ten tác mám po tobě, jo?"

„Tamhle u okýnka už na to jeden čeká, slíbil jsem mu ho..." „Na toho se vysejři, ať čeká, má si to hlídat!" Dohodli se.

Chlapík odnesl misky na místo a přendal je na stůl. Šuchov popadl tác, ale ten, co ho měl slíbený, už je tu taky a chytil se ho z druhé strany. Jenže je slabší než Šuchov. A Šuchov rýp do něho tácem — právě tím směrem, kam ho chlap tahal.

Maník odletěl až ke sloupu, ruce se mu z tácu sesmekly. A Šuchov — tácek pod paži a šupito k okýnku.

Pavlo stojí ve frontě a ukousal by se, že nemá tácy. Teď je na koni „Ivane Denisoviči!" a už odstrkuje zástupce ze sedmadvacítky, který stojí před ním. „Pust'!

Co zabíráš místo? Já mám tácy!" A vida, Gopčík, hadimrška, taky vleče tácek.

„Nedávali bacha," hihňá se, „tak jsem jim ho šmajznul!" Z Gopčíka bude správný táborový sekáč. Tak tři roky se ještě bude zaučovat, povyroste a dotáhne to nejmíň na kráječe chleba — kdekdo mu to prorokuje.

Druhý tác strčil Pavlo Jermolajevovi, ouřezkovi ze Sibíře (taky vyfasoval deset let za zajetí). Gopčíka poslal, aby se poohlédl, u kterého stolu už dojídají. A Šuchov postavil svůj tác bokem do výdejního okýnka a čeká. „Stočtvrtá!" hlásí Pavlo do okýnka.

Celkem je v jídelně pět okýnek: ve třech se vydává normální strava, jedno je pro ty, kdo se stravují podle seznamu (asi deset s žaludečními vředy a z protekce celá účtárna), a poslední okýnko, kterým se vrací nádobí (u něho se perou ti, co vylizují misky). Okýnka nejsou vysoko, kousek nad pás. Kuchaře jimi vidět není, jen jejich ruce a naběračky.

Kuchař má ruce bílé, pěstěné, ale chlupaté a jako kladiva. Učiněný boxer, a ne kuchař. Vzal tužku a zatrhl si v seznamu na stěně: „Stočtyřka — čtyřiadvacet!"

Aha, Pantělejev, v jídelně je jako na koni. Nic mu není, čubě. Kuchař popadl velikánskou naběračku, tak třílitrovou, ponořil ji do šlichty a míchá v kruhu — nahoru dolů, nahoru dolů, nahoru dolů (kotel je čerstvě naplněný, skoro po okraj, pára se z něho zrovna valí). Pak si vyměnil naběračku, vzal si třičtvrtělitrovou a začal nabírat z horní čtvrtiny. „Jedna, dvě, tři, čtyři..."

Šuchov si všiml, které misky kuchař naplnil, dokud se husté ze šlichty ještě neusadilo na dno, a které vyšly naprázdno — v těch je samá

řidina. Naložil si na svůj tác deset misek a už je nese. Gopčík na něho mává od druhé řady sloupu: „Tady, Ivane Denisoviči, tady!”

Misky nosit není trávu kosit. Šuchov jde pomaloučku polehoučku, aby se tác krokem ani trochu nezhoupl, zato hlasivky nešetří: „Haló, ty tam, Ch—devet set dvacet! Pozor, strejdo!... Z cesty, chlapče!”

V takové mačkanici je kumšt donést jednu misku a nepřelit, natož deset. A přece to dokázal, postavil tácek měkounce na konec stolu, který vyklidil Gopčík, ani kapku neucvrkl. A ještě si stačil uvědomit, jak ho staví, aby na tom rohu tácu, ke kterému si teď sedne, byly dvě nejhustší šlichty.

Jermolajev přinesl dalších deset misek. Pak odběhl ještě Gopčík a přinesli s Pavlem čtyři poslední v rukou.

Nakonec přinesl Kilgas na tácu chleba. Dnes se fasuje podle práce, někdo dostal dvě stě, někdo tři sta a Šuchov čtyři sta, patku, a ještě dvě stě z prostředka, za Césara.

Teď se parta začíná scházet ze všech koutu jídelny, každý jen popadne svou porci a sní ji pak, až najde místo. Šuchov dává misky, vede v patrnosti, komu už dal, a hlídá si svůj roh tácu. Do jedné husté porce strčil svou lžící — tak si ji zabral pro sebe. Fetukov si vzal svou misku mezi prvními a odešel. Spočítal si, že z party teď nic

nekouká, že bude lepší porozhlídnout se po celé jídelně a urvat, kde se co dá.

Třeba někdo nedojí (když někdo nedojí a odšoupne od sebe misku, vrhnou se na ni jak supi, často několik káru najednou).

Přepočítali s Pavlem porce, zdá se, že je to v pořádku. Pro Andreje Prokofjeviče podstrčil Šuchov jednu z hustých misek a Pavlo ji přelil do plochého německého kotlíku s víčkem. Když se přitiskne na prsa, dá se pronést pod kabátem.

Tácy dali jiným. Pavlo si sedl ke své dvojité porci a Šuchov ke svým dvěma. A víc už si neřekli ani slovo, nastaly posvátné chvílky.

Šuchov sundal čepici a položil si jí na klín. Přesvědčil se lžicí, jak hustou šlichtu dostal, hrábl do jedné misky, hrábl do druhé. Ujde to, sem tam se vyskytne i rybička. Celkem vzato bývá večerní šlichta vždycky daleko řidší než ranní. Ráno se musí dát vězni něco do žaludku, aby pracoval, kdežto večer usne tak jako tak.

Šuchov se pustil do jídla. Začal řidinou, pil a pil ji rovnou z misky, a jak se v něm to horké začalo rozcházet, až se mu rozlilo po těle, v tu chvíli se mu celé útroby zrovna roztráslы dychtivostí po šlichtě. To blaho! To je ona, ta kratičká chvílka, pro kterou vězeň žije!

Ted' nežehrá Šuchov na nic — ani na dlouhý trest, ani na dlouhý den, ani na to, že už zase nebude neděle. Ted' si myslí: přežijem to!

Všechno přežijeme, snad dá pánbůh a jednou to skončí!

Když odpil horkou řidinu z jedné i z druhé misky, přelil zbytek z druhé do první, vytřepal a ještě vyškrábal lžicí. Takhle je to nějak klidnější, člověk aspoň nemusí myslet na druhou misku a nemusí ji hlídat očima ani rukou.

Oči má teď volné, stočil je na misky svých sousedu. Ten zleva má čiro-čirou vodu.

Bestie, tohle prosím dělají vězňové vězňům!

Teď se Šuchov pustil do zelí se zbytkem řidiny. Z obou misek vylovil jen jeden brambůrek, z té Césarovy takový prostřední, samo sebou namrzlý, tvrdkávý a nasládlý. A po rybičce skoro ani památky, jen občas se mihne holá kostřička. Ale i každou tu rybí kostřičku a ploutvičku musí člověk sežvýkat, vycucá z ní šťávu a šťáva je zdravá. Na to na všecko je, samozřejmě, potřeba mít čas, ale Šuchov už teď nikam nespěchá, má dnes svátek: urval si dvě porce v poledne a dvě večer. Kvůli něčemu takovému může všechno ostatní počkat.

Leda snad, že by si zašel k Lotyšovi pro ten tabák. Možná že ráno už žádný nebude mít.

Chleba Šuchov k polévce nejedl — dvě šlichty a ještě chleba, to by byl moc velký přepych, chleba si nechá na zítra. Břicho je prevít, cos mu dal dnes, o tom zítra neví, znova se

přihlásí o své.

Šuchov dojídal svou šlichtu a nevšímal si příliš, koho má kolem sebe, protože to nebylo

zapotřebí; po ničem dalším už nepásl, jedl svůj řádný příděl. Ale přesto si všiml, že se přímo proti němu uvolnilo místo, na které si sedl vysoký stařec Ju — osmdesát jedna. Šuchov věděl, že je z čtyřiašedesáté party, a když stál frontu ve výdejně balíčku, dověděl se, že právě čtyřiašedesátka dnes byla na Socměstečku místo stočtyřky a celý den, bez chvilky v teple, natahovala ostnatý drát, stavěla si sama pro sebe hlídané pásmo.

O tom starci někdo Šuchovovi říkal, že sedí v táborech a věznicích nepočítaných let. Jedna jediná amnestie že se ho netkla, a jak mu jedna desítka končila, hned že mu pokaždé napařili další.

Ted' se na něho Šuchov podíval zblízka. Mezi všemi přihrbenými táborovými zády jediná jeho záda byla rovná jako jedle. Když seděl u stolu, vypadalo to, jako by měl pod sebou na lavici ještě něco podloženého. Na jeho holé hlavě už dávno nebylo co stříhat, všechny vlasy mu vypadaly — to dělá ten blahobytný život. Starcovy oči netěkaly po všem možném, co se dělo v jídelně byly upřeny někam do prázdna nad Šuchovovu hlavu. Jedl pomalu a s rozmyslem jalovou šlichtu našťípnutou dřevěnou lžicí. Nestřkal přitom hlavu do misky jako všichni ostatní, ale zdvihal lžici vysoko k ústům. Zuby neměl žádné, ani nahoře, ani dole — zrohovatělé

dásně žvýkaly chleba místo zubů. Tvář měl celou vychudlou, ale nebyla v ní slabost nějakého chcípáka, invalidy, byla jak vytesaná z tmavého kamene. Podle rukou, velkých, rozpraskaných a zčernalých, bylo vidět, že se za celá ta léta jen velice zřídka kdy dostal mezi prominenty. A přece se v něm cosi vzpříčilo, nedá se zlomit: nepoloží svých tři sta gramu chleba na pobryndaný stůl jako jiní, ale na vypraný hadřík.

Šuchov však neměl kdy dlouho si starce prohlížet. Když dojedl, olízl lžící, zasunul ji do válenky, narazil si čepici, vstal, vzal si svůj a Césarův příděl chleba a vyšel ven. Z jídelny se vycházelo zase po jiných schůdcích. I zde stála služba, dva chlápci, kteří neměli na práci nic jiného než pokaždé sundat háček, pustit lidi ven a zase zaháknout. Šuchov vyšel ven. Břicho měl nacpané, byl spokojený a rozhodl se, že si přece jen zaběhne k Lotyšovi, i když večerka už bude každou chvíli. Nešel si proto odnést chleba do devátého baráku, ale rázoval dlouhými kroky směrem k sedmičce.

Měsíc už stál pěkně vysoko a byl na nebi jak vykrojený, čistý a bílý. Celé nebe bylo čisté. A tu a tam hvězda, všechny jasně zářily. Ale koukat po nebi, na to měl Šuchov ještě méně času. Jedno mu bylo jasné, že mráz nepovoluje. Ti, co to slyšeli od civilů, říkali, že navečer se čeká třicet stupňů a ráno kolem čtyřiceti.

Z veliké dálky bylo slyšet, jak někde v osadě hučí traktor a od silnice kvílí rypadlo.

A každý pár válenek, co jich kde v táboře šlo nebo přebíhalo, na sněhu skřípal.

Ale vítr nebyl.

Šuchov počítal, že mu domovina nepřijde draž než dřív, rubl za sklenku, i když by stejné množství stálo venku tři ruble a podle jakosti i víc. Kárný tábor měl svoje vlastní ceny, jiné než byly kdekoli jinde, protože peníze tu byly zakázané, málokdo nějaké měl, a hodně platily. Za práci v tomto táboře nevypláceli ani vindru (v Ustlžme dostával Šuchov aspoň třicet rublů měsíčně). A když někomu poslali peníze příbuzní, stejně je vězeň nedostal, převedli mu je na osobní účet. Z osobního účtu si mohl člověk jednou do měsíce koupit ve stánku toaletní mýdlo, plesnivé perníčky a cigarety „Prima“. Ať je ti zboží po chuti nebo ne — musíš koupit za tolik, o kolik sis u náčelníka zažádal. Když nekoupíš, peníze stejně propadnou, jednou už jsou odepsané.

Šuchov přišel k penězům, jen když si je vydělal nějakým melouchem: tadyhle ušije zákazníkovi z jeho hadříku řapky — dva ruble, tamhle někomu vyspraví blůzu — taky podle dohody.

Sedmý barák vypadá jinak než devítka, neskládá se ze dvou velkých půlek. V sedmičce je dlouhá chodba a z ní vedou desatery dveře do

světnic. V každé světnici je jedna parta, nacpali tam po sedmi dvojácích. No, a pak ještě jedna komůrka na kýbly a jedna pro vedoucího baráku. Taky malíři mají komoru pro sebe.

Šuchov vešel do světnice, ve které je ten jeho Lotyš. Lotyš si leží na dolní palandě, nohy má nahoře, opřel si je o šikmý trámek a brebentí se sousedem lotyšsky.

Šuchov si přisedl. Jářku, buďte zdráv. On taky, buďte zdráv, nohy nechal nahoře.

Světnice je malá, všichni hned špicují uši, kdo to přišel o proč. To oba dobře vědí, a Šuchov proto sedí a souká ze sebe řeč: tak co, jak se pořád daří? Ujde to. Je dnes zima. To je.

Šuchov počkal, až se všichni zase rozpovídají, prou se o válku v Koreji. Jestli bude světová válka kvůli tomu, že se do toho zamíchali Číňané, nebo nebude. Pak se naklonil k Lotyšovi: „Máš domovinu!"

„Mám."

„Ukaž."

Lotyš sundal nohy z přičky, spustil je do uličky a pomalu vstal. Je to hamoun, ten Lotyš, když odměřuje tabák, vždycky se celý třese strachy, aby nedal o špetku víc.

Ukázal Šuchovovi pytlík, uvolnil zdrhnutou šňůrku.

Šuchov si vzal špetičku na dlaň a vidí, že je to týž tabák jako minule, stejně hnědavý a

stejně krájený. Zvedl ho k nosu a přičichl — je to on. Ale Lotyšovi řekl: „To není ten co posledně.“

„Ten sám! Ten sám!“ rozzlobil se Lotyš.

„Jiný sorta nemám nikdy, vždycky jenom tenhle.“

„Tak platí,“ souhlasil Šuchov. „Napěchuj mi mírku, zapálím si a možná že si pak vezmu ještě jednu.“ řekl napěchuj proto, že Lotyš tabák do odměrky jen tak zlehka nasypává.

Lotyš vytáhl zpod podhlavníku další pytlík, naducanější než ten první, a ze skříny vytáhl svou odměrku. Je to sice kelímek z umělé hmoty, ale Šuchov si ho přeměřil, vejde se do něho stejně jako do broušené sklínky.

Lotyš sype.

„Jen přitlač, přitlač, člověče!“ strká mu Šuchov prst do kelímku.

„Já sám vím!“ utrhuje Lotyš vztekle kelímek a pěchuje sám, ale jen zlehýnka. A zas přisypává.

Šuchov si mezitím rozepjal blůzu a našel vevnitř, v podšívkové vatě papírek, který tam nahmátla jen jeho ruka. Teď ho začal oběma rukama postrkovat, strká a šoupe ho dál po vatě, až k maličké dírci, protržené na úplně jiném místě a jen zapošíte dvěma stehy. Když ho přistrčil až k dírci, roztrhl nit nehty, složil papírek ještě jednou po délce (byl už předtím složený na dlouho) a dírkou ho vytáhl ven.

Dvourublovka. Ošoupaná, nešťastí.

A ve světnici někdo huláká; „To víte, dědek s fousama, ten se nad váma akorát ustrne! Ten nevěří vlastnímu bráchovi, neřku-li vám, vy mameluci!"

Co je v kárném táboře dobré — svobody je tady až do aleluja. V ust-ižmenském táboře člověk jenom špitl, že venku nejsou k dostání sirky, a už seděl, už mu přiřivali další desítku. Ale tady si můžeš z hořejší palandy hulákat, co tě napadne— práskači to nepíchnou, bezpečáci nad tím udělali kříž.

Jenže na dlouhé řeči teď není kdy...

„Zas už jenom sypeš," postěžoval si Šuchov.

„No tady máš, na!" přidal Lotyš navrch ještě špetičku.

Šuchov vytáhl z vnitřní kapsičky svůj pytlík a přesypal do něho tabák z kelímku.

„Tak dobrá," rozhodl se, protože nechtěl první cigaretu, tu nejsladší, kouřit v běhu.

„Nacpi mi ještě jeden." ještě chvílku se s Lotyšem handrkoval, pak si přesypal i druhý kelímek, dal dva ruble, kývl na Lotyše a šel.

Hned jak vyšel ven, se rozběhl a utíkal do svého baráku. Aby nepropásl Césara, až se vrátí.

Ale César už seděl na své dolní palandě a lebedil si nad svým balíčkem. Všechno, co přinesl, měl rozložené po lůžku a na skřínce. Bylo to však v polotmě, protože tam nedopadalo přímé

světlo ze žárovky, které zachycovala Šuchovova horní palanda.

Šuchov se sehnul, vkročil mezi kapitánovo a Césarovo lůžko a podával mu večerní příděl.

„Váš chleba, Césare Markoviči.“

Neřekl: „Tak co, dostal jste?“, protože to by byla narážka, že držel Césarovi místo ve frontě a že má teď právo na svůj díl. Věděl, že je má. Ale nebyl vyžírka ani po osmi letech života v táborech a čím dál víc se v téhle hrdosti utvrzoval.

Ale marná sláva, očím poručit nemohl. Jeho oči, ostríží oči protřelého vězně, ve vteřince přelítly a prošmejdily celý Césarův balík rozložený na posteli a na skřínce.

A přestože obaly nebyly úplně rozbalené a některé pytlíčky zavázané, zjistil Šuchov bezděky, tím bleskurychlým pohledem i čichem doplňujícím zrak, že César dostal salám, kondenzované mléko, tlustou uzenou rybu, slaninu, voňavé sušenky a cukroví, které mělo zase jinou vůni, asi dvě kila kostkového cukru a nejspíš i čajové máslo, cigarety, lulkový tabák— a ani to ještě nebylo všechno.

A to vše si Šuchov uvědomil za kratičký okamžik, než dořekl: „Váš chleba, Césare Markoviči.“

Ale César, celý rozrušený, rozcuchaný a jako opilý (každý, kdo dostane balík s potravinami, se takhle vyjeví), jen mávl rukou:

„Nech si ho, Ivane Denisoviči!"

Šlichta a k tomu dvě stě gramů chleba, to byla kompletní večeře a samozřejmě taky Šuchovův vrchovatý podíl na Césarově balíku.

A Šuchov, jako když utne, rázem si zakázal očekávat, že by mu mohlo kápnout cokoli z rozložených Césarových dobrot. Není nic horšího než si takhle zbytečně navnadit žaludek.

V ruce má čtyři sta gramů, dvě stě k tomu a v slamníku nejmíň dalších dvě stě.

Co chce víc. Dvě stě splivne teď, zítra ráno spořádá pět set padesát, čtyři sta si vezme do práce — život jak v ráji! A ty dvě stovečky ve slamníku ať tam ještě zůstanou. Dobře že je Šuchov stačil zašít, tamhle v pětasedmdesátce někomu šlohli chleba ze skříny — a teď si utíkej žalovat třeba svatému Petrovi.

Jsou takoví, co si říkají: balíčkář je magnát, trhni na něm co se dá! Ale když to člověk uváží, ten jak lehko nabyl, tak lehko pozbyl. Stává se, že si i balíčkáři, než jim přijde další zásilka, rádi vyslouží nějakou tu kaši navíc. I na špačka si políčí.

Dozorci se musí dát, parťákovi taky a co poskokovi od balíku? Copak to jde mu nedat? Ten by ti, kamaráde, podruhé mohl balík zašantročit tak, že se týden nedostane do seznamu. A co skladníkovi z úschovny, kterému se všechny potraviny odevzdávají, tomu, co k

němu zítra ráno před nástupem ponese César svůj balík v pytli (kvůli zlodějům a kvůli filcování v baráku, ostatně je to taky nařízení) — toho kdybys pořádně nepodmazal, tak ti po trochách uzobe víc. Sedí tam celý den zavřený s cizími potravinami, kontroluj ho, krysu! A za všelijaké služby, jako třeba Šuchovovi? A lázeňskému, aby mu podstrkoval pořádné prádlo — třeba seabemín, ale dát se musí! A holiči, který ho holí s papírkem (to znamená, že otírá břitvu o papírek a ne o své vlastní holé koleno) — nemusí to být moc, ale tři čtyři cigarety na to padnou. A na KVO, aby mu nechávali dopisy stranou a neztráceli je? Nebo když se chceš na nějaký ten den ulejt, dát si v táboře légo. To zas musíš podstrčit doktorovi. A co soused, který s tebou sedá a jí u jedné skřínky, jako kapitán s Césarem — copak to jde mu nedat? Ten přece počítá každé tvoje sousto, tomu nedat, to by snad neudělal ani ten nejhorší lakomec.

Takže ať si závidí, komu se zdá sousedova kráva vždycky lepší. Šuchov rozumí životu a jeho břicho si na cizí koláče chutě nedělá.

Mezitím se zul, vylezl nahoru na svou palandu, vytáhl z palečnice kousek pilky, prohlédl si ho a rozhodl se, že si od zejtrka začne hledat šikovný kamínek a na něm že si pak z pilky vybrousí ševcovský knejp. Za nějaké čtyři dny, když si k tomu sedne ráno i večer, může mít kudličku jedna radost, s pěkně zakřivenou ostrou

čepelí.

Ale zatím, až do zítřka do rána, musí pilku schovat. Zastrčit ji do pelesti své palandy pod příčné prkýnko. Kapitán tady ještě není, aspoň mu nenapadá smetít do očí. Šuchov odklopil z hlav postele svůj těžký slamník, měl v něm místo hoblin piliny — a dal se do schovávání pilky.

Uviděli to sousedé z hořejška: baptista Aljoška a přes uličku na vedlejším dvojáku oba bratři Estonci. Ale z těch Šuchov strach nemá.

Barákem prošel Fetukov. Vzlykal a byl celý shrbený. Na rtu měl rozmazanou krev.

Zase už mu někde napráskali kvůli miskám. Fetukov se na nikoho nepodíval a nesnažil se ukrýt slzy. Prošel před očima celé party, vydrápal se nahoru a zabořil obličej do slamníku.

Když se nad ním člověk zamyslí, přijde mu ho líto. Ten se konce trestu nedožije.

Neumí si poručit a držet se.

Teď se objevil i kapitán. Byl veselý, nesl si v kotlíku opravdový čaj. V baráku stojí dva sudy s čajem, ale copak to je nějaký čaj! Jediné, co na něm je, že je teplý a přibarvený, ale je to břecha a smrdí sudem, spařeným a zpuchřelým dřevem. To je čaj pro obyčejné pracanty. No, a Bujnovskij dostal od Césara hrstičku skutečného čaje, hodil ji do kotlíku a doskočil si ke kotli pro vařící vodu. Teď září spokojeností a uvelebuje se za skřínkou.

„Div jsem si pod kohoutem neopařil prsty!" vychloubá se.

Tam dole rozkládá César list papíru, klade na něj to a ono — Šuchov spustil slamník, aby neviděl a zbytečně se netrápil. Jenže bez Šuchova jim to zase nejde.

César se postavil do uličky, narovnal se, oči má přímo proti Šuchovovi a mrká: „Denisyči! Dej sem.. deset vostrejch!"

Čímž myslí malý zavírací nožík. Ten má Šuchov taky a taky si ho schovává v pelesti. Je ten zavíráček menší, než když ohneš prst v prostředním kloubu, ale krájí, mrcha, slaninu pět prstu tlustou. Šuchov si ho sám udělal, opracoval a sám si ho přibrušuje.

Šmátl pod slamník, vytáhl nůž, podal ho Césarovi. Ten kývl a zmizel dolů.

Takový nůž je taky kus výděлку. Za přechovávání nože je přece korekce. A říct: dej nám nožejček, my si budem krájet salám a na tebe se vysejříme — to by mohl říct jenom někdo, kdo už nemá kouska lidského svědomí. Tak má César u Šuchova zas o dluh víc.

Ted' když si Šuchov odbyl chleba a nože, přišel na řadu tabák. Vytáhl pytlík a hned z něho vzal špetku, stejně velkou, jako byla to, co si vypůjčil, a podává ji přes uličku Estonci, že jako nechá děkovat.

Estonec roztáhl rty, bylo to něco jako

úsměv, pak cosi broukl sousedovi, svému bráškově, a ubalili si z té špetky cigárko extra. Jako že si zprubnou, co to má Šuchov za tabák.

Jen to zkuste, ať vám slouží, není o nic horší než ten váš. Šuchov by ho sám rád ochutnal, ale jakési hodiny, co má někde vevnitř v sobě, mu říkají, že už každou chvíličku musí přijít prověrka. Teď je právě ta doba, kdy se dozorcí poflakuji po barácích. Když si teď člověk chce zakouřit, musí jít správně na chodbu, a Šuchovovi je nahoře na palandě nějak tepleji. Ne že by bylo v baráku teplo, na střepe je pořád stejný sněhový závojíček. V noci člověk vymrzne, ale zatím se to zdá jakžtakž snesitelné.

Tak dělal Šuchov jedno po druhém a teď si začal pomalu ulamovat z toho dvěstěgramového krajíce. Přitom volky nevolky poslouchal, jak se pod ním při čaji rozpovídali kapitán s Césarem.

„Jezte, kapitáne, jezte, jen si klidně berte! Tady tu uzenou rybu. A salám si vezměte!"

„Děkuju, už si беру."

„Namažte si věku máslem! Pravá moskevská!"

„Ach jo, člověku se ani věřit nechce, že se někde ještě pečou bílé věky. Víte, tahle nenadálá hojnost mi připomíná jednu historii. Octnu se vám jednou v Archangelsku..."

Dvě stě hrdel dělalo v baráku ukrutný

rámus, přesto se však Šuchovovi zazdalo, že slyší, jak řinčí kolejnice. Ale nikdo si toho nevšiml. Hned nato Šuchov zpozoroval, že do baráku vešel dozorce. Byl to Pršáček, droboučký, ruměný mládenec. V ruce držel nějaké lejtstro a podle toho i z celého jeho chování se dalo usoudit, že nepřišel lovit kuřáky, ani vyhnat barák na prověrku, ale že někoho hledá.

Pršáček se koukl do papírku a zeptal se: „Kde je stočtyřka?”

„Tady,” odpověděli mu. A Estonci honem ztopili cigaretu a rozehnali kouř.

„A kde je parťák?”

„Co je?” řekl Turin z palandy a svěsil nohy jen tak napůl.

„Napsali vysvětlení všichni, co ho měli napsat?”

„Píšou!” odpověděl s jistotou Turin.

„Už to mělo být odevzdané.”

„Nejde to tak honem, půlka chlapů mi neumí číst ani psát.” (To jako César a kapitán. Parťák je pašák, jakživ pro odpověď daleko nejde.) „Nemáme péra, nemáme inkoust.”

„Máte je mít.”

„Zabavujou nám je!”

„Ty si dej pozor, parťáku, jestli budeš mít moc řečí, půjdeš taky sedět!” pohrozit Turinovi Pršáček dobromyslně. „Zítra rána před nástupem ať jsou vysvětlení na strážnici! A ať tam stojí, že

všecky nepovolené věci byly odevzdány do skladu osobních věcí. Rozuměls?"

„Rozuměl."

(Tak to kapitánovi prošlo, pomyslí si Šuchov. Ale kapitán nic neslyší, ten tam hlaholí nad salámem.) „Teď dá-ál," řekl dozorce. „Šc — tři sta jedenáct, máš takové číslo?"

„Musím se podívat do seznamu," dělá parťák hloupého. „Hrom do těch numer, kdopak si je má pamatovat?" (Parťák schválně otálí, chce to protáhnout aspoň do prověrky, zachránit Bujnovskému aspoň tuhle noc.) „Bujnovskij — je tady?"

„Co? Zde!" ozval se kapitán zpod Šuchovovy palandy, kde byl schovaný. Takhle se moc čiperná veška chytí na hřebínek vždycky první.

„To jsi ty? Správně, Šc — tři sta jedenáct. Seber se a pojď."

„Kam!"

„Však ty dobře víš."

Kapitán si jenom povzdechl a hekl. Určitě se mu snáz vyváděla v tmavé noci na rozbouřené moře eskadra minonosek, než se mu teď jde od přátelské besedy do ledové korekce.

„Kolik mám dní?" zeptal se skleslým hlasem, „Deset. Tak šup, šup, šup, dělej!"

A služba začala vykřikovat: „Prověrka! Prověrka! Všichni ven na prověrku!"

Ta znamená, že dozorce, kterého poslali, aby provedl prověrku, už je v baráku.

Kapitán se ohlédl — má si brát kabát? A co, kabát tam z člověka stejně stáhnou, nechají jen blůzu. Nejspíš, aby šel tak, jak je. Už si kapitán říkal, že Volkovoj zapomene (jenže Volkovoj ještě jakživ nikomu nic nezapomněl), a nepřipravil se, ani trochu toho tabáku si do blůzy neschoval. A brát si tabák do ruky nemá cenu, při prohlídce by mu ho stejně hned vzali.

Ale než nasadil čepici, César mu přece jen pár cigaret podstrčil.

„Tak sbohem, kamarádi," kývl kapitán stočtyřce rozpačitě a vykročil za dozorcem.

Odpovědělo mu pár hlasů, někdo, aby se držel, jiný, aby neztrácel hlavu, ale co mu člověk může říct? Sami korekci stavěli a stočtyřka ví dobře, že zdi jsou tam z kamene, podlaha cementová, žádné okno a v peci se topí jenom proto, aby led odtál ze zdi a aby se z něho dole udělala louže. Spí se tam na holých pryčnách, pokud to člověku zuby dovolí a samým cvakotem mu nevypadnou, denní příděl chleba tři sta gramů a šlichta jenom každý třetí, šestý a devátý den.

Deset dní! Deset dní zdejší korekce, když si je člověk odsedí jaksepatří a až do konce, to znamená ztratit zdraví nadosmrti. Máš tuberu, a ze špitálu už nevylezeš.

A ti, co si odseděli v tomhle bunkru patnáct dní, ti už hryžou hlínu.

Dokud žiješ v baráku, modli se samou radostí a koukej, aby tě při ničem nenachytali.

„Všichni ven, počítám do tří!" křičí vedoucí baráku.

„Kdo nebude venku, než řeknu tři, toho zapíšu a číslo dám občanu dozorci !"

Vedoucí baráku, taky jedna vedoucí svině. Jak to přijde — zavírají ho do baráku na celou noc stejně jako nás, a on ze sebe dělá orgána, nikoho se nebojí. Naopak, všichni se bojí jeho. Jednoho shodí u dozorce, druhému natluče hubu sám. Je uznán jako invalida, ve rvačce mu kdysi utrhli jeden prst, ale podle tlamy je to zločinec.

Ostatně to taky skutečný zločinec je, sedí na paragraf trestního zákona, jenže mezi ostatními paragrafy mu přisolili taky osmapadesát— čtrnáct, a tak se dostal do tohoto tábora. Klidně si tě teď zapíše na papírek, ten dá dozorci, a než se naděješ, máš dva dny korekce s vyváděním. Předtím se to táhlo ke dveřím líně, a teď jako když střelí, chlapi se zahemžili, ti, co byli na horních palandách, skáčou dolů jak veverky a všichni se hrnou do úzkých dveří.

Šuchov měl v ruce už ubalené cigáro, po kterém tak dlouho toužil. Teď s ním šikovně seskočil, strčil nohy do válenek a už chtěl jít, ale bylo mu líto Césara.

Nechtěl si teď od něho zas něco přivydělat, přišlo mu ho opravdu líto. Myslí si o sobe jistě bůhví co, ten César, ale v životě se nevyzná ani trochu. Když dostal balík, neměl nad ním vysedávat a lebedit si, ale honem ho před prověrkou odtáhnout do úschovny. Hodování — to se dá vždycky odložit. Ale co teď César s balíkem?

Táhnout celý ten měch na prověrku, bude pro legraci, pět set chlapů se mu vyřehtá.

A nechat ho tady, klidně se může stát, že ho ztopí někdo, kdo vběhne do baráku od prověrky první. (V Ust-ižme byly moresy ještě krutější. Tam, když se šlo z práce, kriminálníci předběhli ostatní, a než došli ti zadní, už měli skříny vyrabované.) Šuchov kouká — César neví, kam dřív skočit, rád by něco, neví co, a už je pozdě.

Strká si salám a špek za řadra —aspoň to zachránit, vzít to s sebou na prověrku.

Šuchov se nad ním ustrnul a poradil mu, jak na to: „Césare Markovici, seď až do poslední chvíličky, zalez tam do tmy a seď doposledka. A teprve až bude dozorce se službou obcházet palandy a strkat nos do každé škvíry, pak teprve vylez. Jako že jsi marod! A já vyběhnu první a první se vrátím. Tak to uděláme..." A odběhl.

Nejdřív se musel Šuchov drát ze všech sil (ubalené cigáro držel v pěsti a nepustil).

Ale pak, v chodbě, společné pro obě půlky baráku, a v předsíni už se netlačil nikdo.

Přilepilo se to na stěny, lišky práskané, dvě řady na levou, dvě na pravou a jen ve středu nechali volnou uličku pro jednoho člověka. Kdo je osel, ať jde, my si počkáme tady. Stejně je člověk na mraze celý den, má zbytečně mrznout dalších deset minut? Tudle, nejsme padlí na hlavu. Dneska chcípni ty, já až zítra!

Jindy se takhle přišmajchluje ke zdi i Šuchov. Ale teď si jde jako generál a ještě se zubí: „Čeho se bojíte, tatrmani? To neznáte sibiřskou zimu? Račte se jít ohřát na vlčí sluníčko. Dej mi připálit, pantáto, slyšíš?" Zapálil si v předsíni a vyšel na schůdky před barák. „Vlčí sluníčko" se u nich doma někdy říkává žertem měsíci.

Měsíc už se vyšplhal vysoko. Ještě tolikhle a bude na samém vršíčku! Nebe je bílé, skoro do zelenkava, hvězdy jasné, ale je jich málo. Bílý sníh se třpytí, stěny baráku jsou taky bílé — lucerny si v tom jase neškrtnou.

Tamhle u baráku je chlapů černo, vycházejí na nástup. A tam u toho taky. A od baráku k baráku spíš povrzává sníh, než by to hučelo zábavou. Pět maníku slezlo ze schůdků a postavilo se obličejem ke dveřím. Za ně si stoupli tři další. A k těm třem, do druhé pětice, se přiřadil Šuchov. Když má člověk v žaludku kus chleba a mezi zuby cigaretu, dá se to tu vydržet.

Tabák je dobrý, Lotyš ho neošidil. Má sílu, mrška, a voní taky.

Pomaličku se to ze dveří trousí dál, za Šuchovem už stojí další dvě tři pětice. Ty, co už jsou venku, teď bere čert: co se ta banda krčí v chodbě, co nejdou ven?

Člověk aby za ně mrzl.

Nikdo z káru nikdy nevidí žádné hodiny, ostatně nač by mu taky byly! Kára potřebuje jenom vědět, brzo-li bude budíček. A kolik času zbývá do nástupu, do oběda, do večerky.

Všeobecně se říká, že večerní prověrka bývá v devět. Jenomže v devět nikdy nekončí, patlají se s tím podruhé a potřetí. Před desátou člověk neusne. A v pět prý už je zas budíček. Tak jaký div, že ten Moldavan dnes před houkáním usnul. Kde se kára zahřeje, tam v tu ránu usne. Za týden se nashromáždí toho nedospaného spánku tolik, že v neděli, když lidi zrovna nevyženou do práce, spí všichni jak zabití, barák vedle baráku.

Aha, už se to valí! Už se chlapi hrnou ze schodu! To je vedoucí baráku s dozorcem vykopávají ven! Dobře jim tak, hovadům!

„Špekulujete, smradi, co?“ křičí na ně první řady. „Z hovna smetanu byste sbírali.

Dávno už jste měli vypadnout a bylo by to dávno v suchu.“ Vykouřili ven celý barák. V baráku je čtyři sta chlapu, to je osmdesát pětic.

Seřadilo se to do zástupů, nejdřív přesně po pěticích, ale vzadu už je bordel.

„Do pětic tam vzadu!“ řve vedoucí baráku ze schůdku.

Kurvapísek, nehne se to, mrchy!

Teď jde ze dveří César — hodil se marod, za ním služba, dva chlapi z druhé půlky baráku, dva z téhle a ještě jeden chromý. Ti se postavili do první pětky, takže Šuchov se teď octnul v třetí. A Césara zahnali až na konec.

Teď vyšel na schůdky dozorce.

„Po pěti ná-stup!“ huláká na ty vzadu, hlas má jak bombardón.

„Po pěti ná-stup!“ řve vedoucí baráku, hlas jako ještě větší bombardón.

A zase se nepohne ani noha, kurvapísek.

Vedoucí baráku skočil ze schodu jako tygr a už tam letí a kleje a mlátí to jak žito.

Ale dává si dobrý pozor koho. Tříská jenom ty chudinky, co se neozvou.

Konečně se to seřadilo. Vrátil se. A počítá zároveň s dozorcem: „První! Druhá!

Třetí !...“

Jak je pětice odpočítaná, už běží do baráku. Pro dnešek nám orgáni můžou vlézt na záda.

Mohli by, ale jen když se nebude přepočítávat podruhé. Ti darmožrouti, lebky

sražené, počítají hůř než kdejaký pasák. Ten neumí číst ani psát, ale když žene stádo, ví celou cestu, jestli má všechna telata nebo ne. A těmhle to v jednom kuse tlučou do hlavy a stejně jim to není nic platné.

Loňskou zimu nebyly v tomhle táboře vůbec žádné sušárny. Válénky si všichni nechávali na noc v baráku. A tenkrát se i na druhou, na třetí i na čtvrtou prověrku vyhánělo ven. To už se ani neoblékali, chodili jen tak zabalení do dek. Letos postavili sušárny, ne pro všechny, ale jednou za tři dny přijde se sušením na řadu každá parta. Tak od té doby, když to nevyjde napoprvé, přepočítává se to v barácích: honí lidi z jedné půlky baráku na druhou.

Šuchov nevběhl sice první, ale z prvního nespustil oči. Doběhl k Césarově palandě a sedl si na ni. Shodil válénky, vylezl na palandu u kamen a odtud si postavil válénky na kamna. Tady platí, kdo dřív přijde, ten dřív mele. A honem zpátky k Césarově palandě. Sedí, nohy má složené pod sebou a hlídá — jedním okem, aby někdo nevyfoukl Césarovi pytel zpod podhlavníku, a druhým, aby mu chlapi, kteří berou šturmem kamna, neshodili válénky.

„Hoj!“ musel houknout. „Zrzku! Chceš válenkou do huby? Svoje si postav a na cizí nemakej!“

A dveře se netrhnou, chlapi se v jednom

kuse courají do baráku. Ve dvacáté partě někdo křičí: „Odevzdávat válenky!"

Ted' je pustí s válenkami z baráku ven a barák zamknou. A oni pak budou běhat a prosit: „Občane veliteli, pusťte nás do baráku!"

Pak se dozorci sejdou ve štábním a začnou podle prkýnek mastit to svoje účetnictví: jestli jim někdo utekl, nebo mají všechno pod střechou.

Ale o to se dneska Šuchov houby stará. A tady už mezi palandami pádluje na své místo i César.

„Děkuju, Ivane Denisoviči!"

Šuchov kývl a vylezl nahoru rychle jako veverka. Ted' může dojít těch dvě stě gramů, může si dát ještě jednu cigaretku, nebo může jít spát.

Jenže ten šťastný den Šuchova tak rozveselil, že se mu nějak ani na kutě nechce.

Stlaní mu moc práce nedá: ze slamníku strhne chatrnou šedočernou pokrývku, lehne si na slamník (na prostěradle Šuchov nespál snad od jedna-čtyřicátého roku, co odešel z domova; připadne mu to ted' dokonce divné, že se ženské párají s prostěradly, zbytečné praní), hlavu na podhlavník s hoblinami, nohy do blůzy, přes deku kabát a chvála pánu na výsostech, zas jeden den je pryč!

Zaplaťpánbůh že nemusí spát v korekci, tady to ještě ujde.

Šuchov si lehl hlavou k oknu a Aljoška, který leží na dvojáku hned vedle a od Šuchova ho dělí jen hrana prkna, zase obráceně, aby měl světlo od žárovky. Zas už čte evangelium.

Žárovku mají dost blízko, dá se při ní číst a dokonce šít.

Aljoška uslyšel, jak Šuchov chválí nahlas jméno boží, a otočil se: „Vidíte to, Ivane Denisoviči, vždyť si vám duše sama říká o modlitbu, proč jí nepopřejete sluchu?“

Šuchov se po něm ohlédl. Oči Aljoškovi měkce svítí, jako dvě svíčky. Povzdechl si.

„Proto, Aljoško, že ty modlitby jsou jako žádosti. Buď nedojdou, nebo „stížnost se zamítá.“

Před štábním barákem jsou takové čtyři zapečetené kastlíčky. Jednou za měsíc je zmocněnec vybírá. Mnozí do těch kastlíčků házejí žádosti. Čekají, počítají dny — za měsíc za dva určitě přijde odpověď!

Ale odpověď nikde. A když, tak: zamítá se.

„To je tím, Ivane Denisoviči, že jste se modlil málo a špatně, nemodlil jste se usilovně, a proto bylo oslyšeno, zač jste v modlitbách prosil. Modlit se musí člověk horlivě a vytrvale, a když budete věřit a řeknete hoře této: pohni se, ona se pohne.“

Šuchov se pousmál a ubalil si ještě jednu cigaretu. Připálil si od Estonce.

„Nech těch svých řečiček, Aljoško. Já ještě

neviděl, aby hory chodily. Ostatně abych se přiznal, hory jsem ještě vůbec nikdy neviděl. Podívej, tam u vás na Kavkaze se modlili všichni v tom vašem klubu — a hnula se jedna jediná?"

Taky nešťastníci, k pánubohu se modlili, komu překáželi? Jeden jak druhý vyfasovali pětadvacet. Je teď zkrátka taková doba — pětadvacet, jedna míra pro všechny.

„O to jsme v modlitbách neprosili, Denisoviči," mluví do něho Aljaška. Přelezl se svým evangeliem k Šuchovovi blíž, až k jeho obličejí. „Jediné ze všeho pozemského a pomíjejícího, zač se máme z úradku božího modlit, je vezdejší chleba; Chléb náš vezdejší dejž nám dnes!"

„To jako příděl?" zeptal se Šuchov.

Ale Aljoška vede svou, domlouvá mu víc očima než slovy a ještě ho tahá za ruku a hladí mu ji: „Ivane Denisoviči! Modlit se nemáme za to, aby nám přišel balíček, nebo za misku šlichty navíc. Co je pro lidi nejvíc žádoucí, to je před Bohem ohavnost! Modlit se má člověk za věci duchovní: aby Hospodin z duše naší snímal pěnu zla..." „Poslechni si radši tohle. U nás v Polomne v kostele pop..." „O tvém popovi nic neříkej!" prosí Aljoška, až se mu bolestí stáhla kůže na čele.

„Ne, ne, jen si to poslechni." Šuchov se opřel o loket. „U nás v Polomne není v celé

farnosti bohatší člověk než pop. Když třeba jdeme krejt střechu, od lidí bereme za den pětatřicet rublů, a od popa sto. A pop ani nemrkne. Tenhle pop z Polomni platí třem ženským ve třech městech alimenty a se čtvrtou žije a má rodinu. Ten drží v šachu i biskupa. Však si taky biskup jeho mastné ručičky považuje. A všechny popy, co k němu kdy poslali, hned vykousal, se žádným se nechce dělit..."

„Proč mi vykládáš o popovi? Pravoslavná církev se vzdálila Písmu svatému. Ty nezavírají, protože nejsou pevní ve víře." Šuchov pokuřoval a klidně pozoroval, jak se Aljoška rozčiluje.

„Aljošo," odsunul mu ruku a foukl mu kouř do obličeje. „Já přece nejsem proti Bohu, chápeš to? V Boha já rád věřím. Ale na co nevěřím, to je nebe a peklo. Proč nás pokládáte za hlupáky a slibujete nám nebe a peklo? To se mi nelíbí."

Šuchov si zase lehl na záda. Odklepává popel opatrně do díry mezi dvojákem a oknem, aby nespálil kapitánovi věci. Pohroužil se do myšlenek a neslyší, co Aljoška drmolí.

„Zkrátka," uzavřel nakonec, „ať se modlíš jak chceš, trest ti nesníží. Musíš si ho odkroutit od zvonění do zvonění."

„Ale kvůli tomu se přece nemusíš modlit," zděsil se Aljoška. „Nač je ti svoboda!

Na svobodě ti poslední zbytek víry zaroste hloží! Raduj se, že jsi ve vězení! Tady máš čas

pomyslet na duši! Apoštol Pavel přece pravil: „Co to děláte, plačíte a rozrývající srdce mé? Vždyť já jsem hotov nejen svázati se dáti, nýbrž i zemřítí v Jeruzalémě pro jméno Pána Ježíše.“

Šuchov se mlčky díval do stropu. Sám už vlastně nevěděl, jestli touží po svobodě, nebo ne. Zpočátku po ní toužil velice a počítal každý večer, kolik dní z trestu už minulo a kolik mu zbývá. Ale potom ho to omrzelo. Potom se začalo ukazovat, že takové, jako je on, domu nepouštějí. Ty že posílají do vyhnanství. A kde bude život lepší, tady nebo tam, to je ve hvězdách.

Jediné, co by si přál, až ho propustí, aby směl domu. Ale domu ho nepustí...

Aljoška nelže, po hlase i podle očí se pozná, že sedí ve vězení rád.

„To máš tak, Aljoško,“ vysvětluje mu Šuchov. „Tobě to všechno pěkně klapě: Kristus ti poručil sedět a tak tady za Krista sedíš. Ale za co sedím já! Za to, že jsme v jednačtyřicátém nebyli připraveni na válku? Za to? Ale jak já k tomu přijdu?“

„Nějak dnes není druhá prověrka...“ zabručel ze své palandy Kilgas.

„Pane jo!“ ozval se Šuchov. „To se musí zapsat černou křídou do komína, že není druhá prověrka.“ A zívá: „Už to vypadá, že se bude spát.“

Ale sotva to dořekl, uslyšeli všichni v tichnoucím a uklidněném baráku, jak na vnějších

dveřích zarachotila závora. Přiběhli dva chlapi z chodby, ti co byli odnést válenky, a křičí: „Druhá prověrka!"

A hned za nimi dozorce: „Všichni na druhou půlku!"

A někteří už spali. Zamručeli, začali se hýbat, strkají nohy do válenek (vatované kalhoty si stejně nikdo nesvléká, pod tou ubohou dekou by to bez nich člověk nevydržel, celý by ztuhl).

„Fuj, banda mizerná!" zaklel si Šuchov. Ale nijak zvlášť se nezlobil, protože ještě neusnul.

César vystrčil ruku nahoru a položil mu na lůžko dva kousky cukroví, dvě kostky cukru a jedno kolečko salámu.

„Děkuju, Césare Markoviči," nahnul se Šuchov dolu do uličky. „Víte co, hod'te mi ten pytlík radši nahoru, dám si ho pod hlavu, jistota je jistota." (Shora se v chůzi jen tak snadno capnout nedá, ostatně kdo by ho taky hledal u Šuchova?) César mu podal svůj bílý, nahoře svázaný pytel. Šuchov ho šoupl pod slamník a ještě chvílku čekal, až vyženou víc lidí, aby nemusel stát tak dlouho bosý na chodbě. Ale dozorce zavrčel: „Bude to? tam, v koutě!"

A Šuchov seskočil měkce bosýma nohama na zem. (Válenky s onucemi měl tak krásně zapasované na peci, přišlo mu líto je sundávat!) Co se našil bačkůrek, ale všechno pro jiné, sobě nenechal ani jedny. Ale je na to zvyklý a tu

chvilku to vydrží.

Bačkory taky zabavují, když je ve dne u někoho najdou.

A z těch part, co mají válenky v sušárně, jsou na tom taky dobře ti, co mají bačkory, ostatní jsou jenom v onucích, nebo i bosí.

„Tak co je! Co je!“ hulákal dozorce.

„Chce někdo přes hubu, sviňáci?“ přidává se hned vedoucí baráku.

Vyhodili všechny do druhé poloviny baráku, poslední — do chodby. Šuchov se tam postavil ke stěně, hned vedle komory s kýbly. Pod jeho nohama byla podlaha trochu mokrá a z předsíně spodem ledově táhlo.

Všechny tak vyhnali a dozorce s vedoucím se šli znova podívat, jestli se někdo neschoval, nezalezl do tmavého kouta a nespí. Protože když bude někdo chybět, bude zle, a když bude přebývat, bude taky zle, začne nová prověrka.

Všechno prosmejčili a vrátili se ke dveřím.

„Jeden, dva, tři, čtyři...“ teď pouštějí už rychle, po jednom. Šuchov se protlačil osmnáctý. A kalupem ke svému dvojáku, nohu na stupátko, hop! — a je nahoře.

A je to. Nohy zase do rukávu od blůzy, přikrýt dekou, přes deku kabát a už se spí!

Teď budou zas tamtu půlku baráku pouštět na naši půlku, ale to nás nesvrbí.

Vrátil se César. Šuchov mu podal pytel.

Vrátil se Aljoška. Je nešika, každému by udělal pomyšlení, ale přivydělat si neumí.

„Na, Aljoško!" dal mu jeden kousek cukroví.

Aljaška se zubí.

„Děkuju. Vždyť sám nic nemáte!"

„Jez!"

My když nemáme, však my si vyděláme.

A sám si vzal kousek salámu o šup s ním do pusy. A kousat! Kousat! Voní to masem! A šťáva z masa, opravdická. Šup dolu do břicha.

A je po salámu.

To ostatní, řekl si Šuchov, až ráno před nástupem.

A přetáhl si přes hlavu deku, tenkou a nepranou. Neposlušal už, jak se mezi palandy nacpali kárové z druhé půlky a čekají, až je začnou kontrolovat.

Šuchov usínal úplně spokojen. Tolik věcí se mu dnes poštěstilo: nezavřeli ho do korekce, partu nevyhnali na Socměstečko, v poledne ulil kaši, parťák dobře sfoukl výkaz, zdilo se mu jedna radost, pilku mu u prohlídky nenašli, navečer si přivydělal u Césara a koupil si tabáček. A nerozstonal se, zahnal nemoc.

Minul den, ničím nezkalený, skoro šťastný.

Takových dní bylo v jeho trestu od zvonění do zvonění tři tisíce šest set třiapadesát.

A že jsou přestupné roky — o tři dny víc...

alexandr solženicyn jeden den ivana
denisovice Z ruského originálu Odin den Ivana
Denisovica přeložil Sergej Machonin. Obálku,
vazbu a ilustrace navrhl Stanislav Kolíbal,
grafickou úpravu Vanda Suková. Vydání I, Praha
1963. Vydalo Nakladatelství politické literatury v
Praze jako svou 1931. publikaci. Odpovědná
redaktorka Hana Volfová. Technický redaktor L.
Svášek. Vytiskla tiskárna Rudé právo,
vydavatelství ústředního výboru KSČ, Praha. AA
7,56, VA 8,80. D-M*30232. Náklad 70 250.
Tematická skupina 13;9. Cena kart., výt. 7,— Kčs.
C3/VIII-

